

BEGROTING 2025-CONCEPT

Inhoudsopgave

Samenvatting	7
Samenvatting	7
Voorwoord	7
Van kadernota naar begroting	10
Overzicht financiële mutaties	11
Ontwikkeling algemene reserves	12
Mutaties reserves 2024	13
Structureel evenwicht begroting	14
PDF	14
Toelichting financiële mutaties (op website anders weergegeven)	15
Programma	16
1. Eigentijds bestuur en dienstverlening op maat in Etten-Leur	16
Financiële ontwikkelingen	17
1.1 Vertrouwen in de overheid	18
1.2 Communicatie en participatie	20
1.3 Dienstverlening en menselijke maat	22
1.4 Ondermijnende criminaliteit	26
Risico's	28
Wat kost het?	29
Verbonden partijen	29
2. Sociaal Etten-Leur	30
Ontwikkelingen	30
Financiële ontwikkelingen	33
2.1 Iedereen moet mee kunnen doen	34
2.2 Minima- en armoedebelief	37
2.3 Wijkvoorzieningen en -gebouwen/accommodaties	39
2.4 Jong zijn in Etten-Leur	42
2.5 Gezond oud worden en zelf- en samenzorg	45
Risico's	50
Wat kost het?	51
Welke activiteiten voeren we uit in programma 2?	52
Verbonden partijen	53
3. Ruimte voor wonen en leven in Etten-Leur	55
Ontwikkelingen	55
Financiële ontwikkelingen	56
3.1 Woningbouw	57
3.2 Verkeersafwikkeling	60
3.3 Verkeersveiligheid	62

3.4 Beheer en onderhoud van het openbaar gebied	64
3.5 Huisvesting bijzondere doelgroepen	66
Risico's	69
Wat kost het?	70
Verbonden partijen	70
4. Economie en werk in Etten-Leur	71
Ontwikkelingen	71
Financiële ontwikkelingen	73
4.1 Zo veel mogelijk mensen aan het werk	74
4.2 Het versterken van de economie	76
4.3 Toerisme en recreatie	78
4.4 Een levendig centrum	80
4.5 Agrarische sector	82
Risico's	84
Wat kost het?	85
Verbonden partijen	85
5. Duurzaam denken en doen in Etten-Leur	86
Ontwikkelingen	86
Financiële ontwikkelingen	87
5.1 Duurzaam wonen	88
5.2 Duurzame woon- en leefomgeving	91
5.3 Duurzaam produceren	93
5.4 Duurzame bedrijven- en industrieterreinen	95
Risico's	97
Wat kost het?	98
Verbonden partijen	98
Paragrafen	99
Lokale heffingen	100
Lokale heffingen	100
Beleid en ontwikkelingen	100
Overzicht hoofdlijnen van de diverse belastingen en heffingen	101
Tarieven 2025	102
Verwachte inkomsten	102
Kwijtscheldingsbeleid	103
Kostendekkendheid tarieven	104
Weerstandsvermogen en risicobeheersing	106
Weerstandsvermogen en risicobeheersing	106
Ontwikkelingen	106
Risico's	107
Weerstandsvermogen	109
Financieel kengetallen	110

Onderhoud kapitaalgoederen	112
Onderhoud kapitaalgoederen	112
Beleid en ontwikkelingen onderhoud kapitaalgoederen openbaar gebied - 1	113
Beleid en ontwikkelingen onderhoud kapitaalgoederen openbaar gebied - 2	114
Beleid en ontwikkelingen onderhoud kapitaalgoederen openbaar gebied - 3	115
Beleid en ontwikkelingen onderhoud kapitaalgoederen openbaar gebied - 4	117
Beleid en ontwikkelingen onderhoud kapitaalgoederen gebouwen	120
Beleid en ontwikkelingen onderhoud kapitaalgoederen sportaccommodaties	121
Uitgaven voor onderhoud kapitaalgoederen	123
Financiering	124
Financieringsbehoefte 2025	124
Kasgeldlimiet	124
Renterisiconorm	125
Renteschema	125
Opgenomen geldleningen	127
Bedrijfsvoering	128
Organisatieontwikkeling	128
Rechtmatigheid en privacy	128
Personele sterkte 2025	129
Indicatoren	129
Verbonden partijen	130
Wat zijn verbonden partijen?	130
Tweede bestuursrapportage 2024	130
Zienswijzen	131
Richtlijnen kaders begroting 2026 van de gemeenschappelijke regelingen	131
Wie zijn onze verbonden partijen?	133
Grondbeleid	154
Algemene ontwikkelingen	154
Wonen	154
Werken	156
Kwaliteitsverbetering landschap	157
Risico's	159
Investerings	161
Investerings 2024	161
Tweede bestuursrapportage 2024	161
Investeringsplan 2025-2028	162
Toelichtingen Investeringsplan 2025-2028 (op website anders weergegeven)	163
Openbaarheid	164
Openbaarheid	164
Subsidies	166

Subsidies	166
Financieel	167
Wat zijn de kosten en opbrengsten per programma?	168
Totaal overzicht per programma	168
Lokale heffingen	169
Uitkering gemeentefonds	169
Dividenden	169
Financieringsfunctie	169
Overhead	170
Vennootschapsbelasting	171
Post onvoorzien	171
Meerjarenraming 2025-2028	172
Hoe ziet de balans er in 2025 uit?	173
Prognose balans	173
Activa en passiva	173
EMU-Saldo	174
Reserves en voorzieningen	175
Reserves	175
Reserves 2025	176
Toelichting mutatie reserves	176
Meerjarenperspectief reserves	177
Voorzieningen	179
Voorzieningen 2025	179
Toelichting mutatie voorzieningen	179
Meerjarenperspectief voorzieningen	180
Incidentele baten en lasten	181
Incidentele baten en lasten	181
1. Eigentijds bestuur en dienstverlening	181
2. Sociaal Etten-Leur	182
3. Ruimte voor wonen en leven	182
4. Economie en werk	182
5. Duurzaam denken en doen	182
Totaal	183
Verwachte structurele toevoegingen en onttrekkingen reserves	184
Taakvelden	185
Totaal taakvelden	185
Programma 1 Eigentijds bestuur en dienstverlening	188
Programma 2 Sociaal	188
Programma 3 Ruimte voor wonen en leven	189
Programma 4 Economie en werk	189

Programma 5 Duurzaam denken en doen	189
Uitgangspunten 2025-2028	190
Inwoner- en woningaantallen	190
Kosten	191
Opbrengsten	192
Besluitvorming	193
Besluitvorming	193
Besluitvorming	193
Toezeggingen	193
Vragen gemeenteraad	194
Beoordeling provincie	194
Contact en privacy	195
Contact	195
Contact	195
Privacybeleid	195

Samenvatting

Samenvatting

Voorwoord

Behoedzaam en ambitieus

De boodschap in de kadernota was ‘ambitieuus en behoedzaam’. Op de helft van deze bestuursperiode constateren we dat we veel hebben bereikt en veel op de rit hebben gezet. Het raadsprogramma is omgezet naar een college-uitvoeringsprogramma. Van alle actiepunten uit dit programma is veel gerealiseerd of in uitvoering en daarmee ligt het raadsprogramma op koers. Zie hiervoor ook de update van dit programma. Echter, de tekorten die we in de kadernota al zagen aankomen, zien we in deze begroting terug. Dat betekent dat we de komende jaren scherp aan de wind moeten varen om zowel onze ambities vast te houden als onze financiële positie gezond te houden. Nog steeds behoedzaam dus, maar we vinden het ook belangrijk om onze ambities daarbij niet uit het oog te verliezen.

Alle budgetten geanalyseerd en waar mogelijk bijgesteld

Bij de kadernota spraken we af dat we voor alle bestaande budgetten zouden kijken waar we nog kunnen korten. Een korte termijn actie met een financieel positief resultaat. We hebben gekeken naar de uitgaven van de laatste drie jaar en waar dit mogelijk was hebben we het budget naar beneden bijgesteld. Dit deden we op alle domeinen: het sociaal en fysiek domein en in de bedrijfsvoering. We hebben dit verwerkt in de begroting.

Kosten Wmo en Jeugdzorg pakken hoger uit

Bij de tweede bestuursrapportage en doorkijkend naar de komende jaren, zien we de kosten van met name Wmo en Jeugdzorg stijgen. Dit is een dilemma voor alle gemeenten. Het aantal aanvragen is gestegen en omdat zowel Wmo als Jeugdzorg zogenaamde open-einde-regelingen zijn, is het ontzettend ingewikkeld om op deze uitgaven te sturen. Voorop staat dat mensen die hulp nodig hebben, dit moeten kunnen krijgen. Etten-Leur is een sociale gemeente die goed wil zorgen voor kwetsbare inwoners. Echter, het benodigde budget hiervoor is niet onuitputtelijk. Daarom gaan we aan de slag met een analyse van de kosten en in beeld brengen hoe we hier wel op kunnen sturen. Het project ‘normalisering’ moet hier ook bij gaan helpen: doel is om met elkaar te bepalen wat noodzakelijk is in de zorg en wat mensen zelf moeten doen dan wel bijdragen. We willen bij de kadernota 2026 een voorstel hierover voorleggen aan de gemeenteraad.

Budget bijstandsuitkeringen hoger dan verwacht

De zogenaamde BUIG-gelden – het geld dat we van het Rijk achteraf krijgen voor de bijstandsuitkeringen – pakken positief uit voor 2024. We zien dat de beheersmaatregelen hun vruchten afwerpen en dat het aantal uitkeringen lager is dan voorheen. Voor het komende jaar blijft dat budget op dit niveau, maar de ambitie blijft ook om meer te doen zodat we binnen dat

budget blijven. Het blijft van belang om actie te ondernemen op het verminderen van het aantal bijstandsgerechtigden.

Toezeggingen kadernota met financiële gevolgen zijn verwerkt

Het college deed bij de kadernota een aantal toezeggingen aan de gemeenteraad. We verlaagden het tarief van de hondenbelasting voor de eerste hond. We voerden de extra verhoging van de OZB met 5% vooralsnog alleen in 2025 door. We spraken af om bij de kadernota 2026 te kijken of het nodig is om dit ook in andere jaren toe te passen. We beperkten de huurverhoging voor sportverenigingen in 2025 tot een verhoging met de 'prijs netto materiële overheidsconsumptie' die door het Centraal Plan Bureau is bepaald. Daarnaast sluiten we niet uit dat het (gedeeltelijk) schrappen van de verhoging in de jaren daarna tot de mogelijkheden behoort. Bij de kadernota 2026 is hier meer duidelijkheid over. Andere toezeggingen waren meer beleidsmatig van aard en worden uiteraard ook opgepakt.

Het ravijnjaar geldt ook voor Etten-Leur

Het jaar 2024 sluiten we, zoals het er nu uitziet, met een overschot van € 3,2 miljoen. Het jaar 2025 sluiten we op nul. We verwerkten de septembercirculaire, de investering voor de maatschappelijke accommodaties en het Groenplan. Om de begroting sluitend te maken, hebben we het geld ingezet dat we apart hielden voor tegenvallers en nieuw beleid. Vanaf 2026, inmiddels bekend onder de naam ravijnjaar, wordt het moeilijker. Met name door een lagere uitkering uit het gemeentefonds, zien vele gemeenten een flink gat in de begroting. En het ziet er vooralsnog niet naar uit dat het kabinet de gemeenten hierin tegemoet gaat komen. We hebben door de diverse maatregelen het tekort in 2026 weten terug te brengen tot een tekort van ruim € 2,5 miljoen. Dat betekent dat we op zoek moeten naar maatregelen om dit tekort weg te werken.

Gemeenschappelijke regelingen moeten zich ook voorbereiden

Negatieve begrotingen van gemeenten hebben natuurlijk ook gevolgen voor gemeenschappelijke regelingen. Zij worden dan ook door ons en de andere gemeenten opgeroepen om in te spelen op het naderende ravijnjaar. Het is positief te melden dat de meeste gemeenschappelijke regelingen bezig zijn hun begroting voor 2026 stabiel te houden en waar mogelijk kosten te terug te dringen.

Ons voorbereiden op moeilijke besluiten

We moeten ons voorbereiden op moeilijke besluiten bij de kadernota volgend jaar. Wij bereiden dat als college uiteraard voor. Daarbij houden we de volgende uitgangspunten aan:

- Vooralsnog houden we vast aan onze plannen en ambities voor Etten-Leur, indien nodig temporiseren en faseren we zaken;
- Als het Rijk besluit om gemeenten minder geld voor bepaalde taken te geven dan schalen we deze taken ook daadwerkelijk af;
- We kijken naar de effectiviteit van ons werk en bepalen aan de hand van prijs en kwaliteit welke taken niet of anders uitgevoerd kunnen worden. Als uit een businesscase blijkt dat

het goedkoper is om bepaalde taken in eigen beheer uit te voeren dan externe inkoop, of dat juist uitbesteden goedkoper blijkt, dan zullen we hiertoe overgaan of voorstellen aan de gemeenteraad voorleggen;

- De komende analyse van Wmo en Jeugdzorg moet kostenbeheersing mogelijk maken, of liever nog kosten terugdringen. Normaliseren is een uitgangspunt voor de toekomst. Dat betekent dat bespreekbaar moet zijn welke zorg we wel en niet leveren. De (kwetsbare) mensen die het echt hard nodig hebben, moeten onze hulp krijgen;
- Meer huizen bouwen, levert geld op. Met onze bouwplannen kijken we naar mogelijkheden om opbrengsten te verhogen;
- We kijken naar de grote budgetten en beleidsterreinen. Schaven aan alle budgetten is geen optie meer.

We willen dit met de gehele raad oppakken. We hechten hierbij aan de gezamenlijke aanpak vanuit het raadsprogramma. We horen bij de begrotingsbehandeling graag hoe de gemeenteraad denkt over deze uitgangspunten.

Doordacht, gebalanceerd, realistisch

Het gesprek voeren over wat we willen in de vorm van beleidsvoornemens, plannen en projecten is altijd fijn. Het gesprek voeren over wat we niet (meer) willen doen is een stuk ingewikkelder. Het college ziet de komende jaren dat het beschikken over voldoende budget, moeilijker wordt. Maar het potentiële personeelstekort en de komende vergrijzing is zeker zo'n groot probleem. Het zal nog een uitdaging worden om voldoende kwaliteit en capaciteit in huis te hebben om onze ambities waar te kunnen maken. Etten-Leur kan creatief, ondernemend en innovatief zijn. We hebben in de geschiedenis van Etten-Leur legio voorbeelden van hoe we ambitieus kunnen zijn, maar toch een doordachte, gebalanceerde en realistische begroting kunnen opstellen.

Plannen voor de toekomst niet loslaten

We laten de ambities en plannen van deze gemeenteraad dan ook niet los. Dat doen we voor de toekomst van Etten-Leur. We zijn een mooie, compacte, complete gemeente waar het goed wonen en werken is. Daar moeten we in blijven investeren. Dat kunnen we als gemeente niet alleen. Daar hebben we inwoners, ondernemers en andere partners bij nodig. Partners zowel in Etten-Leur als daarbuiten in de regio en in onze provincie. Etten-Leur heeft veel te bieden en levert met haar ontwikkeling een bijdrage aan onder andere woningbouw, werkgelegenheid, duurzaamheid en mobiliteit. En dat doen we in een gemoedelijke sfeer van een betrokken samenleving waarin we goed voor elkaar willen en kunnen zorgen.

Samen maken we Etten-Leur!

Het college van burgemeester en wethouders

Van kadernota naar begroting

Op 1 juli 2024 stelde de gemeenteraad de kadernota 2025-2028 vast.

De ontwikkelingen en voorstellen in de tweede bestuursrapportage 2024 en de begroting 2025 leiden tot het volgende meerjarenperspectief 2024-2028.

Bij de toelichting op het financiële resultaat nemen we **voordelen** op als een **positief bedrag** en **nadelen** als een **negatief bedrag**.

(bedragen x € 1.000)	2024	2025	2026	2027	2028
Kadernota 2024-2028	642	-2.510	-4.973	-4.069	-3.571
Actualisatie begroting 2024-2028	2.601	2.510	2.440	2.308	1.384
Saldo 2e bestuursrapportage 2024 - begroting 2025	3.243	0	-2.533	-1.761	-2.187

De begroting 2025 is sluitend. Vanaf 2026 ontstaan tekorten. Met name door een lagere uitkering uit het gemeentefonds.

Bij de kadernota 2026-2029 informeren we u hoe we deze tekorten willen aanpakken.

Een samenvatting van de mutaties bij het opstellen van de begroting 2025 leest u hier.

Overzicht financiële mutaties

In het overzicht leest u een samenvatting van de mutaties bij het opstellen van de begroting 2025.

In de programma's nemen we financiële overzichten op met meer details en toelichtingen.

Bij de toelichting op het financiële resultaat nemen we **voordelen** op als een **positief bedrag** en **nadelen** als een **negatief bedrag**. We ronden de bedragen af op € 1.000. Hierdoor kunnen afrondingsverschillen ontstaan.

(bedragen x € 1.000)	2024	2025	2026	2027	2028
1. Wmo	-1.367	-1.251	-1.251	-1.354	-1.354
2. Jeugdzorg	-918	-1.796	-1.700	-1.700	-1.700
3. Beschermd wonen	1.225	844	159	159	159
4. Rijksbijdrage BUIG	822	1.430	1.138	841	841
5. Participatie inburgering	-178	240	350	350	350
6. Energiecompensatie maatschappelijke organisaties	500	0	0	0	0
7. Leerlingenvervoer	-130	-85	-85	-85	-85
8. Uitkering Sport	200	0	0	0	0
9. Leges en vergoeding kabels en leidingen	364	324	324	324	324
10. OZB opbrengsten	144	0	0	0	0
11. Parkeren	-112	112	112	112	112
12. Groenplan	0	-418	-457	-696	-696
13. Rentelasten	-200	-306	-565	-297	-713
14. Rendabele uren	-210	-248	-303	-340	-110
15. Investerings	100	1.190	726	211	-37
16. Vrijval implementatie software Burgerzaken	250	0	0	0	0
17. Post onvoorzien	100	100	100	100	100
18. Indexeringen en taakmutaties	1.593	1.258	997	1.113	781
19. Algemene uitkering (septembercirculaire 2024)	-350	-320	10	667	664
20. Algemene reserve	0	956	2.593	2.593	2.593
21. Overig	768	480	292	310	155
Totaal wijzigingen	2.601	2.510	2.440	2.308	1.384

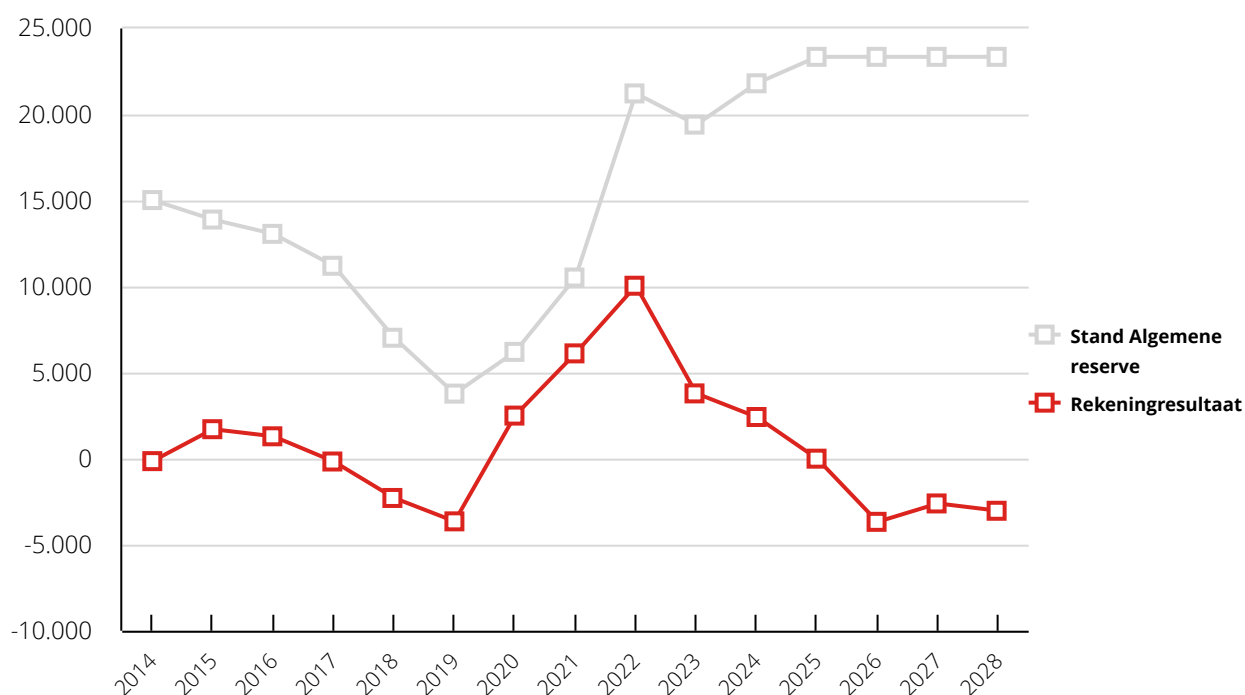
Ontwikkeling algemene reserves

We actualiseren de meerjarenbegroting 2024-2028 en brengen het verloop van de algemene reserve in de komende jaren in beeld.

Het overzicht van alle reserves en voorzieningen staat hier.

In de grafiek staat het verloop van de algemene reserve vanaf 2014 tot en met 2028. In 2021 voegden we € 5,9 miljoen aan de algemene reserve toe. In 2022 was dit € 8,2 miljoen en in 2023 € 3,8 miljoen. Dat waren de positieve resultaten in die jaren.

Vanaf 2026 hebben we geen (structurele) toevoegingen meer. We houden nog geen rekening met het jaarlijkse rekeningresultaat. Bij een positief resultaat stijgt de reserve. Bij een negatief resultaat (of bij inzet van de reserve voor dekking van lasten) daalt de reserve.

Mutaties reserves 2024

Bij de programma's geven we deze mutaties bruto weer: uitgaven die we betalen uit een reserve laten we apart zien.

De gemeenteraad krijgt hierdoor inzicht in deze mutaties.

De totale reservemutaties in 2024 zijn:

(bedragen x € 1.000)	2024
Stortingen in reserves	38
Onttrekkingen aan reserves	-114
Saldo	-76

Toelichting:

De belangrijkste reservemutaties in de tweede bestuursrapportage 2024 zijn:

Stortingen:

- reserve Kwaliteitsverbetering Landschap: toevoeging € 38.000

Onttrekkingen

- Reserve automatisering: verlaging onttrekking € 114.000;

Een toelichting op de mutaties met reserves staat bij de programma's.

Structureel evenwicht begroting

Voor een structureel evenwicht in de begroting is inzicht in de incidentele lasten en baten noodzakelijk. In hoofdlijn zijn alle baten en lasten structureel. Of een bedrag incidenteel is, is afhankelijk waarvoor dit bedrag bedoeld is. Ook moet er sprake zijn van een duidelijke einddatum.

In de overzichten van de 'incidentele baten en lasten per programma' leggen we uit welke incidentele lasten en baten we opnemen in de begroting.

Het structureel resultaat ziet er als volgt uit:

(bedragen x € 1.000)	2025	2026	2027	2028
Saldo meerjarenbegroting	0	-2.533	-1.761	-2.187
<i>Saldo incidentele baten en lasten</i>				
<i>(positieve bedragen betekent per saldo hogere incidentele lasten dan baten)</i>	1.029	1.022	1.041	1.057
Resultaat structureel	1.029	-1.511	-720	-1.130

Uit deze tabel blijkt dat er in de begroting 2025 meer incidentele lasten dan incidentele baten zijn opgenomen.

Het structurele resultaat is daarmee in 2025 positief. Voor de jaren daarna is dit niet het geval.

De provincie geeft in de richtlijnen aan dat de gemeente in aanmerking komt voor het normale toezicht wanneer de begroting 2025 reëel en structureel in evenwicht of positief is. Dit wordt repressief toezicht genoemd. We verwachten dat we met het aanbieden van deze begroting voldoen aan de eis van de provincie.

PDF

Klik op deze link om het Pdf bestand van begroting 2025 te lezen.

De 'pdf-versie' van de begroting ziet er niet optimaal uit. De digitale presentatie staat voorop.

Toelichting financiële mutaties (op website anders weergegeven)

Onderwerp	Toelichting
1. Wmo	Door de vergrijzing en omdat steeds meer ouderen thuis blijven wonen is er een toename van Wmo maatwerkvoorzieningen, met name bij de huishoudelijke ondersteuning, woonvoorzieningen en hulpmiddelen.
2. Jeugdzorg	De inzet van intensievere en duurdere jeugdzorg zorgt samen met een stijging van het aantal aanmeldingen en een verhoging van de tarieven voor een kostenstijging.
3. Beschermd wonen	Inwoners maken minder gebruik van het Wmo onderdeel Beschermd Wonen dan waarmee de gemeente Breda in de begroting van de Gemeenschappelijke Regeling rekening hield.
4. Rijksbijdrage BUIG	Rijksbudget Bundeling Uitkeringen Inkomensvoorzieningen Gemeenten (BUIG). Het voorlopig budget 2025 is aanzienlijk hoger dan het budget voor 2024. Dit komt door een verwachte landelijke stijging van de bijstandsuitkeringen in 2024.
5. Participatie inburgering	De kosten voor inburgeringstrajecten vallen in 2024 hoger uit door een groter aantal inburgeraars dan waar we in de begroting rekening hielden. Voor 2025 en navolgende jaren verwerken we de begroting 2025 van het Werkplein.
6. Energiecompensatie maatschappelijke organisaties	Dit is het overschot van de subsidieregeling tijdelijke noodmaatregel energielasten maatschappelijke instellingen Etten-Leur 2022 en 2023. Voor de tweede fase van de energiecompensatie voor maatschappelijke instellingen is geen geld nodig omdat we kozen voor duurzaamheidsleningen.
7. Leerlingenvervoer	Ondanks een lager aantal leerlingen in het leerlingenvervoer stegen de kosten door een ongunstige aanbesteding in 2023. In 2024 betaalden we voor het eerst de individuele verstrekkingen uit aan het begin van het schooljaar. Hierdoor ontstaan in 2024 éénmalig hogere kosten voor het leerlingenvervoer (€ 45.000).
8. Uitkering Sport	We ontvangen een uitkering ter compensatie van de vervallen BTW vrijstelling op sport.
9. Leges en vergoeding kabels en leidingen	Er zijn meer aanvragen voor het verleggen van kabels en leidingen.
10. OZB opbrengsten	We ontvangen meer onroerendezaakbelasting omdat de waarde van woningen en overige panden harder steeg dan waar we in de begroting rekening mee hielden.
11. Parkeren	Het bezoek aan de parkeergarage blijft achter bij de begrote opbrengsten. Er wordt meer gebruik gemaakt van het betaald parkeren in de straten. Vanaf 1 januari 2025 verhogen we de parkeertarieven.
12. Groenplan	We stelden het Groenplan op. In dit Groenplan kiezen we voor vergroening van Etten-Leur en houden we rekening met de ontwikkelingen rondom het klimaat.
13. Rentelasten	Voor de begroting 2025 brachten we onze financieringsbehoefte in beeld. Voor de toekomstige financiering vanaf 2025 gaan we nu uit van een rente van 3,0%. Leningen trekken we aan wanneer we die nodig hebben. Dat is afhankelijk van de voortgang van investeringen en de aan- en verkoop van grond. Voor de toerekening aan investeringen en grondexploitaties hanteren we een percentage van 1,25%. Zie het renteschema in de paragraaf Financiering. Doordat we de rente van nieuwe leningen niet volledig kunnen doorberekenen ontstaat een nadeel.
14. Rendabele uren	Bij het opstellen van de begroting schatten we in hoeveel uren we besteden aan rendabele producten (grondexploitaties, afval, riolering, investeringen en voorzieningen).
15. Investerings	Voor we de begroting opstellen beoordeelden we al onze investeringen: wanneer verwachten we de uitgaven en wanneer is de investering klaar? Uit de actualisatie blijkt dat diverse projecten langzamer gerealiseerd worden dan verwacht. De kapitaallasten schuiven naar latere jaren door waardoor met name in 2025 en 2026 sprake is van een voordeel.
16. Vrijval implementatie software Burgerzaken	Het budget voor aanbesteding en implementatie in 2024 voor iBurgerzaken blijkt gedurende het traject vorig jaar te ruim geschat en begroot te zijn.
17. Post onvoorzien	Omdat we er geen gebruik van maken verlagen we de post onvoorzien.
18. Indexeringen en taakmutaties	In de kadernota namen we budget op voor prijsstijgingen. Een deel van dit budget gebruiken we op de diverse programma's om de gestegen kosten op te vangen.
19. Algemene uitkering (septembercirculaire 2024)	We actualiseren de begroting op basis van de septembercirculaire 2024. Belangrijkste oorzaak van de stijging is dat de besparing op jeugdzorg vervalt (€ 1,2 miljoen). Hiervoor namen we eerder een taakstelling op. Dit verloopt daarom neutraal (zie programma 2 nummer 25).
20. Algemene reserve	Bij de begroting 2023 storten we jaarlijks € 3 miljoen in de algemene reserve voor financiële tegenvallers en de verdere uitwerking van het college uitvoeringsprogramma. Voor 2025 is er nog € 1,5 miljoen beschikbaar. We gebruiken het restant van dit bedrag om de tekorten vanaf 2026 te verkleinen. Van deze storting is vanaf 2026 niets meer beschikbaar.
21. Overig	Meerdere afwijkingen, uitgebreidere specificatie in de programma's.

Programma

1. Eigentijds bestuur en dienstverlening op maat in Etten-Leur

We werken aan een betrouwbare en servicegerichte organisatie voor onze inwoners en partners zoals het onderwijs, ondernemers, andere overheden en maatschappelijke organisaties, verenigingen en instellingen. Een organisatie zonder onnodige drempels en procedures waarbij de menselijke maat het uitgangspunt is van onze dienstverlening. Dat vraagt om professionals die binnen de wetten en regelgeving ruimte voor maatwerk zien en benutten. De gemeente inspireert, stimuleert en faciliteert en zoekt actief de dialoog en samenwerking op. Veel aandacht gaat uit naar het vroegtijdig betrekken van inwoners en andere partijen bij de ontwikkeling, uitvoering en evaluatie van beleid. Bestuurders en de organisatie gaan tijdig met inwoners in gesprek over maatschappelijke vraagstukken. Voor een goed functionerende gemeente is ook de relatie tussen de gemeenteraad, het college en de ambtelijke organisatie van groot belang, evenals een goede samenwerking in de regio zowel ambtelijk als bestuurlijk als politiek.

Financiële ontwikkelingen

We verantwoorden onze financiële cijfers op hoofdlijnen. Dat betekent dat we afwijkingen alleen toelichten wanneer ze € 50.000 of hoger zijn. De post "overig" gaat telkens over één of meerdere afwijkingen die kleiner zijn dan € 50.000.

Posten die politiek relevant zijn lichten we wel toe.

Bij de toelichting op het financiële resultaat nemen we **voordelen** op als een **positief bedrag** en **nadelen** als een **negatief bedrag**.

We ronden de bedragen af op € 1.000. Hierdoor kunnen afrondingsverschillen ontstaan.

(bedragen x € 1.000)	2024	2025	2026	2027	2028
Actualisatie begroting 2024-2028					
1. Algemene uitkering (septembercirculaire 2024)	-350	-320	1.210	1.867	1.864
2. Rente grondbedrijf	-200	0	0	0	0
3. Rendabele uren	-210	-248	-303	-340	-110
4. Rentelasten	0	-306	-565	-297	-713
5. Investerings	0	1.190	726	211	-37
6. ICT West-Brabant West	-139	-52	-47	-42	10
7. Belastingssamenwerking West-Brabant	7	135	111	77	42
8. OZB opbrengsten	144	0	0	0	0
9. Vrijval implementatie software Burgerzaken	250	0	0	0	0
10. Post onvoorzien	100	100	100	100	100
11. Verkoop vergadercentrum	-95	-95	0	0	0
12. Loonkosten College en Raad	-46	-35	-37	-68	-101
13. Hondenbelasting	0	-38	-38	-38	-38
14. Inzet budget Indexering gemeenschappelijke regelingen	216	121	343	577	927
15. Inzet budget Indexeringen	-429	645	946	1.049	1.049
16. Taakmutaties gemeentefonds	693	350	0	0	0
17. Ontvangen jeugdgelden	835	96	0	0	0
18. Kosten automatisering	113	-141	0	0	0
19. Reserve automatisering	-113	141	0	0	0
20. Algemene reserve	0	956	2.593	2.593	2.593
21. Overig	175	-25	46	18	19
Totaal wijzigingen	951	2.474	5.085	5.707	5.605

1.1 Vertrouwen in de overheid

Wat wil de gemeenteraad bereiken?

De gemeenteraad zet in op het vergroten van het vertrouwen van de inwoners, ondernemers en andere (maatschappelijke) partners in het gemeentebestuur. Meer en beter contact vanuit de gemeente met hen zodat zij weten waar ze aan toe zijn. De gemeenteraad wil zichtbaar en benaderbaar zijn.

Maatschappelijk effect

- Inwoners, ondernemers en andere (maatschappelijke) partners krijgen meer vertrouwen in de gemeente/het gemeentebestuur.
- De gemeente betreft (we betrekken onze) inwoners, ondernemers en andere (maatschappelijke) partners meer en beter bij wat de gemeente doet (we doen).
- De gemeente(-raad) is zichtbaar en benaderbaar.

Wat zijn de doelen?

1. Inwoners, ondernemers en andere (maatschappelijke) partners weten altijd wie hun contactpersoon is bij de gemeente.
2. Raadsvergaderingen worden gehouden op een prettig toegankelijke locatie.
3. Inwoners, ondernemers en andere maatschappelijke partners worden verwelkomd wanneer ze 'aankloppen' bij de gemeente.
4. De gemeente treedt vaker naar buiten en spreekt met inwoners, ondernemers en andere (maatschappelijke) partners die met de gemeente willen spreken.

Ambitie en metingen

De actuele cijfers staan hier:

www.waarstaatjegemeente.nl/burgerpeiling

Let op: wijzig bovenaan de pagina de gemeentenaam 'Aa en Hunze' in 'Etten-Leur'.

Wat is onze ambitie en wat hebben we gemeten?

Alle inspanningen van de gemeente waarderen inwoners tenminste met een 6,4.

(waarstaatjegemeente cijfer 2021 is 6,4 en waarstaatjegemeente cijfer 2023 is 6,3).

Het opkomstpercentage voor de gemeenteraadsverkiezingen in 2026 is hoger dan 46,3% (de opkomst in 2022 was 46,3%).

Wat is de stand van zaken in 2024?

Hieronder melden we wat goed gaat.

Wat gaat goed?

Het raadscommunicatieplan is in concept gereed en besproken met de fractievoorzitters. In de tweede vergadercyclus na de zomervakantie behandelt de gemeenteraad het plan.

Om beleidskeuzes voor te bereiden legt de gemeenteraad maandelijks bezoeken af. Daarbij laten de raadsleden zich informeren over actuele ontwikkelingen.

De vergaderingen van de raad luistert worden interactiever waarbij inwoners echt met de raad in gesprek gaan.

De gemeenteraad voert tweemaal per jaar overleg met maatschappelijke partners over onderwerpen uit het raadsprogramma. Onderwerpen die eerder besproken zijn: armoedebeleid, duurzaamheid, mobiliteit en wonen.

De bijeenkomst met ondernemers om een antwoord te krijgen op de vraag wat nodig is om Vosdonk toekomstbestendig te maken vond in augustus plaats.

Project raadzaal en herinrichting begane grond.

Verwachte gunning opdracht bouw en techniek en start werkzaamheden in november 2024.

Hieronder melden we de projecten die aandacht nodig hebben.

Wat heeft aandacht nodig?

Het raadscommunicatieplan voeren we de komende jaren gefaseerd uit. De raad stellen we voor de volgorde van de uitvoering vast te stellen.

Nadat duidelijk is wat nodig is om Vosdonk toekomstbestendig te maken, moeten we afspraken maken over wat de ondernemers zelf doen en wat we als gemeente moeten doen. De investeringsplanning van ondernemers en gemeente moet hiervoor op elkaar afgestemd worden.

Dit zijn de acties uit het college uitvoeringsprogramma voor 2024:

Naam project	Omschrijving	planning:	
Toegankelijkheid van raadsvergaderingen	De gemeenteraad wil zichtbaar en benaderbaar zijn.	2024	2025
Afstemming met maatschappelijke partners	Tweemaal per jaar (ruim voor de kadernota en ruim voor de begroting) een bijeenkomst organiseren met maatschappelijke partners om antwoord te krijgen op de vraag: 'liggen we op koers met de uitvoering van het raadsprogramma en zijn er eventueel bijstellingen nodig gegeven maatschappelijke ontwikkelingen?'	2024	2025
Project Raadzaal en Herindeling Publiekshal	Toegankelijke locatie voor raadsvergaderingen en een publiekshal die aansluit bij de opgave dienstverlening. (Met oog voor werkplekken van RWB/Werkplein).	2024	2025

Wat gaan we daarvoor doen in 2025?

Naam project	Omschrijving	planning:
Toegankelijkheid van raadsvergaderingen	De gemeenteraad wil zichtbaar en benaderbaar zijn.	2025
Afstemming met maatschappelijke partners	Tweemaal per jaar (ruim voor de kadernota en ruim voor de begroting) een bijeenkomst organiseren met maatschappelijke partners om antwoord te krijgen op de vraag: 'liggen we op koers met de uitvoering van het raadsprogramma en zijn er eventueel bijstellingen nodig gegeven maatschappelijke ontwikkelingen?'	2025
Project Raadzaal en Herindeling Publiekshal	Toegankelijke locatie voor raadsvergaderingen en een publiekshal die aansluit bij de opgave dienstverlening. (Met oog voor werkplekken van RWB/Werkplein).	2025

1.2 Communicatie en participatie

Wat wil de gemeenteraad bereiken?

Het doel van de gemeenteraad is dat inwoners, ondernemers en andere (maatschappelijke) partners beter begrijpen wat de gemeente doet en waarom. Door duidelijke communicatie in heldere taal weten mensen beter waar ze terecht kunnen bij de gemeente en worden ze dus beter geholpen. Met goede communicatie en participatie verlopen projecten beter en hebben inwoners, ondernemers en andere (maatschappelijke) partners meer invloed op wat de gemeente doet. Inwoners moeten meer regie krijgen over hun woon- en leefomgeving doordat de gemeente openstaat voor hun expertise en initiatieven en deze waar nodig ondersteunt. Dat geldt ook voor ondernemers en andere (maatschappelijke) partners. De gemeenteraad zet in op een betere toegankelijkheid van de gemeente, zowel digitaal als persoonlijk. Voor inwoners, ondernemers en andere (maatschappelijke) partners moet duidelijk zijn welke informatie zij waar kunnen vinden en met wie zij contact kunnen opnemen.

Maatschappelijk effect

- Inwoners, ondernemers en andere (maatschappelijke) partners begrijpen wat de gemeente doet en waarom.
- Inwoners, ondernemers en andere (maatschappelijke) partners weten, zowel persoonlijk als digitaal, waar en waarvoor ze bij de gemeente terecht kunnen.
- Inwoners, ondernemers en andere (maatschappelijke) partners hebben (meer) regie over hun woon- en leefomgeving.

Wat zijn de doelen?

1. We gebruiken heldere taal (altijd, maar in het bijzonder wanneer we met onze inwoners, ondernemers en andere (maatschappelijke) partners communiceren).
2. We zijn bereikbaar en informatie is vindbaar en begrijpelijk.
3. We leggen altijd uit wat we doen en waarom.
4. We betrekken inwoners, ondernemers en andere (maatschappelijke) partners actief bij (communiceren actief over) plannen en activiteiten.
5. De gemeente biedt ruimte voor initiatieven van inwoners, ondernemers en andere (maatschappelijke) partners.

Ambitie en metingen

De actuele cijfers staan hier:

www.waarstaatjegemeente.nl/burgerpeiling

Let op: wijzig bovenaan de pagina de gemeentenaam 'Aa en Hunze' in 'Etten-Leur'.

Wat is onze ambitie en wat hebben we gemeten?

Samenwerking met inwoners waarderen inwoners tenminste met een 6,0.
(waarstaatjegemeente cijfer 2021 is 6,0 en waarstaatjegemeente cijfer 2023 is 5,7).

Het gemiddelde cijfer dat inwoners geven voor de communicatie en voorlichting van de gemeente is tenminste een 6,5.
(waarstaatjegemeente cijfer 2021 is 6,5 en waarstaatjegemeente cijfer 2023 is 6,0).

Wat is de stand van zaken in 2024?

Hieronder melden we wat goed gaat.

Wat gaat goed?

Onderzoek naar behoefte communicatie en bereikbaarheid is afgerond en de raad is geïnformeerd.

We troffen de eerste voorbereidingen voor de evaluatie van het wijkgericht werken, inclusief het themagericht werken bij Surplus. De insteek is om de evaluatie dit jaar af te ronden.

Dit zijn de acties uit het college uitvoeringsprogramma voor 2024:

Naam project	Omschrijving	planning:
Onderzoek naar behoefte communicatie en bereikbaarheid	Naar aanleiding van verzoek van de raad en met het budget dat is toegekend bij de kadernota, onderzoeken we wat nodig is voor het verbeteren van de communicatie en bereikbaarheid van de gemeente voor inwoners, ondernemers en maatschappelijke partners. Heeft verbinding met het onderzoek naar online dienstverlening en de visie op dienstverlening.	2024
Evaluatie wijkgericht werken	Wijkgericht werken als methodiek en de positionering van de wijkmanager evalueren.	2024

Wat gaan we daarvoor doen in 2025?

Naam project	Omschrijving	planning:
Evaluatie wijkgericht werken	Wijkgericht werken als methodiek en de positionering van de wijkmanager evalueren.	2025 2026

1.3 Dienstverlening en menselijke maat

Wat wil de gemeenteraad bereiken?

Het doel is dat iedereen mee kan doen in Etten-Leur. Inwoners, ondernemers en andere (maatschappelijke) partners mogen niet belemmerd worden door te complexe regels, door te weinig digitale vaardigheden of andere obstakels zoals een taalbarrière of fysieke toegankelijkheid. In onze dienstverlening moet de mens, het bedrijf, de vereniging of de maatschappelijke organisatie meer centraal staan. We verplaatsen ons beter in de persoon, ondernemer of (maatschappelijke) partner en helpen diegene door de complexe wereld van de overheid heen.

Maatschappelijk effect

- Inwoners en andere partners vinden de gemeentelijke dienstverlening, zowel persoonlijk als digitaal, duidelijk vindbaar, toegankelijk, betrouwbaar en begrijpelijk. Dit geldt ook voor mensen die minder digitaalvaardig zijn.
- Inwoners en andere partners ervaren de gemeentelijke dienstverlening als eerlijk en begripvol.

Wat zijn de doelen?

1. We leggen zowel digitaal als fysiek beter en persoonlijker contact met inwoners, ondernemers en andere (maatschappelijke) partners.
2. De gemeentewebsite en andere dienstverleningskanalen zijn duidelijk vormgegeven en goed toegankelijk, ook voor mensen die minder digitaalvaardig zijn.
3. Goede dienstverlening is gebaat bij 'regelruimte': handelingsperspectief om te doen wat in een specifiek geval nodig is.
4. Voor burgers die zelf goed aan de slag kunnen, richten we de werkprocessen zo in dat hun zelfwerkzaamheid beloond wordt met vloeiende dienstverleningsprocessen, korte tijdsbelasting en vlotte afhandeling.

Ambitie en metingen

De actuele cijfers staan hier:

www.waarstaatjegemeente.nl/klantbeleving

Let op: wijzig bovenaan de pagina de gemeentenaam 'Aa en Hunze' in 'Etten-Leur'.

Wat is onze ambitie en wat hebben we gemeten?

Inwoners waarderen de directe dienstverlening tenminste met een 6,6.
(waarstaatjegemeente cijfer 2021 is 6,6 en waarstaatjegemeente cijfer 2023 is 6,6).

Tenminste 61,9% van de inwoners is (zeer) tevreden over hostmanship van de gemeente.
(waarstaatjegemeente cijfer 2021 is 52,3% (zeer) tevreden en waarstaatjegemeente cijfer 2023 is 61,9% (zeer) tevreden).

Inwoners waarderen de digitale dienstverlening tenminste met een 6,7.
(waarstaatjegemeente cijfer 2021 is 6,7 en waarstaatjegemeente cijfer 2023 is 6,5).

Wat is de stand van zaken in 2024?

Hieronder melden we wat goed gaat.

Wat gaat goed?

Een gemeente waar iedereen mee kan doen en de menselijke maat. We werken aan een uitvoeringsagenda dienstverlening: In 2024 worden diverse trainingen heldere taal uitgevoerd.

Bereikbaarheid gemeente bevorderen. We werken aan een uitvoeringsagenda dienstverlening: Werkgroep gestart om de integrale vraagbenadering binnen toegangen van Wmo, Jeugd en Werkplein te verbeteren. Ontwikkelingen uit andere opgaves zoals sterke lokale teams volgens het Toekomstscenario Kind- en gezinsbescherming nemen we hierin mee.

Werken aan uitvoering dienstverlening en menselijke maat. We werken aan een uitvoeringsagenda dienstverlening: Op 18 oktober 2024 vindt een werksessie hostmanship MT en teamleiders plaats.

Verbetering digitale dienstverlening.
Dienstenwet: EU-burgers en bedrijven toegang verlenen tot online procedures. Ook krijgen burgers en bedrijven het recht om overheden toestemming te geven om onderling digitaal bewijsstukken uit te wisselen.
Wet modernisering elektronisch bestuurlijk verkeer: inventarisatie voor verder benodigde aanpassingen loopt. Verwachte ingangsdatum 1 januari 2025.
Wet open overheid: De ontwikkelingen voor een (eigen) publicatieplatform pakken we samen met de De6 gemeenten op.

In juni kwamen de resultaten van het klantervaringsonderzoek Wmo beschikbaar en gedeeld met de gemeenteraad. De klanttevredenheid is goed als het gaat om de kwaliteit van dienstverlening en de kwaliteit van de ondersteuning. Er wordt gewerkt aan service- en kwaliteitsnormen dienstverlening.

Hieronder melden we de projecten die aandacht nodig hebben.

Wat heeft aandacht nodig?

Voortgang projecten en acties digitale overheid is sterk afhankelijk van landelijk te realiseren randvoorwaarden. Zoals wetgeving en digitale infrastructuur.

Dit zijn de acties uit het college uitvoeringsprogramma voor 2024:

Naam project	Omschrijving	planning:	
Inclusieve gemeente en de menselijke maat	We werken eraan dat onze dienstverlening voor iedereen, zowel fysiek als digitaal, toegankelijk is en dat iedereen kan meedoen. In de wijze waarop we onze dienstverlening uitvoeren houden we rekening met de persoonlijke mogelijkheden en behoeften van mensen. We betrekken onze inwoners hierbij.	2024	2025
Bereikbaarheid gemeente bevorderen	We zetten in op moderne communicatiemiddelen om bereikbaarheid van de gemeente meetbaar en voor iedereen toegankelijk te maken. Daarnaast investeren we in het gedrag van onze medewerkers. Afhankelijk van het onderzoek rond communicatie (zie onderzoek behoefte communicatie en bereikbaarheid) nemen we concrete maatregelen.	2024	2025
Werken aan uitvoering dienstverlening en menselijke maat	We investeren in houding en gedrag van onze medewerkers. Hostmanship moet in alle geledingen van de organisatie voelbaar worden. We monitoren voortdurend wat landelijk ontwikkeld en beschikbaar gesteld wordt en sluiten daarbij aan als het onze gemeente voordelen geeft in verbetering van onze dienstverlening.	2024	2025
Verbeteren digitale dienstverlening	Met de rapportage van de onderzoeksopdracht digitale dienstverlening bepalen we de agenda van ontwikkelingen en verbeteracties voor de digitale dienstverlening in de komende vier jaren. We zetten in op het vernieuwen gemeentelijke website www.etten-leur.nl en het verbeteren van de integrale sturing op de online dienstverlening. We doen dit samen met onze inwoners.	2024	2025
Inzicht in de mensen, ondernemers en instellingen	Verkennen hoe we beter (integraal) inzicht kunnen krijgen in de interactie tussen mensen, ondernemers, instellingen en gemeente. Zodat we op basis van dit inzicht de mens, ondernemer of instelling centraal kunnen stellen in onze dienstverlening en onze dienstverlening kunnen ontwikkelen.	2024	2025

Wat gaan we daarvoor doen in 2025?

Naam project	Omschrijving	planning:
Inclusieve gemeente en de menselijke maat	We werken eraan dat onze dienstverlening voor iedereen, zowel fysiek als digitaal, toegankelijk is en dat iedereen kan meedoen. In de wijze waarop we onze dienstverlening uitvoeren houden we rekening met de persoonlijke mogelijkheden en behoeften van mensen. We betrekken onze inwoners hierbij.	2025
Bereikbaarheid gemeente bevorderen	We zetten in op moderne communicatiemiddelen om bereikbaarheid van de gemeente meetbaar en voor iedereen toegankelijk te maken. Daarnaast investeren we in het gedrag van onze medewerkers. Afhankelijk van het onderzoek rond communicatie (zie onderzoek behoefte communicatie en bereikbaarheid) nemen we concrete maatregelen.	2025
Werken aan uitvoering dienstverlening en menselijke maat	We investeren in houding en gedrag van onze medewerkers. Hostmanship moet in alle geledingen van de organisatie voelbaar worden. We monitoren voortdurend wat landelijk ontwikkeld en beschikbaar gesteld wordt en sluiten daarbij aan als het onze gemeente voordelen geeft in verbetering van onze dienstverlening.	2025
Verbeteren digitale dienstverlening	Met de rapportage van de onderzoeksopdracht digitale dienstverlening bepalen we de agenda van ontwikkelingen en verbeteracties voor de digitale dienstverlening in de komende vier jaren. We zetten in op het vernieuwen gemeentelijke website www.etten-leur.nl en het verbeteren van de integrale sturing op de online dienstverlening. We doen dit samen met onze inwoners.	2025 2026
Inzicht in de mensen, ondernemers en instellingen	Verkennen hoe we beter (integraal) inzicht kunnen krijgen in de interactie tussen mensen, ondernemers, instellingen en gemeente. Zodat we op basis van dit inzicht de mens, ondernemer of instelling centraal kunnen stellen in onze dienstverlening en onze dienstverlening kunnen ontwikkelen.	2025

1.4 Ondermijnende criminaliteit

Wat wil de gemeenteraad bereiken?

We willen het fenomeen ondermijnende criminaliteit zo effectief mogelijk aanpakken. Er wordt blijvend gewerkt aan de bewustwording voor bewoners, ondernemers, maar zeker ook ons eigen bestuur en organisatie. We zetten samen met partners zoals de Taskforce-RIEC, politie en andere partners in op het voorkomen van ondermijnende criminaliteit en (woon-) fraude. Bij constateren van ondermijnende criminaliteit wordt hierbij ook door de gezamenlijke partners opgetreden, en worden door deze partners de boetes opgelegd die binnen hun mogelijkheden liggen.

Maatschappelijk effect

Inwoners en ondernemers voelen zich veilig in hun woon- en werkomgeving.

Wat zijn de doelen?

1. Inwoners, ondernemers en onze eigen organisatie weten wat ze (ook anoniem) kunnen doen bij een vermoeden van ondermijnende activiteiten in hun omgeving.
2. We onderzoeken en pakken ontvangen signalen op met de samenwerkingspartners.

Ambitie en metingen

De actuele cijfers staan hier:

Dashboard - Openbare orde en veiligheid - Etten-Leur (waarstaatjegemeente.nl)

Let op: wijzig bovenaan de pagina de gemeentenaam 'Aa en Hunze' in 'Etten-Leur'.

Wat is de stand van zaken in 2024?

Hieronder melden we wat goed gaat.

Wat gaat goed?

De raad stelde het veiligheidsprogramma in april 2024 vast.

Dit zijn de acties uit het college uitvoeringsprogramma voor 2024:

Naam project	Omschrijving	planning:		
Ondermijning	Ondermijning op de agenda zetten (onder andere cybercrime en aanpak mensenhandel), werken aan bewustwording, zorgen voor een duidelijk meldpunt voor signalen. Samen met partners pakken we deze signalen aan. Het veiligheidsprogramma passen we daarop aan.	2024	2025	2026

Wat gaan we daarvoor doen in 2025?

Naam project	Omschrijving	planning:
Ondermijning	Ondermijning op de agenda zetten (onder andere cybercrime en aanpak mensenhandel), werken aan bewustwording, zorgen voor een duidelijk meldpunt voor signalen. Samen met partners pakken we deze signalen aan. Het veiligheidsprogramma passen we daarop aan.	2025 2026

Toelichting afwijkingen (op website anders weergegeven)

Onderwerp	Toelichting
1. Algemene uitkering (septembercirculaire 2024)	We actualiseren de begroting op basis van de septembercirculaire 2024. Belangrijkste oorzaak van de stijging is dat de besparing op jeugdzorg vervalt (€ 1,2 miljoen). Hiervoor namen we eerder een taakstelling op. Dit verloopt daarom neutraal (zie programma 2 nummer 25).
2. Rente grondbedrijf	Door lagere boekwaarde / rentepercentage berekenen we minder rente door aan het Grondbedrijf dan begroot.
3. Rendabele uren	Bij het opstellen van de begroting schatten we in hoeveel uren we besteden aan rendabele producten (grondexploitaties, afval, riolering, investeringen en voorzieningen).
4. Rentelasten	Voor de begroting 2025 brachten we onze financieringsbehoefte in beeld. Voor de toekomstige financiering vanaf 2025 gaan we nu uit van een rente van 3,0%. Leningen trekken we aan wanneer we die nodig hebben. Dat is afhankelijk van de voortgang van investeringen en de aan- en verkoop van grond. Voor de toerekening aan investeringen en grondexploitaties hanteren we een percentage van 1,25%. Zie het renteschema in de paragraaf Financiering. Doordat we de rente van nieuwe leningen niet volledig kunnen doorberekenen ontstaat een nadeel.
5. Investeringen	Voor we de begroting opstellen beoordeelden we al onze investeringen: wanneer verwachten we de uitgaven en wanneer is de investering klaar? Uit de actualisatie blijkt dat diverse projecten langzamer gerealiseerd worden dan verwacht. De kapitaallasten schuiven naar latere jaren door waardoor met name in 2025 en 2026 sprake is van een voordeel.
6. ICT West-Brabant West	We verwerken de in juni 2024 vastgestelde begroting 2025 van ICT WBW. Met deze stijging hielden we rekening bij de kadernota. We namen hiervoor een budget voor indexeringen gemeenschappelijke regelingen op. Dit budget gebruiken we nu bij mutatie nummer 14.
7. Belastingsamenwerking West-Brabant	We verwerken de in juni 2024 vastgestelde begroting 2025 van de Belastingsamenwerking West-Brabant. In 2024 zijn de kosten lager door minder bezwaren.
8. OZB opbrengsten	We ontvangen meer onroerendezaakbelasting omdat de waarde van woningen en overige panden harder steeg dan waar we in de begroting rekening mee hielden.
9. Vrijval implementatie software Burgerzaken	Het budget voor aanbesteding en implementatie in 2024 voor iBurgerzaken blijkt gedurende het traject vorig jaar te ruim geschat en begroot te zijn.
10. Post onvoorzien	Omdat we er geen gebruik van maken verlagen we de post onvoorzien.
11. Verkoop vergadercentrum	De verkoop van het vergadercentrum BVC vindt niet in 2024 en 2025 plaats. De overdracht van het pand is na 1 april 2026 gepland in verband met de verbouwing van de begane grond van het stadskantoor.
12. Loonkosten College en Raad	Voor 2024 zijn de bedragen van de (onkosten)vergoedingen voor burgemeesters, wethouders, raadsleden en commissieleden geïndexeerd. Deze indexering verwerken we nu.
13. Hondenbelasting	Bij het vaststellen van de kadernota deed de wethouder de toezegging om de opbrengst van de hondenbelasting te verlagen met € 38.000. Dit bedrag brengen we ten gunste van het tarief van de eerste hond.
14. Inzet budget Indexering gemeenschappelijke regelingen	We verwerken de in juni 2024 vastgestelde begroting 2025 van de gemeenschappelijke regelingen. Bij de kadernota namen we hiervoor een budget voor indexeringen op. We gebruiken deze nu om de gestegen kosten op te vangen.
15. Inzet budget Indexeringen	In de kadernota namen we budget op voor prijsstijgingen. Een deel van dit budget gebruiken we op de diverse programma's om de gestegen kosten op te vangen.
16. Taakmutaties gemeentefonds	We ontvingen via het gemeentefonds geld voor diverse taken. De taken voeren we uit binnen de beschikbare budgetten. De ontvangen bedragen zijn voor deze taken niet meer nodig.
17. Ontvangen jeugdelden	De jeugdelden die we ontvingen voor de periode 2023-2027 zetten we in voor de dekking van de hogere kosten voor Jeugdzorg Zorg in Natura (zie programma 2).
18. Kosten automatisering	We actualiseren de reserve automatisering.
19. Reserve automatisering	We actualiseren de reserve automatisering.
20. Algemene reserve	Bij de begroting 2023 stortten we jaarlijks € 3 miljoen in de algemene reserve voor financiële tegenvallers en de verdere uitwerking van het college uitvoeringsprogramma. Voor 2025 is er nog € 1,5 miljoen beschikbaar. We gebruiken het restant van dit bedrag om de tekorten vanaf 2026 te verkleinen. Van deze storting is vanaf 2026 niets meer beschikbaar.
21. Overig	Eén of meerdere afwijkingen, kleiner dan € 50.000.

Risico's

De belangrijkste risico's in dit programma zijn:

Raadzaal

Voor het realiseren van een prettige en toegankelijke vergaderlocatie is het risico dat de kosten voor het realiseren te hoog worden en de vergaderlocatie daarom niet gerealiseerd kan worden. In het investeringskrediet is hiermee rekening gehouden, maar de vraag is of dat voldoende is.

Raadzaal

Een ander risico voor het realiseren van een prettige en toegankelijke vergaderlocatie is dat er geen partij(en) worden gevonden voor de uitvoering en dat het daarom niet gerealiseerd kan worden. Met de gekozen aanbestedingsstrategie (inclusief een voorschouw voor de daadwerkelijke inschrijving en het opknippen van aanbestedingen) proberen we dit risico te verkleinen.

Communicatie en participatie

Goede communicatie en participatie met onze inwoners en andere partners vinden we belangrijk. Als we dit niet goed doen vergroot dat de kans op klachten, slechte publiciteit en een lagere waardering voor de gemeente. Dit kan leiden tot imagoschade voor de gemeente. Door intern onder andere aandacht te besteden aan communiceren in heldere taal en duidelijk vindbare informatie en te werken met de routeplanner voor participatie verkleinen we dit risico.

Dienstverlening

We werken aan een goede dienstverlening met aandacht voor de menselijke maat door onze informatie toegankelijk te maken. We doen dat voor iedereen zowel digitaal en door persoonlijk contact. Als we dit niet goed doen vergroot dat de kans op klachten en slechte publiciteit wat kan leiden tot imagoschade voor onze gemeente. Daarnaast lopen we het risico op mogelijke uitsluiting van bepaalde groepen.

Ondermijning

Bij ondermijning gaat het om vermenging van de onder- en bovenwereld. Ondermijnende criminaliteit is vooral een politiek- en imago risico. Het risico is dat we signalen onvoldoende oppakken, hiermee ondermijning van de samenleving onvoldoende aanpakken en de gemeente Etten-Leur imagoschade lijdt. Inwoners voelen zich mogelijk niet veilig, ondernemingen willen zich hier niet vestigen en het leefklimaat gaat achteruit.

Wat kost het?

We nemen **voordelen** op als een **positief bedrag** en **nadelen** als een **negatief bedrag**.

We ronden de bedragen af op € 1.000. Hierdoor kunnen afrondingsverschillen ontstaan.

1. Eigentijds bestuur en dienstverlening (bedragen x € 1.000)	Werkelijk 2023	Raming 2024	Raming 2025	Meerjarenraming		
				2026	2027	2028
Lasten	-24.000	-24.624	-24.549	-26.115	-28.348	-31.334
Baten	102.781	109.974	112.495	112.126	116.386	120.092
Totaal saldo van baten en lasten programma	78.780	85.350	87.946	86.011	88.038	88.759
<i>Mutaties eigen vermogen:</i>						
Toevoeging reserves	-177	-783	-1.537	-	-	-
Onttrekking reserves	2.613	2.408	167	-	-	-
Resultaat programma	81.216	86.975	86.576	86.011	88.038	88.759
<i>Incidenteel</i>						
Incidentele lasten	-277	-382	-141	-	-	-
Incidentele baten	2.576	2.360	141	-	-	-
Resultaat structureel programma	78.917	84.998	86.576	86.011	88.038	88.759

Dit programma is opgebouwd uit de volgende onderdelen (taakvelden).

Verbonden partijen

Aan de realisatie van de doelstellingen van dit programma leveren de volgende verbonden partijen een bijdrage:

- Gemeenschappelijke Regeling Regio West-Brabant (RWB);
- Gemeenschappelijke Regeling Belastingssamenwerking West-Brabant (BWB);
- Gemeenschappelijke Regeling ICT West-Brabant-West;
- N.V. Bank Nederlandse Gemeenten (BNG);
- Stichting Inkoopbureau West-Brabant;
- Benego (Belgisch Nederlands Grens Overleg);
- Gemeenschappelijke Regeling Veiligheidsregio Midden- en West-Brabant.

2. Sociaal Etten-Leur

Etten-Leur is een inclusieve gemeente waar iedereen alle kansen krijgt om mee te doen. Iedereen moet zich prettig en veilig kunnen voelen in zijn eigen leefomgeving. Samen zijn we verantwoordelijk voor schone en leefbare straten, buurten en wijken. Voor iedereen in Etten-Leur die dat nodig heeft moeten (sport)voorzieningen, zorg en ondersteuning toegankelijk en beschikbaar zijn. We denken vanuit het perspectief van mensen. Daarom spannen we ons in om zoveel als mogelijk problemen te voorkomen en de zorgvragers vroegtijdig te signaleren en te ondersteunen. We werken samen aan een gemeente waarin iedereen zelf regie voert over zijn/haar leven en de mogelijkheid krijgt om talenten en kwaliteiten te ontwikkelen en te benutten. Het beleid van de gemeente richt zich op alle doelgroepen, zogenaamd inclusief beleid. De komende jaren is er vanuit dit beleid wel extra aandacht voor de doelgroepen jongeren en ouderen.

Ontwikkelingen

Algemene ontwikkelingen Jeugdzorg en Wet maatschappelijke ondersteuning

De ontwikkelingen binnen Jeugdzorg en Wmo wijzen in de komende jaren op een onhoudbare groei van zowel de zorgvragen als de kosten. Dit is een landelijke ontwikkeling. We worden door het Rijk niet gecompenseerd voor deze groei.

Het is daarom noodzakelijk om een plan op te stellen om de groei in kosten binnen het sociaal domein (Jeugdzorg, Wmo en Participatiewet) te stabiliseren dan wel om te buigen naar krimp. We richten ons in dit plan op kostenbeheersing, preventie en innovatie. De wachtlijstproblematiek, het zogenaamde normaliseren van de Jeugdzorg, investeren in de sociale basis en samen- en zelfredzaamheid zijn onderwerpen die we onderzoeken om de druk op het sociaal domein te verlagen. Met behoud van kwaliteit van zorg en ondersteuning, willen we het sociaal domein financieel beheersbaar en toekomstbestendig maken.

We leggen dit plan in het eerste kwartaal 2025 aan de gemeenteraad voor.

Jeugd

Wachtlijstproblematiek

De wachtlijst in onze toegang van de jeugdzorg (Centrum voor Jeugd en Gezin Etten-Leur en Zundert) is hardnekkig. Het aantal wachtenden overschrijdt momenteel de 100. Daarom stellen we voor om de uitbreiding van de formatie van jeugdprofessionals, die we hebben ingezet voor 2023 en 2024, ook in 2025 voort te zetten. Gezien de huidige wachtlijst zijn we nu genooddaakt om een zogenaamde focusmaand te organiseren. In deze maand leggen de jeugdprofessionals de nadruk op een eerste gesprek, boven andere werkzaamheden. De hulpverlener kijkt dan wat de cliënt nodig heeft aan zorg of ondersteuning. Hiermee proberen we de wachtlijst aanzienlijk terug te brengen.

Normaliseren

De vraag naar hulp in het kader van de jeugdzorg nam de afgelopen jaren aanzienlijk toe. Het landelijke, maar ook ons lokale beeld, is dat 1 op de 7 jongeren een beroep doet op de jeugdzorg. Om deze stijging een halt toe te roepen, starten we in het najaar 2024 met het proces normaliseren. Samen met het onderwijs, de kinderopvang, de huisartsen, de jeugdprofessionals en een vertegenwoordiging van ouders en jeugdigen gaan we het gesprek aan om het pad naar de normale ontwikkeling te verbreden en daarmee de instroom in de jeugdzorg te verminderen. Een dergelijk proces is een proces van lange adem. We verwachten dat de eerste resultaten op zijn vroegst in de loop van 2026 zichtbaar zijn.

Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo)

Toename Wmo-voorzieningen

We zien dat er nog steeds sprake is van een stijging van het aantal aanvragen voor Wmo-voorzieningen. De stijging van met name de Huishoudelijke Ondersteuning, de woonvoorzieningen en hulpmiddelen wordt veroorzaakt door de vergrijzing van de inwoners van Etten-Leur. Steeds meer ouderen blijven langer thuis zelfstandig wonen. Daarnaast doen steeds meer ouderen een beroep op het zogenaamde Volledig Pakket Thuis (VPT = verpleeghuiszorg in de thuissituatie). In dit geval zijn we als gemeente verantwoordelijk voor de verstrekking van hulpmiddelen (zoals een scootmobiel, rolstoel) en woningaanpassingen.

Invoeren eigen bijdrage

Om de houdbaarheid van de Wmo te verbeteren, besloot het Rijk om voor alle Wmo-voorzieningen (met uitzondering van rolstoelen) een inkomensafhankelijke eigen bijdrage in te voeren. Op dit moment betaalt elke cliënt, ongeacht inkomen en aantal voorzieningen, een eigen bijdrage van € 20,60 per maand. De bedoeling is om de inkomensafhankelijke eigen bijdrage in te voeren met ingang van 1 januari 2026. De invoering hiervan zal helpen om de druk op gemeenten op het gebruik van Wmo-voorzieningen te verlagen. We verwachten dat het Rijk de gemeenten hierna kort op de algemene uitkering.

Beschermd Wonen

Met ingang van 2022 trad de Gemeenschappelijke Regeling Beschermd Wonen in werking. Breda voert de taken uit namens alle gemeenten. Breda ontvangt van het Rijk geld voor Beschermd Wonen. Vanaf 2022 is er een overschot op de begroting van Beschermd Wonen. Breda keert dit aan de gemeenten uit. Ook voor 2025 keert Breda het te verwachten positief resultaat uit aan gemeenten.

Het Rijk is van plan om het zogenaamde woonplaatsbeginsel voor Beschermd Wonen in te voeren. Dat betekent ook de invoer van een nieuw objectief verdeelmodel van de middelen Beschermd Wonen. Dat betekent dat alle gemeenten zelf de middelen voor Beschermd Wonen gaan ontvangen. Niet bekend is wanneer het woonplaatsbeginsel wordt ingevoerd. Daarom bestaat er vanaf 2026 onzekerheid over de financiën voor Beschermd Wonen.

Financieringssystematiek Wmo

Het voormalige kabinet sprak met de koepels van de medeoverheden af om in de toekomst een deel van de Wmo niet langer via de algemene uitkering van het Gemeentefonds maar via een aparte financiering te regelen. Door de uitgaven voor (een deel van) de Wmo apart te zetten, kunnen gemeenten en Rijk beter zien of de kosten aansluiten bij de uitgaven. Ook kan daardoor een passende indexering worden afgesproken. Om welk deel dat gaat, is niet bekend. Ook is niet concreet welke nieuwe financieringsvorm het wordt en per wanneer deze ingaat.

Overig

Asielzoekerscentrum

Vanaf 2025 opent het asielzoekerscentrum haar deuren. We willen asielzoekers een warm welkom in Etten-Leur geven. We stellen hiervoor een pakket aan activiteiten samen met en door de inwoners van Etten-Leur. Daarnaast willen we op het gebied van taal, onderwijs en werk dat asielzoekers zich zo snel mogelijk thuis voelen in Etten-Leur en snel integreren. Daarom kan het zijn dat we mogelijk extra kosten maken, bovenop de kosten die we betalen uit de vergoeding die we van het Rijk ontvangen voor het asielzoekerscentrum.

Voorziening onderwijs en opvang

De nieuwe wijk Haansberg heeft een Integraal Kindcentrum nodig. Dit centrum bestaat uit primair (openbaar) onderwijs met voorzieningen voor bewegingsonderwijs, kinderdagopvang en buitenschoolse opvang. Tijdens de opbouwfase van de wijk realiseren we een tijdelijke onderwijsvoorziening. Kinderen kunnen dan van begin af aan dichtbij in de wijk naar school. Op dit moment onderzoeken we of we deze tijdelijke voorziening aankopen of huren. De realisering van deze tijdelijke voorziening stemmen we goed af met de bouw van de eerste woningen in Haansberg (Oost).

Het Turfschip

Net voor de zomervakantie 2024 ontvingen we via Alwel de mededeling dat de huidige exploitant H-int per 1 januari 2025 het beheer en exploitatie van het Turfschip beëindigt. Op dit moment overleggen we met Alwel (eigenaar van het gebouw) en de door hen ingeschakelde adviseurs om samen voor de korte en (middel)lange termijn oplossingen te bedenken. Onze inzet is daarbij vooral gericht op het waarborgen van de bestaande sociaal maatschappelijke functies in het pand. Het gaat daarbij met name om de huisvesting van diverse verenigingen, het faciliteren van bewegingsonderwijs, overig sporthalgebruik en de opvang van Oekraïense vluchtelingen. Zodra hierover meer duidelijkheid is, informeren we de gemeenteraad over de wijze van beheer en exploitatie vanaf 1 januari 2025.

Financiële ontwikkelingen

We verantwoorden onze financiële cijfers op hoofdlijnen. Dat betekent dat we afwijkingen alleen toelichten wanneer ze € 50.000 of hoger zijn. De post “overig” gaat telkens over één of meerdere afwijkingen die kleiner zijn dan € 50.000.

Posten die politiek relevant zijn lichten we wel toe.

Bij de toelichting op het financiële resultaat nemen we **voordelen** op als een **positief bedrag** en **nadelen** als een **negatief bedrag**.

We ronden de bedragen af op € 1.000. Hierdoor kunnen afrondingsverschillen ontstaan.

(bedragen x € 1.000)	2024	2025	2026	2027	2028
Actualisatie begroting 2024-2028					
1. Jeugdzorg - Zorg in natura	-1.100	-1.100	-1.100	-1.100	-1.100
2. Jeugdzorg - Zorg in natura indexering	0	-600	-600	-600	-600
3. Jeugdzorg - Jeugdprofessionals	0	-96	0	0	0
4. Jeugdzorg - Plus	132	0	0	0	0
5. Jeugdzorg - dienstverleningsovereenkomst	50	0	0	0	0
6. Wmo - indexering Wmo voorzieningen	-462	-346	-346	-449	-449
7. Wmo - huishoudelijke ondersteuning	-338	-338	-338	-338	-338
8. Wmo - Begeleiding	-204	-204	-204	-204	-204
9. Wmo - vervoersvoorzieningen	-181	-181	-181	-181	-181
10. Wmo - Persoonsgebonden budget	-117	-117	-117	-117	-117
11. Wmo - woonvoorzieningen	-125	-125	-125	-125	-125
12. Wmo - rolstoelen	60	60	60	60	60
13. Wmo: Beschermd Wonen	291	0	0	0	0
14. Wmo: Beschermd Wonen	775	685	0	0	0
15. Wmo: Beschermd Wonen	159	159	159	159	159
16. Participatie inburgering	-178	240	350	350	350
17. Leerlingenvervoer	-130	-85	-85	-85	-85
18. Onderwijs Achterstanden Beleid	57	57	57	57	57
19. Kinderopvang Sociaal Medische Indicatie	-80	-80	-80	-80	-80
20. Energiecompensatie maatschappelijke organisaties	500	0	0	0	0
21. Geweld in Afhankelijkheidsrelaties	-41	-105	-105	-105	-105
22. GGD West-Brabant	0	-58	-156	-257	-363
23. Opvang Oekraïners	-3.882	0	0	0	0
24. Opvang Oekraïners	3.882	0	0	0	0
25. Algemene uitkering (septembercirculaire 2024)	0	0	-1.200	-1.200	-1.200
26. Overig	493	317	321	341	341
Totaal wijzigingen	-439	-1.917	-3.690	-3.874	-3.980

2.1 Iedereen moet mee kunnen doen

Wat wil de gemeenteraad bereiken?

Iedereen moet mee kunnen doen in Etten-Leur. De gemeenteraad zet in op het voorkomen dat jongeren vertrekken en zorgt ervoor dat ouderen langer zelfstandig kunnen blijven wonen. De gemeente moet voorkomen dat mensen tussen wal en schip vallen, in een armoedesituatie terechtkomen of grotere (gezondheids-)problemen krijgen. Ook gaat de raad voor een dementievriendelijke gemeente. Dat alles vraagt om meer activiteiten die gericht zijn op preventie, goede ondersteuning, zorg, hulpverlening, algemene voorzieningen, sport- en cultuurvoorzieningen. Ook hierbij is de menselijke maat leidend en doen we dit samen met de inwoners, ondernemers, verenigingen, instellingen en andere partners door goede communicatie en participatie. Door het samen te doen vergroot dit het gemeenschapsgevoel en wordt de afstand tussen gemeente en inwoners kleiner.

Maatschappelijk effect

- Iedereen kan meedoen en is welkom in de Etten-Leurse samenleving.
- (Kwetsbare) inwoners kunnen langer zelfstandig blijven.
- Etten-Leurenaren voelen zich verbonden met elkaar en met de gemeente.

Wat zijn de doelen?

1. Er zijn voldoende en laagdrempelige zorg- en welzijnsvoorzieningen dichtbij voor (kwetsbare) inwoners om langer zelfstandig te blijven leven in de eigen woning.
2. Voorzieningen en activiteiten, gericht op preventie, goede ondersteuning, zorg, hulpverlening, algemene voorzieningen, sport- en cultuur worden door de inwoners optimaal benut.
3. In deze voorzieningen en activiteiten samen optrekken met inwoners, zorg- en welzijnsondernemers, verenigingen en andere partners.

Ambitie en metingen

De actuele cijfers staan hier:

www.waarstaatjegemeente.nl/burgerpeiling

Let op: wijzig bovenaan de pagina de gemeentenaam 'Aa en Hunze' in 'Etten-Leur'.

Wat is onze ambitie en wat hebben we gemeten?

Tenminste 68% van de inwoners is (zeer) tevreden over de sportvoorzieningen in de nabijheid. (waarstaatjegemeente cijfer 2021 is 68% en waarstaatjegemeente cijfer 2023 is 67,3%).

Het gemiddelde rapportcijfer dat inwoners geven voor de inspanning van de gemeente om inwoners volledig

te laten deelnemen aan de maatschappij is tenminste 6,4.
(waarstaatjegemeente cijfer 2021 is 6,4 en waarstaatjegemeente cijfer 2023 is 6,2).

Tenminste 70% van de volwassenen ervaart nauwelijks of geen gevoelens van eenzaamheid.
(waarstaatjegemeente cijfer 2021 is 70% en waarstaatjegemeente cijfer 2023 is 88,1%).

Wat is de stand van zaken in 2024?

Hieronder melden we wat goed gaat.

Wat gaat goed?

Met het Centrum voor jeugd en gezin, Wmo-loket en Werkplein vergelijken we de wijze van uitvragen van aanmeldingen. Het doel is de wijze van uitvragen te uniformeren en de totale hulpvraag van de klant in beeld te brengen. Ongeacht bij welke toegang een klant zich meldt. Dit is de eerste stap in het proces. Daarna volgen de stappen naar de verschillende vormen van ondersteuning. Ook maken we afspraken wie de regie voert.

De reguliere mantelzorgondersteuning door het steunpunt loopt goed. Ruim 900 mantelzorgers vroegen de mantelzorgwaardering aan. We reiken die op 21 september uit. Rondom de dag van de mantelzorg organiseren we verschillende workshops. We ontwikkelden een campagne om inwoners te wijzen op de ondersteuningsmogelijkheden. Vooral voor die inwoners die mantelzorg verlenen maar zich niet bewust zijn dat zij mantelzorger zijn. Deze campagne lanceerden we in juni 2024, gelijktijdig met de mantelzorgtest.

Het uitvoeringsplan 2024 Eén tegen eenzaamheid dat aansluit bij het meerjaren ontwikkelplan loopt volgens schema. Steeds meer kansen worden gezien om aan te sluiten met initiatieven en activiteiten bij andere (GALA) onderdelen zoals armoedebestrijding, laaggeletterdheid, sport, cultuur, mentale gezondheid. Ook partners en collega's met betrokkenheid op deze onderdelen weten de werkgroep steeds beter te vinden. Het brede programma van de week tegen eenzaamheid, wat we lokaal benadrukken als de week voor meer verbinding, laat dit ook zien. Eind september organiseren we een netwerkbijeenkomst voor inwoners, partners en ondernemers. Met als thema: sociale verbinding en life-events.

Tijdens de maand van Lezen en Schrijven (september) boden we diverse regionale evenementen, verschillende workshops en taalactiviteiten voor inwoners en cursisten aan. Hiermee vergroten we de zichtbaarheid. Daarnaast ontvingen we een eenmalige subsidie van Tel mee met Taal voor een taalklas voor volwassenen in basisschool De Hasselbraam. Ook openen we samen met Curio een taalklas in Etten-Leur vanuit de reguliere subsidie volwasseneneducatie.

De gemeenteraad stelde in mei 2024 de Woonzorgvisie voor Etten-Leur inclusief het uitvoeringsprogramma vast. Het uitvoeringsprogramma is gestart en loopt op schema.

Hieronder melden we de projecten die aandacht nodig hebben.

Wat heeft aandacht nodig?

Alles loopt momenteel op schema maar het blijft belangrijk om aandacht te blijven houden voor mantelzorgers, gezien de stijgende druk op de mantelzorg. Met Surplus zijn we in gesprek over mantelzorgondersteuning in 2025 om te voorkomen dat het succes van het Steunpunt Mantelzorg leidt tot wachtlijsten.

De werkgroep Eén tegen eenzaamheid heeft nog steeds veel sturing en stimulering nodig vanuit de beleidsmedewerker en de welzijnswerker (Surplus). Wanneer wij structuur en duidelijke focus aanbrengen, ontstaat er draagvlak en komen werkgroepleden ook meer in actie. Wanneer dit niet gebeurt, komt er weinig van de grond. Het is van belang dat gemeente en Surplus doorgaan met het voorzetten van de plannen zodat alle voornomen acties zoals aangegeven in het uitvoeringsplan ook werkelijk dit kalenderjaar plaats vinden.

De regionale samenwerking voor Taal West-Brabant vraagt veel tijd en aandacht. Hoewel de resultaten positief zijn en we vooruitgang boeken, blijft het samenwerken soms een uitdaging door de ambities en de capaciteit. Toch blijft het belangrijk om deze samenwerking voort te zetten. De behaalde resultaten laten zien dat onze gezamenlijke inspanningen lonen. Een tweede zorgpunt is dat de subsidie voor de Hasselbraam maar eenmalig is. Dat maakt het duurzaam wegzetten kwetsbaar.

Dit zijn de acties uit het college uitvoeringsprogramma voor 2024:

Naam project	Omschrijving	planning:		
Eén aanspreekpunt	Inwoners met een hulpvraag krijgen de juiste hulp op het juiste moment om zo lang mogelijk zelfstandig te blijven.	2024		
Versterkingsprogramma mantelondersteuning	Ondersteunen en waarderen van mantelzorgers om hun draagkracht en draaglast te versterken.	2024	2025	2026
Eén tegen eenzaamheid	Inwoners met gevoelens van eenzaamheid en het netwerk ondersteunen om mee te laten doen in de samenleving.	2024	2025	
Aanpak laaggeletterdheid	De basisvaardigheden van onze minder taalvaardige volwassen inwoners op een laagdrempelige manier vergroten.	2024	2025	
Woon-zorgvisie voor alle aandachtsgroepen	Realiseren van voldoende voorzieningen voor wonen en zorg voor de aandachtsgroepen.	2024		

Wat gaan we daarvoor doen in 2025?

Naam project	Omschrijving	planning:		
Eén aanspreekpunt	Inwoners met een hulpvraag krijgen de juiste hulp op het juiste moment om zo lang mogelijk zelfstandig te blijven.	2025		
Versterkingsprogramma mantelondersteuning	Ondersteunen en waarderen van mantelzorgers om hun draagkracht en draaglast te versterken.	2025	2026	
Eén tegen eenzaamheid	Inwoners met gevoelens van eenzaamheid en het netwerk ondersteunen om mee te laten doen in de samenleving.	2025		
Aanpak laaggeletterdheid	De basisvaardigheden van onze minder taalvaardige volwassen inwoners op een laagdrempelige manier vergroten.	2025		
Woon-zorgvisie voor alle aandachtsgroepen	Realiseren van voldoende voorzieningen voor wonen en zorg voor de aandachtsgroepen.	2025	2026	

2.2 Minima- en armoedebelief

Wat wil de gemeenteraad bereiken?

De raad zet erop in dat mensen niet buiten de boot vallen door financiële problemen. Ook mensen met een smalle beurs moeten mee kunnen doen in de Etten-Leurse samenleving.

Maatschappelijk effect

- Niemand mag buiten de boot vallen door financiële problemen.
- Mensen met een smalle beurs moeten mee kunnen doen in de samenleving.

Wat zijn de doelen?

1. Het terugdringen van het aantal mensen met schulden.
2. Inwoners met een inkomen tot 120% van het sociaal minimum maken zoveel mogelijk gebruik van voorzieningen voor minima.
3. We zorgen voor laagdrempelige voorzieningen.
4. Het vroegtijdig signaleren en preventie van mogelijke schuldenproblematiek.

Ambitie en metingen

De actuele cijfers staan hier:

www.waarstaatjegemeente.nl/werk-en-inkomen

Let op: wijzig bovenaan de pagina de gemeentenaam 'Aa en Hunze' in 'Etten-Leur'.

Het aantal verstrekte minimaregelingen via het Werkplein (gespecificeerd naar regeling).

Het aandeel particuliere huishoudens dat te maken heeft met geregistreerde problematische schulden.

We rapporteren hierover bij de jaarrekening.

Wat is de stand van zaken in 2024?

Hieronder melden we wat goed gaat.

Wat gaat goed?

Met Alwel maken we afspraken om inwoners eerder hulp te bieden bij een huurachterstand (Vroegsignalering). In de afgelopen periode organiseerden we bijeenkomsten voor netwerkpartners om hen te informeren over de Voorzieningenwijzer. Daarnaast zijn we in gesprek met partijen om inhoud te geven aan het armoedepact.

Hieronder melden we de projecten die aandacht nodig hebben.

Wat heeft aandacht nodig?

We stellen een communicatieplan op om de bekendheid van de Voorzieningenwijzer onder inwoners te vergroten.

Omdat we ernaar streven om concrete acties te verbinden aan het armoedepact, duurt het sluiten langer dan voorzien. Daardoor neemt de waarde van het armoedepact toe.

Dit zijn de acties uit het college uitvoeringsprogramma voor 2024:

Naam project	Omschrijving	planning:
Uitvoeren speerpunten regionale armoedebeleidsnota	Bestrijden van armoede door deelprojecten: - Project Vroeg erop af - Invoering Voorzieningencheck - Uitwerken en uitvoeren Pact tegen armoede Relatie met project onderzoek armoedeval.	2024

Wat gaan we daarvoor doen in 2025?

Naam project	Omschrijving	planning:
Uitvoeren speerpunten regionale armoedebeleidsnota	Bestrijden van armoede door deelprojecten: - Project Vroeg erop af - Invoering Voorzieningencheck - Uitwerken en uitvoeren Pact tegen armoede Relatie met project onderzoek armoedeval.	2025

2.3 Wijkvoorzieningen en -gebouwen/accommodaties

Wat wil de gemeenteraad bereiken?

De gemeenteraad zet in op een levendig netwerk van wijk- en sportvoorzieningen zodat we contact tussen inwoners bevorderen, het gemeenschapsgevoel stimuleren, eenzaamheid en stress voorkomen en gezondheid bevorderen.

Maatschappelijk effect

- Inwoners, van jong tot oud, kunnen elkaar ontmoeten en deelnemen aan activiteiten in de wijk(voorzieningen).

Wat zijn de doelen?

1. Wijkbewoners, verenigingen, maatschappelijke partners zetten zich actief in in de wijken en in de wijkvoorzieningen met als doel dat ze zich samen meer verantwoordelijk voelen voor de sociale samenhang in de wijk.
2. Er zijn voldoende maatschappelijke accommodaties die multifunctioneel gebruikt worden én toegankelijk zijn.
3. Wijkbewoners kunnen vinden welke activiteiten georganiseerd worden in de wijkvoorzieningen.

Ambitie en metingen

De actuele cijfers staan hier:

www.waarstaatjegemeente.nl/burgerpeiling

Let op: wijzig bovenaan de pagina de gemeentenaam 'Aa en Hunze' in 'Etten-Leur'.

Wat is onze ambitie en wat hebben we gemeten?

Tenminste 51% van de inwoners is (zeer) tevreden over het aanbod van welzijnsvoorzieningen in de nabije omgeving.(waarstaatjegemeente cijfer 2021 is 51% en waarstaatjegemeente cijfer 2023 is 48%).

Wat is de stand van zaken in 2024?

Hieronder melden we wat goed gaat.

Wat gaat goed?

De raad stelde in juni 2024 de beleidsnota maatschappelijke accommodaties vast. Op dit moment zijn we volop bezig met de implementatie van de punten uit deze beleidsnota. Het implementatieplan is in een afrondende fase. Naast het implementatieplan stellen we ook een uitvoeringsplan op. In het uitvoeringsplan komen de plannen voor de huisvesting van Jeugdland, Scouting Lambertus, Scouting Paulus en Jongeren centrum. Daarnaast komt er een financiële uitwerking van de geschatte € 4 miljoen, die voor de implementatie nodig is.

Onze verenigingsondersteuner is gestart en sprak al veel verenigingen en stichtingen. We werken aan een campagne om in Etten-Leur breed vrijwilligers te werven. De campagne loopt in het vierde kwartaal 2024. Op 17 oktober zetten we in het vrijwilligersgala de Etten-Leurse vrijwilligers in het zonnetje.

Gemeente en sportclubs voeren het uitvoeringsprogramma voor de Sportvisie uit. Deze uitvoering loopt op schema. Effectmeting vindt eind 2024 plaats.

De overdracht van de Van Goghkerk vindt plaats op 1 oktober 2024.

Het gunningsdocument voor het vergadercentrum is verzonden aan twee partijen. Gunning vindt begin 2025 plaats.

De afwikkeling van de nieuwe rechtsvorm en systematiek van beheer van de onderwijsgebouwen loopt. In afstemming met de verschillende partijen wikkelen we het verleden van de beheersstichting af en zetten we stappen in de toekomst van de beheerstichting. Waar nodig is binnen de projectgroep de juiste (externe) deskundigheid aanwezig.

De raad stelde in juni 2024 de beleidsnota maatschappelijke accommodaties vast. Samen met Jeugdland en een aantal andere maatschappelijke partijen stellen we een uitvoeringsplan op voor de herhuisvesting van Jeugdland. Daarin werken we de locatie, samenwerking en financiën uit. Dit leggen we in het eerste kwartaal 2025 voor aan het college en de gemeenteraad.

Hieronder melden we de projecten die aandacht nodig hebben.

Wat heeft aandacht nodig?

Het verplaatsen van Jeugdland en Scouting is politiek gevoelig. Een passend participatietraject met de maatschappelijke partijen is noodzakelijk.

De druk op vrijwilligers en het vrijwilligerstekort blijven aandachtspunten.

Sportclubs draaien op vrijwilligers. Zij moeten goed aangehaakt blijven om de doelstellingen uit de Sportvisie te behalen.

De werkzaamheden voor de verkoop van het vergadercentrum liggen op schema. Beoordeling van de in te dienen plannen op uitgangspunten loopt.

Daarbij kijken we onder andere naar de prijs en kwaliteit van de plannen.

De financiële afwikkeling van de huidige rechtsvorm van het beheer van de onderwijsgebouwen vraagt zorgvuldigheid. Ook de rechtsvorm om in de toekomst beter met elkaar afspraken te maken rondom het beheer vraagt zorgvuldigheid in afstemming, samenwerking en het maken van de juiste keuzes vanuit gemeentelijk standpunt maar ook van die van de scholen. Hier moet voldoende tijd voor worden vrij gemaakt.

Voor draagvlak voor een passende huisvesting van Jeugdland is een goed participatietraject noodzakelijk.

Dit zijn de acties uit het college uitvoeringsprogramma voor 2024:

Naam project	Omschrijving	planning:
Visie maatschappelijke accommodaties	Er is een netwerk van toegankelijke en multifunctionele voorzieningen, met actieve inzet van wijkbewoners, verenigingen en maatschappelijke partners.	2024
Ondersteuning vrijwilligers	Ondersteunen van vrijwilligers om met voldoende vrijwilligers het maatschappelijk veld te versterken in Etten-Leur.	2024
Samenwerking met sportverenigingen vormgeven	Multifunctioneel gebruik mogelijk maken, zelfredzaamheid en zelfwerkzaamheid ontwikkelen, vrijwilligers stimuleren.	2024
Verkoop Van Gogh kerk en vergadercentrum	Verkoop maatschappelijk vastgoed.	2024
Onderwijshuisvesting	Komen tot een nieuwe rechtsvorm en systematiek van beheer van de onderwijsgebouwen.	2024
Huisvesting Jeugdland	Passende huisvesting Jeugdland zoeken.	2024

Wat gaan we daarvoor doen in 2025?

Naam project	Omschrijving	planning:	
Visie maatschappelijke accommodaties	Er is een netwerk van toegankelijke en multifunctionele voorzieningen, met actieve inzet van wijkbewoners, verenigingen en maatschappelijke partners.	2025	2026
Ondersteuning vrijwilligers	Ondersteunen van vrijwilligers om met voldoende vrijwilligers het maatschappelijk veld te versterken in Etten-Leur.	2025	2026
Samenwerking met sportverenigingen vormgeven	Multifunctioneel gebruik mogelijk maken, zelfredzaamheid en zelfwerkzaamheid ontwikkelen, vrijwilligers stimuleren.	2025	2026
Verkoop Van Gogh kerk en vergadercentrum	Verkoop maatschappelijk vastgoed.	2025	
Onderwijshuisvesting	Komen tot een nieuwe rechtsvorm en systematiek van beheer van de onderwijsgebouwen.	2025	
Huisvesting Jeugdland	Passende huisvesting Jeugdland zoeken.	2025	

2.4 Jong zijn in Etten-Leur

Wat wil de gemeenteraad bereiken?

De gemeenteraad gaat ervoor dat Etten-Leur voor de jeugd voldoende (vrijtijd- sport- en cultuur)activiteiten, een bruisend jongerencentrum en goed onderwijs heeft. De gemeente denkt actief mee met ondernemende jongeren en werkt aan meer huisvesting voor jongeren. We zetten in op een betere verbinding van jong tot oud. Zo zetten we in op een aantrekkelijke gemeente voor de jeugd.

Maatschappelijk effect

- Etten-Leur is aantrekkelijk voor de jeugd.
- Etten-Leur zorgt goed voor haar jeugd.

Wat zijn de doelen?

1. Onderwijs zoveel als mogelijk dichtbij huis voor jongeren in Etten-Leur.
2. Ieder kind krijgt passende jeugdhulp en een veilig thuis.
3. Kwaliteit van zorg bevorderen door bundeling van jeugdhulp en onderwijs.
4. Goede, voldoende en betaalbare huisvesting voor jongeren.
5. De jeugd heeft/houdt eigen bruisende ontmoetingsplekken in Etten-Leur
6. Jeugd verbinden aan Etten-Leur in samenwerking met sport- en wijkverenigingen en ondernemers.
7. Inzicht krijgen in de behoeften en wensen van de jeugd, inclusief onderzoek naar behoefte jongerenraad.
8. Actief meedenken met ondernemende jongeren.

Ambitie en metingen

De actuele cijfers staan hier:

www.waarstaatjegemeente.nl/jeugdhulpverlening

Let op: wijzig bovenaan de pagina de gemeentenaam 'Aa en Hunze' in 'Etten-Leur'.

Wat is onze ambitie en wat hebben we gemeten?

Minder dan 10% van de jongeren tot 18 jaar met jeugdhulp ten opzichte van alle jongeren tot 18 jaar.

(waarstaatjegemeente eerste halfjaar 2021 11,3% en eerste halfjaar 2023 12,5% - bron: CBS).

Cliënten waarderen de hulp van het Centrum Jeugd en Gezin met tenminste een 8,3.

(Kwaliteitsmonitor cijfer 2022)

Wat is de stand van zaken in 2024?

Hieronder melden we wat goed gaat.

Wat gaat goed?

De uitvoering van de regiovisie en de daarin opgenomen lokale paragraaf ligt op schema.

Het Nationaal Plan Onderwijs loopt op schema. We werkten het verder uit in de Onderwijsagenda.

In de tweede helft van 2024 vinden er in de Nobelaer 2 'Nablijf festen' plaats. Samen met Start to Grow en de betrokken jongeren onderzoeken we de mogelijkheid om (tijdelijke) werkruimten in het Jongerencentrum zelf te realiseren.

In de tweede helft van 2024 leggen we in het Brabantpark een nieuw basketbalveld en Calisthenicsfield aan.

De uitvoering van de Onderwijsagenda loopt op schema. In deze Onderwijsagenda werken we samen met partners aan projecten op taal, gedrag en thuiszitters. Het project TAEI loopt inmiddels vanaf 2018. Vanaf mei 2024 is een taalklas geopend bij de Hasselbraam, waar inmiddels 12 kinderen onderwijs volgen. Dit schooljaar ging de bovenschoolse voorziening De Trampolinegroep van start. Ook de projecten in het voortgezet onderwijs, zoals de GGZ, verlopen naar wens. Het evenement 'Laat het licht aan' wordt eind dit kalenderjaar en de eerste maand van 2025 uitgevoerd voor ruim 1.000 leerlingen van het voortgezet onderwijs.

StartToGrow en het Ondernemersklankbord bieden dienstverlening aan voor startende en jonge ondernemers.

Hieronder melden we de projecten die aandacht nodig hebben.

Wat heeft aandacht nodig?

We hebben voortdurend aandacht voor de ontwikkelingen in ons zorglandschap. Dit doen we ondermeer door reële tarieven voor onze zorgaanbieders vast te stellen om financiële problemen of faillissementen te voorkomen. Daarnaast proberen we met het project 'normaliseren' de instroom in de jeugdzorg te verminderen.

Het vasthouden van betrokkenheid van onze jongeren bij het realiseren van plannen met een langere doorlooptijd vraagt om continue aandacht.

Het M@zzelproject in het primair onderwijs loopt in de uitvoering vertraging op door capaciteitsproblemen bij de GGD.

Dit zijn de acties uit het college uitvoeringsprogramma voor 2024:

Naam project	Omschrijving	planning:		
Uitvoeren regiovisie jeugdzorg en lokale paragraaf	Zorgen voor een dekkend landschap aan voorzieningen om voor elke jongere een passend aanbod van hulp te bieden.	2024	2025	
Nationaal Plan Onderwijs	Maatregelen treffen om de onderwijsvertraging bij kinderen als gevolg van Covid-19 in te lopen op cognitief, uitvoerend, sociaal en emotioneel vlak aanvullend op de maatregelen van school.	2024	2025	
Jong zijn in Etten-Leur	In gesprek gaan met jongeren om hun wensen en behoeften te kennen, behoefte aan een jongerenraad, meedenken met ondernemende jongeren en het behoud van een bruisende ontmoetingsplek.	2024	2025	
Lokale onderwijsagenda 2023 - 2027	Met partners (schoolbesturen, voorschool, gemeente) afspraken maken over de ontwikkeling van onderwijs en zorg in de onderwijsagenda.	2024	2025	2026
Jong Ondernemen	Dienstverlening verbeteren aan startende en jonge ondernemers.	2024	2025	2026

Wat gaan we daarvoor doen in 2025?

Naam project	Omschrijving	planning:	
Uitvoeren regiovisie jeugdzorg en lokale paragraaf	Zorgen voor een dekkend landschap aan voorzieningen om voor elke jongere een passend aanbod van hulp te bieden.	2025	
Nationaal Plan Onderwijs	Maatregelen treffen om de onderwijsvertraging bij kinderen als gevolg van Covid-19 in te lopen op cognitief, uitvoerend, sociaal en emotioneel vlak aanvullend op de maatregelen van school.	2025	
Jong zijn in Etten-Leur	In gesprek gaan met jongeren om hun wensen en behoeften te kennen, behoefte aan een jongerenraad, meedenken met ondernemende jongeren en het behoud van een bruisende ontmoetingsplek.	2025	
Lokale onderwijsagenda 2023 - 2027	Met partners (schoolbesturen, voorschool, gemeente) afspraken maken over de ontwikkeling van onderwijs en zorg in de onderwijsagenda.	2025	2026
Jong Ondernemen	Dienstverlening verbeteren aan startende en jonge ondernemers.	2025	2026

2.5 Gezond oud worden en zelf- en samen zorg

Wat wil de gemeenteraad bereiken?

De gemeenteraad zet in op maatregelen die ervoor zorgen dat inwoners langer gezond en zelfstandig kunnen blijven wonen. Dat vraagt inzet op het gebied van gezondheid, veiligheid, welzijn, eenzaamheid, activiteiten voor ouderen, maar ook op het gebied van (senioren-)huisvesting. Dit alles in samenwerking met onder andere partners in de wijken, jongeren, zorginstellingen en de woningcorporatie. Vanwege de verwachte toename van het aantal kwetsbare ouderen zet de gemeente in op een dementievriendelijke gemeente, houden we rekening met de mogelijkheden van (intensieve) zorg in de wijken en bouwen we aan een sterke gemeenschap.

Maatschappelijk effect

- Ouderen wonen langer zelfstandig en veilig in Etten-Leur.

Wat zijn de doelen?

1. Versterken van zelfredzaamheid en gezondheid (preventie).
2. Sterke gemeenschappen, waarbij inwoners zelf en samen zorgen.
3. Voldoende ondersteuning op het juiste moment en in de juiste omgeving
4. Etten-Leur is een dementievriendelijke gemeente.
5. Voldoende passende huisvesting (met zorg) voor senioren

Ambitie en metingen

De actuele cijfers staan hier:

www.waarstaatjegemeente.nl/gezondheid

Let op: wijzig bovenaan de pagina de gemeentenaam 'Aa en Hunze' in 'Etten-Leur'.

Wat is onze ambitie en wat hebben we gemeten?

Minder dan 21% van de mantelzorgers ervaart hoge belasting.

(waarstaatjegemeente cijfer 2019 is 31% en waarstaatjegemeente cijfer 2021 is 21%).

Tenminste 71% van de inwoners is (zeer) tevreden over het aanbod van (gezondheids-)zorgvoorzieningen in de nabije omgeving.

(waarstaatjegemeente cijfer 2021 is 71% en waarstaatjegemeente cijfer 2023 is 63%).

Cliënten waarderen het (keukentafel-)gesprek met een medewerker van de gemeente over zorg en ondersteuning

met tenminste een 7,9.

(klanttevredenheidsonderzoek Wmo cijfer 2022)

Wat is de stand van zaken in 2024?

Hieronder melden we wat goed gaat.

Wat gaat goed?
De pilot voor Community Care raakt goed gevuld met deelnemers. De leefcoaches bouwden het netwerk goed op en volgen de deelnemers. De samenwerking met zorgkantoor en zorgverzekeraar kreeg door deze pilot een impuls.
Tijdens grootschalig onderhoud kijken we naar de inrichting van de openbare ruimte. Uitgangspunt is dat alle doelgroepen die zo goed als mogelijk kunnen gebruiken. In samenwerking met de verschillende groepen lopen alle acties voor een dementievriendelijke gemeente op schema. Voorbeelden zijn het VR-brillen project, informatievoorziening en de organisatie van bijeenkomsten. Op de laatste dementiescan scoorden we goed. De score was hoger dan in april 2024 (op 5 van de 8 onderdelen). Op alle 8 onderdelen hoger dan het landelijk gemiddelde. We vroegen het certificaat dementievriendelijke gemeente aan. We ontvingen het certificaat. We namen dat op 19 september in ontvangst bij de uitverkochte voorstelling 'Zeg ja bij dementie'.
We voeren het project samen gezond leven Etten-Leur en de daarin opgenomen doelen uit. Er komen mooie initiatieven van partners en inwoners tot stand die bijdragen aan de gezondheid van inwoners. Daarnaast voeren we projecten uit die werken aan preventie en gezondheid. Dit loopt ook volgens planning. Voorbeelden zijn de zonnebrandpalen, theathervoorstellingen over mentale gezondheid, verenigingsondersteuning en welzijn op recept.
We werken aan de uitvoering van de regioplannen van het Integraal Zorgakkoord. Ook werken we aan de voorbereiding en concretisering van de plannen voor 2025.

Hieronder melden we de projecten die aandacht nodig hebben.

Wat heeft aandacht nodig?
We evalueren de pilot voor Community Care en de samenwerking met zorgkantoor en zorgverzekeraar in het vierde kwartaal 2024.
Het aantal inwoners met dementie blijft stijgen. Blijvende aandacht is daarom nodig.
Bij dit plan voor preventiemaatregelen horen 5 ketenaanpakken, waarmee de gemeente aan de slag moet. De samenwerking met de zorgverzekeraars verloopt langzaam. Regionaal werken we zoveel mogelijk samen om ervoor te zorgen dat er zo snel mogelijk eenduidige afspraken komen.

Dit zijn de acties uit het college uitvoeringsprogramma voor 2024:

Naam project	Omschrijving	planning:		
Regisseren Community Care	Sterke gemeenschappen waarin (kwetsbare) ouderen langer zelfstandig kunnen blijven wonen.	2024		
Dementievriendelijke gemeente	Inwoners met (beginnende) dementie en hun mantelzorgers zo lang mogelijk mee laten doen in de samenleving.	2024	2025	2026
Project samen gezond leven (verbinding lokaal sportakkoord, lokaal preventieakkoord en lifestyle)	Preventiemaatregelen treffen op het gebied van gezondheid, sport en bewegen en lifestyle.	2024	2025	2026
Versterken van de samenwerking tussen gemeenten en zorgverzekeraars (sociaal en medisch domein)	Samenwerken aan preventie en positieve gezondheid met gezamenlijke financiering.	2024	2025	2026

Wat gaan we daarvoor doen in 2025?

Naam project	Omschrijving	planning:	
Regisseren Community Care	Sterke gemeenschappen waarin (kwetsbare) ouderen langer zelfstandig kunnen blijven wonen.	2025	2026
Dementievriendelijke gemeente	Inwoners met (beginnende) dementie en hun mantelzorgers zo lang mogelijk mee laten doen in de samenleving.	2025	2026
Project samen gezond leven (verbinding lokaal sportakkoord, lokaal preventieakkoord en lifestyle)	Preventiemaatregelen treffen op het gebied van gezondheid, sport en bewegen en lifestyle.	2025	2026
Versterken van de samenwerking tussen gemeenten en zorgverzekeraars (sociaal en medisch domein)	Samenwerken aan preventie en positieve gezondheid met gezamenlijke financiering.	2025	2026

Toelichting afwijkingen (op website anders weergegeven)

Onderwerp	Toelichting
1. Jeugdzorg - Zorg in natura	De complexiteit van de hulpvragen wordt steeds groter. Hierdoor is inzet van intensievere en zwaardere (en daarmee duurdere) jeugdzorg noodzakelijk. Ook het aantal aanmeldingen stijgt. Deze kostenstijging is structureel.
2. Jeugdzorg - Zorg in natura indexering	Wij verhogen de tarieven voor de jeugdzorgaanbieders. Op grond van wettelijke afspraken bieden we reële tarieven. We dekken dit uit de stelpost indexeringsbudgetten (zie programma 1). Per saldo budgettair neutraal.
3. Jeugdzorg - Jeugdprofessionals	Om de toename van de wachtlijst en wachtlijst aan te pakken, breiden we de formatie jeugdprofessionals voor de periode 15 mei 2025 tot 1 januari 2026 uit met 1,33 fte.
4. Jeugdzorg - Plus	Op basis van de gegevens tot en met augustus 2024 verwachten we minder uitgaven voor Jeugdzorg Plus dan we in de begroting opnamen. Een eventuele instroom in de laatste maanden van dit jaar kan nog wel een negatief effect hebben.
5. Jeugdzorg - dienstverleningsovereenkomst	De dienstverleningsovereenkomst met Roosendaal over 2023 leverde een positief resultaat op.
6. Wmo - indexering Wmo voorzieningen	Volgens de contracten indexeren we de tarieven voor de verschillende Wmo voorzieningen. We dekken dit uit de stelpost indexeringsbudgetten (zie programma 1) Per saldo budgettair neutraal.
7. Wmo - huishoudelijke ondersteuning	Het aantal inwoners dat een beroep doet op huishoudelijke ondersteuning neemt nog steeds toe, vooral door vergrijzing. Door een uitspraak van de Centrale Raad van Beroep werden we gedwongen het tarief voor het persoonsgebonden budget sociaal netwerk te verhogen.
8. Wmo - Begeleiding	Het aantal inwoners dat een beroep doet op de Wmo voorziening Begeleiding stijgt door de vergrijzing en een toename van kwetsbare inwoners.
9. Wmo - vervoersvoorzieningen	Het beroep op Wmo-vervoersvoorzieningen stijgt door de vergrijzing en omdat ouderen thuis blijven wonen. Ook zijn we verantwoordelijk voor de verstrekking van hulpmiddelen wanneer ouderen kiezen voor verpleeghuiszorg thuis (Wet langdurige zorg - volledig pakket thuis).
10. Wmo - Persoonsgebonden budget	Meer inwoners doen een beroep op het Persoonsgebonden budget voor Wmo voorzieningen.
11. Wmo - woonvoorzieningen	Er is sprake van een forse vergrijzing en ouderen die zelfstandig (moeten) blijven wonen. Hierdoor doen meer ouderen een beroep op de duurdere woonvoorzieningen zoals trapliften. Daarnaast is er sprake van een stijging van de materiaalkosten voor woningaanpassingen.
12. Wmo - rolstoelen	Minder inwoners doen een beroep op de Wmo-voorziening rolstoelen.
13. Wmo: Beschermd Wonen	Met ingang van 2022 trad de Gemeenschappelijke Regeling Beschermd Wonen in werking. De gemeente Breda voert de taken van Beschermd Wonen uit namens alle regiogemeenten. Het resultaat is over 2023 positief.
14. Wmo: Beschermd Wonen	Ook over 2024 en 2025 verwacht Beschermd Wonen een positief resultaat. We passen de begroting hierop aan.
15. Wmo: Beschermd Wonen	We ontvangen van het Rijk een bijdrage voor inwoners met een licht verstandelijke beperking. We betaalden deze bijdrage door aan Breda voor de uitvoering van Beschermd Wonen. Omdat de Gemeenschappelijke Regeling Beschermd Wonen een positief resultaat laat zien, hoeven we dit bedrag niet meer aan Breda te betalen.
16. Participatie inburgering	De kosten voor inburgeringstrajecten vallen in 2024 hoger uit door een groter aantal inburgeraars dan waar we in de begroting rekening hielden. Voor 2025 en navolgende jaren verwerken we de begroting 2025 van het Werkplein.
17. Leerlingenvervoer	Ondanks een lager aantal leerlingen in het leerlingenvervoer stegen de kosten door een ongunstige aanbesteding in 2023. In 2024 betaalden we voor het eerst de individuele verstrekkingen uit aan het begin van het schooljaar. Hierdoor ontstaan in 2024 éénmalig hogere kosten voor het leerlingenvervoer (€ 45.000).
18. Onderwijs Achterstanden Beleid	We passen het budget voor het Onderwijs Achterstanden Beleid aan de Rijksbijdrage aan.
19. Kinderopvang Sociaal Medische Indicatie	De laatste jaren neemt het aantal toekenningen kinderopvang met sociaal medische indicatie toe. Deze stijging zet zich de komende jaren door. We verhogen daarom het budget voor deze kinderopvang.
20. Energiecompensatie maatschappelijke organisaties	Dit is het overschot van de subsidieregeling tijdelijke noodmaatregel energielasten maatschappelijke instellingen Etten-Leur 2022 en 2023. Voor de tweede fase van de energiecompensatie voor maatschappelijke instellingen is geen geld nodig omdat we kozen voor duurzaamheidsleningen.
21. Geweld in Afhankelijkheidsrelaties	We verwerken de in juni 2024 vastgestelde begroting 2025 van Gemeenschappelijke Regeling Geweld In Afhankelijkheidsrelaties en Safegroep. Met deze stijging hielden we rekening bij de kadernota. We namen hiervoor een budget voor indexeringen gemeenschappelijke regelingen op. Dit budget gebruiken we nu bij mutatie nummer 14 in programma 1.
22. GGD West-Brabant	We verwerken de in juni 2024 vastgestelde begroting 2025 van GGD West-Brabant. Met deze stijging hielden we rekening bij de kadernota. We namen hiervoor een budget voor

Onderwerp	Toelichting
	indexeringen gemeenschappelijke regelingen op. Dit budget gebruiken we nu bij mutatie nummer 14 in programma 1.
23. Opvang Oekraïners	Het Rijk vergoedt de kosten die we maken voor de opvang van de vluchtelingen uit Oekraïne.
24. Opvang Oekraïners	Het Rijk vergoedt de kosten die we maken voor de opvang van de vluchtelingen uit Oekraïne.
25. Algemene uitkering (septembercirculaire 2024)	We actualiseren de begroting op basis van de septembercirculaire 2024. De taakstelling op Jeugdzorg vervalt. Zie hiervoor ook programma 1.
26. Overig	Eén of meerdere afwijkingen, kleiner dan € 50.000.

Risico's

De belangrijkste risico's in dit programma zijn:

Jeugdzorg

Nog altijd neemt het beroep op de Jeugdzorg toe. In het kader van de zorgplicht is de gemeente genoodzaakt de gevraagde zorg te blijven leveren. Het effect van het project “normaliseren” is niet op korte termijn zichtbaar. Ook de (financiële) gevolgen van de hervormingsagenda jeugd zijn nog onduidelijk. Door deze ontwikkelingen kunnen de financiële tekorten, bij geen of beperkte compensatie vanuit het Rijk de komende jaren, toenemen.

Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo)

In de toekomst zal een deel van de Wmo niet langer via de algemene uitkering van het Gemeentefonds gaan, maar via een aparte financiering. Welke nieuwe financieringsvorm het wordt, is nog onbekend. Hierdoor ontstaat een onzekerheid ten aanzien van de toekomstige financiering.

Maatschappelijke accommodaties

Op 17 juni 2024 stelde de raad de beleidsnota maatschappelijke accommodaties vast. De raad gaf het college de opdracht om een uitvoeringsplan op te stellen waarin onder andere nieuwe investeringen zijn opgenomen. De raad kan besluiten deze voorgestelde investeringen niet uit te voeren. Dit kan leiden tot minder multifunctioneel gebruik van maatschappelijke accommodaties. Er bestaat ook een risico bij het maatschappelijk gebruik van 't Turfschip. Wanneer er op 1 januari 2025 geen nieuwe exploitant is gevonden, kan dit gevolgen hebben voor het gebruik van de beschikbare maatschappelijk ruimte in 't Turfschip.

Zelfredzaamheid en gezondheid

Op basis van diverse landelijke akkoorden (GALA, IZA, Sportakkoord II) en de lokale vertaling hiervan wordt gewerkt aan gezondheid en preventie. Het doel is een gezonde generatie en samenleving in 2040. De financiering van deze akkoorden en bijbehorende regelingen loopt door tot 2026. Echter is de enorme transformatie- en preventieopgave dan nog niet klaar. Dit zorgt voor een risico op het gebied van borging en preventie en oplopende kosten voor de gemeente.

Vroegtijdig signaleren schuldenproblematiek

Door de oplopende inflatie kunnen meer inwoners in financiële problemen komen. Hierdoor kan de vraag naar ondersteuning toenemen. De financiële middelen en beschikbare capaciteit zijn echter beperkt. Het risico bestaat dat de gemeente schuldenproblematiek onvoldoende signaleert en daardoor haar preventiefunctie kan uitvoeren.

Wat kost het?

We nemen **voordelen** op als een **positief bedrag** en **nadelen** als een **negatief bedrag**.

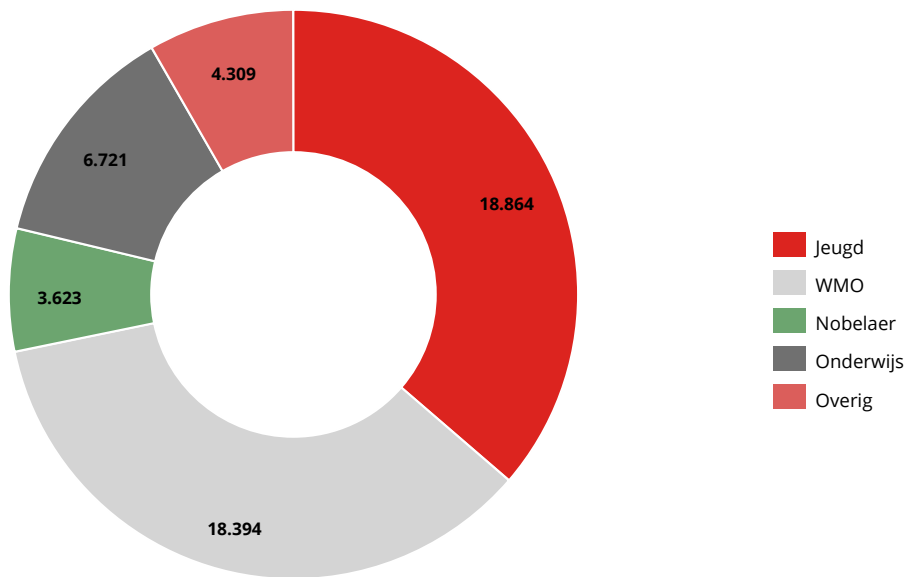
We ronden de bedragen af op € 1.000. Hierdoor kunnen afrondingsverschillen ontstaan.

2. Sociaal (bedragen x € 1.000)	Werkelijk 2023	Raming 2024	Raming 2025	Meerjarenraming		
				2026	2027	2028
Lasten	-53.325	-62.011	-58.423	-58.284	-57.979	-58.276
Baten	10.593	11.193	5.992	5.105	4.478	4.448
Totaal saldo van baten en lasten programma	-42.732	-50.818	-52.432	-53.178	-53.501	-53.828
<i>Mutaties eigen vermogen:</i>						
Toevoeging reserves	-500	-	-	-	-	-
Onttrekking reserves	917	1.089	521	528	509	493
Resultaat programma	-42.315	-49.729	-51.911	-52.650	-52.992	-53.335
<i>Incidenteel</i>						
Incidentele lasten	-500	-50	-50	-50	-50	-50
Incidentele baten	917	1.042	521	528	509	493
Resultaat structureel programma	-42.732	-50.721	-52.382	-53.128	-53.451	-53.778

Dit programma is opgebouwd uit de volgende onderdelen (taakvelden).

Welke activiteiten voeren we uit in programma 2?

De activiteiten in programma 2 kosten in 2025 € 51,9 miljoen. Hieronder lichten we toe welke activiteiten we in dit programma uitvoeren. U ziet ook wat die activiteiten ons kosten.

bedrag x € 1.000

Jeugd (bedragen x € 1.000)	Begroting 2025	Raming 2026	Raming 2027	Raming 2028
Jeugdzorg - algemeen	3.213	3.191	3.314	3.326
Jeugdzorg - gesloten	541	348	348	348
Jeugdzorg - NVTZ	13.648	13.819	13.821	13.828
Jeugdzorg - veiligheid	1.461	1.489	1.490	1.497
Totaal	18.864	18.848	18.974	18.999

WMO (bedragen x € 1.000)	Begroting 2025	Raming 2026	Raming 2027	Raming 2028
WMO - algemeen	4.237	5.046	4.957	5.044
WMO - Begeleiding	5.665	5.766	5.868	5.868
WMO - deeltaxi	791	791	791	791
WMO - huishoudelijke hulp	5.330	5.098	5.181	5.181
WMO - Persoonsgebonden budget	1.091	1.094	1.091	1.094
WMO - WRV voorzieningen	1.279	1.279	1.279	1.279
Totaal	18.394	19.073	19.167	19.257

Nobelaer (bedragen x € 1.000)	Begroting 2025	Raming 2026	Raming 2027	Raming 2028
Nobelaer	3.623	3.673	3.721	3.762
Totaal	3.623	3.673	3.721	3.762

Onderwijs (bedragen x € 1.000)	Begroting 2025	Raming 2026	Raming 2027	Raming 2028
Onderwijs	6.721	6.757	6.736	6.757
Totaal	6.721	6.757	6.736	6.757

Overig (bedragen x € 1.000)	Begroting 2025	Raming 2026	Raming 2027	Raming 2028
Participatie	3	-106	-107	-104
Sport en cultuur	540	552	545	560
Volksgezondheid	2.350	2.448	2.549	2.657
Wijkgebouwen en verenigingen	1.193	1.188	1.176	1.192
Overig	223	217	232	256
Totaal	4.309	4.299	4.395	4.560

Totaal	51.911	52.650	52.992	53.335
---------------	---------------	---------------	---------------	---------------

Verbonden partijen

Aan de realisatie van de doelstellingen van dit programma leveren de volgende verbonden partijen een bijdrage:

- Gemeenschappelijke Regeling Werkvoorzieningschap West Noord-Brabant (WVS);
- Gemeenschappelijke Regeling Intergemeentelijke Sociale Dienst Werkplein Hart van West-Brabant;
- Gemeenschappelijke Regeling Gemeentelijke Gezondheidsdienst West-Brabant (GGD);
- Gemeenschappelijke Regeling Regionale Ambulancevoorziening Brabant Midden-West-Noord (RAV);
- Gemeenschappelijke Regeling voor Geweld in Afhankelijkheidsrelaties (GIA) en Meldpunt Crisiszorg West-Brabant;
- Gemeenschappelijke Regeling Schoolverzuim en Voortijdig Schoolverlaten regio West-Brabant;
- Gemeenschappelijke Regeling Beschermd Wonen regio Breda.

Toelichting tekst (op website anders weergegeven)

Onderdeel	Toelichting
Jeugdzorg - algemeen	De post Jeugdzorg algemeen bestaat voornamelijk uit Jeugdprofessionals en gemeentepersoneel.
Jeugdzorg - gesloten	Jeugdzorg plus is een vorm van jeugdhulp waarin complexe jeugdzorg wordt geboden in een gesloten 24 uren instelling.
Jeugdzorg - NVTZ	Alle niet vrijtoegankelijke jeugdzorg. Dit is de verleende zorg na een verwijzing door een jeugdprofessional, huisarts, kinderarts of gecertificeerde instelling.
Jeugdzorg - veiligheid	Onder veiligheid valt de jeugdreclassering, jeugdbescherming geleverd door gecertificeerde instellingen en crisisopvang waarbij de veiligheid van het kind in het geding is.
Nobelaer	Hieronder valt de subsidie aan de Nobelaer. De overige kosten zijn rente- en afschrijvingskosten en kosten voor de storting voorziening onderhoud.
Onderwijs	Onder de kosten van onderwijs vallen leerlingenvervoer, huisvesting voortgezet onderwijs en doordecentralisatiegelden. Ook zijn hierin meegenomen de afschrijvings- en rentekosten, salariskosten en overige subsidies.
Overig	Onder de overige posten vallen de toevoegingen aan de reserve programma 2 en structurele subsidies jeugd- en jongerenwerk.
Participatie	Onder participatie vallen de kosten voor kinderopvang en overige kleine posten voor inburgering.
Sport en cultuur	De salariskosten van het sport- en cultuurbeleid. Verder vallen hier nog wat overige subsidies onder.
Volksgezondheid	Onder volksgezondheid valt de gemeentelijke bijdrage aan de GGD.
Wijkgebouwen en verenigingen	De kosten voor huisvesting van maatschappelijke voorzieningen. Ook vallen hier de kosten onder van wijken zoals preventie, bewonersinitiatieven enzovoorts.
WMO - algemeen	De kosten voor het eerstelijnsloket, de subsidie mantelzorg, kosten voor subsidie maatschappelijk werk en de inhuur WVS.
WMO - Begeleiding	De kosten voor begeleiding bestaan uit dagbesteding, ambulante begeleiding, inloopfunctie GGZ en overige maatwerkarrangementen.
WMO - deeltaxi	De kosten voor het gebruik van de deeltaxi.
WMO - huishoudelijke hulp	De kosten voor huishoudelijke hulp.
WMO - Persoonsgebonden budget	Hier worden de kosten voor het persoons gebonden budget betaald. Hierbij bepalen de inwoners zelf welke zorg zij inkopen.
WMO - WRV voorzieningen	WRV voorzieningen zijn de kosten voor woningaanpassingen, woonvoorzieningen, rolstoelen en vervoersvoorzieningen (bijvoorbeeld scootermobielen en fietsen).

3. Ruimte voor wonen en leven in Etten-Leur

We werken aan een groen, levendig en veilig Etten-Leur. Op wijk- en buurniveau zorgen we voor een goed voorzieningenniveau en kijken we waar nieuwe(re) vormen van voorzieningen de ruimte kunnen krijgen. We werken aan een optimale inrichting van de openbare ruimte en zorgen ervoor dat het onderhoud van openbaar groen, wegen en straten in orde is, nu en in de toekomst. Met adequate preventie en projecten dragen we bij aan de versterking van de leefbaarheid en de veiligheid van wijken en buurten.

Ontwikkelingen

Onderzoek laadpalen in eigen beheer

We onderzoeken of we op termijn ook zelf laadpalen kunnen exploiteren. Daarmee krijgen we grip op het aanbod van laadpalen in Etten-Leur en de bijbehorende prijsstelling. Ook kunnen we laadpalen dan inzetten om laadgedrag te beïnvloeden. We onderzoeken de kosten en baten. Een mogelijke eerste stap is het faciliteren van een laadplein op het Banakkerterrein, eventueel met een carport met zonnepanelen. Ook willen we het aantal laadpalen in de parkeergarage onder het winkelhart uitbreiden.

Parkeren

De parkeertarieven in Etten-Leur zijn voor het laatst in 2022 gewijzigd. Een aantal tarieven (bijvoorbeeld voor bewonersvergunningen) is zelfs van voor 2022. In de afgelopen jaren stegen de kosten. Omdat de gestegen kosten nooit zijn doorbelast, kwam de exploitatie steeds verder onder druk te staan. Daarnaast is parkeerregulering een effectief middel om het autobezit en -gebruik te beperken en te reguleren. De druk op de schaarse openbare ruimte wordt groter en groter. We kunnen niet meer eindeloos openbare ruimte blijven gebruiken ten gunste van de auto. Een ander gebruik van de openbare ruimte is noodzakelijk.

Vanaf 2025 verhogen we het tarief voor de parkeergarage en straatparkeren met 5%. Dit is in tegenstelling met wat we in de kadernota besloten. Vanaf 2026 indexeren we onze tarieven met de door het Centraal Plan Bureau gepubliceerde index. Volgend jaar gaan we de dialoog aan over de diverse (gratis) parkeerproducten en leggen we dit naast de recent vastgestelde mobiliteitsvisie. Op basis van deze dialoog komen we met een voorstel hoe we vanaf 2026 omgaan met de diverse parkeerproducten.

Toekomstbestendig Vosdonk

Op basis van de uitkomsten van het onderzoek Toekomstbestendig Vosdonk worden in 2025 voorstellen gedaan om de ruimtelijke invulling van het bestaande industrieterrein te verbeteren. Daarbij zoeken we ook aansluiting bij de resultaten en verbeteracties die binnen het programma Grote Oogst plaatsvinden. Belangrijke randvoorwaarde voor de toekomstige ontwikkeling is de wijze waarop de samenwerking tussen de bedrijven is georganiseerd.

Financiële ontwikkelingen

We verantwoorden onze financiële cijfers op hoofdlijnen. Dat betekent dat we afwijkingen alleen toelichten wanneer ze € 50.000 of hoger zijn. De post "overig" gaat telkens over één of meerdere afwijkingen die kleiner zijn dan € 50.000.

Posten die politiek relevant zijn lichten we wel toe.

Bij de toelichting op het financiële resultaat nemen we **voordelen** op als een **positief bedrag** en **nadelen** als een **negatief bedrag**.

We ronden de bedragen af op € 1.000. Hierdoor kunnen afrondingsverschillen ontstaan.

(bedragen x € 1.000)	2024	2025	2026	2027	2028
Actualisatie begroting 2024-2028					
1. Leges kabels en leidingen	250	212	212	212	212
2. Vergoeding straatwerk	114	112	112	112	112
3. Parkeergarage	-218	0	0	0	0
4. Straatparkeren	106	112	112	112	112
5. Uitkering Sport	200	0	0	0	0
6. Rioolrechten	37	0	0	0	0
7. Voorziening riolering	-37	0	0	0	0
8. Afschrijvingskosten projecten	100	0	0	0	0
9. Baggeren sloten	0	75	-160	0	0
10. Verkeersbeleid	65	0	0	0	0
11. Elektriciteit	-108	0	0	0	0
12. West-Brabants Archief	51	33	13	11	4
13. Veiligheidsregio	-10	-139	-105	-107	-177
14. Lasten grondbedrijf	-14.570	0	0	0	0
15. Baten grondbedrijf	-9.550	0	0	0	0
16. Mutatie boekwaarde	24.120	0	0	0	0
17. Overig	63	271	268	267	258
Totaal wijzigingen	613	676	452	607	521

3.1 Woningbouw

Wat wil de gemeenteraad bereiken?

Woningen toevoegen aan onze woningvoorraad zodat er een woning is voor elke Etten-Leurenaar, passend bij diens inkomen met een diversiteit aan woningen voor jongeren, gezinnen en senioren. We gaan voor gemengde duurzame, veilige wijken waarin sprake is van sociale samenhang.

Maatschappelijk effect

- Er zijn voldoende passende woningen voor iedere aandachtsgroep.
- Wijken en woningen zijn duurzaam, de omgeving is veilig en er is sociale samenhang.

Wat zijn de doelen?

1. Het bouwen van gemiddeld 300 woningen per jaar.
2. De woon- en leefomgeving nodigen uit om naar buiten te gaan, elkaar te ontmoeten en te bewegen.
3. Er is voldoende groen, ruimte voor waterberging, infiltratie en er zijn voldoende speelvoorzieningen in woonwijken.
4. Het stimuleren van de verduurzaming van 3.000 woningen.
5. Het realiseren van nieuwe woonvormen om senioren beschut maar zelfstandig te laten wonen.

Ambitie en metingen

De actuele cijfers staan hier:

www.waarstaatjegemeente.nl/bouwen-en-wonen

Let op: wijzig bovenaan de pagina de gemeentenaam 'Aa en Hunze' in 'Etten-Leur'.

Aantal gerealiseerde woningen (onderverdeeld naar type, aandachtsgroep en koop/huur) in een jaar.

(rapportage bij de jaarrekening).

Aantal verduurzaamde woningen in een jaar.

Wat is de stand van zaken in 2024?

Hieronder melden we wat goed gaat.

Wat gaat goed?

Vanuit de Omgevingsvisie werkten we op enkele beleidsterreinen visies uit en stelden die vast.

De woningbouw van de projecten Markt 9, Kloostervelden en Hoge Neerstraat 2 is afgerond.

De bouw aan de Anna van Berchemlaan vordert volgens planning.

Voor overige projecten is de ruimtelijke procedure (vrijwel) afgerond.

Het project Life & Garden verloopt volgens planning. De ontwikkelaars stellen met de gemeente een stedenbouwkundig plan op. We verwachten dat we eind 2024 de kaders aan de raad voorleggen.

Het project gebiedsontwikkeling Haansberg loopt volgens planning. Op dit moment ronden we het Masterplan Haansberg af. Haansberg Oost is het eerste deel om te ontwikkelen. De ruimtelijke procedure hiervoor loopt.

De visie voor de kantorenstrip Bredaseweg is afgerond en ter kennisname naar de raad verzonden.

Hieronder melden we de projecten die aandacht nodig hebben.

Wat heeft aandacht nodig?

Woningbouw aan de Wipakker is nog onduidelijk.

Afronding Schoenmakershoek-Oost loopt mogelijk vertraging op.

Dit zijn de acties uit het college uitvoeringsprogramma voor 2024:

Naam project	Omschrijving	planning:		
		2024	2025	2026
Uitwerking en uitvoering omgevingsvisie inclusief inzet op data sturing	We brengen in beeld wat de opgaven zijn uit de Omgevingsvisie en plannen die voor de komende jaren. In deze periode maken wij een start met de doelen en opdrachten van de omgevingsvisie.			
Diverse woonprojecten (met uitzondering van nieuwe wijken)	We ronden onder andere de volgende projecten af: Anna van Berchemlaan, Kloostervelden, Markt 9, Hoge Neerstraat 2, Schoenmakershoek-Oost, Spoorlaan 19, Stationsplein 45, Stationsplein 3, Flexwoningen en Wipakker. Verder zetten we actief in op andere minder omvangrijke projecten binnenstedelijk waar wenselijk en mogelijk.	2024	2025	2026
Lage Vaartkant; Life & Garden en lintbebouwing	We onderzoeken wat de mogelijkheden voor woningbouw voor deze locatie zijn.	2024	2025	2026
Haansberg (Oost) Ontwikkeling	Wij starten met de gebiedsontwikkeling van Haansberg, met als doel start woningbouw in 2025.	2024	2025	2026
Visie kantorenstrip en wonen	We stellen een visie op voor een eventuele transformatie van de kantorenstrip aan de Bredaseweg naar woonbestemming.	2024		

Wat gaan we daarvoor doen in 2025?

Naam project	Omschrijving	planning:	
Uitwerking en uitvoering omgevingsvisie inclusief inzet op data sturing	We brengen in beeld wat de opgaven zijn uit de Omgevingsvisie en plannen die voor de komende jaren. In deze periode maken wij een start met de doelen en opdrachten van de omgevingsvisie.	2025	2026
Diverse woonprojecten (met uitzondering van nieuwe wijken)	We ronden onder andere de volgende projecten af: Anna van Berchemlaan, Kloostervelden, Markt 9, Hoge Neerstraat 2, Schoenmakershoek-Oost, Spoorlaan 19, Stationsplein 45, Stationsplein 3, Flexwoningen en Wipakker. Verder zetten we actief in op andere minder omvangrijke projecten binnenstedelijk waar wenselijk en mogelijk.	2025	2026
Lage Vaartkant; Life & Garden en lintbebouwing	We onderzoeken wat de mogelijkheden voor woningbouw voor deze locatie zijn.	2025	2026
Haansberg (Oost) Ontwikkeling	Wij starten met de gebiedsontwikkeling van Haansberg, met als doel start woningbouw in 2025.	2025	2026

3.2 Verkeersafwikkeling

Wat wil de gemeenteraad bereiken?

De gemeenteraad gaat voor een goede, duurzame en veilige verkeersafwikkeling door de verkeersstructuur daarop aan te passen.

Maatschappelijk effect

- Er is goede verkeersafwikkeling en verkeersdoorstroming in en om Etten-Leur.

Wat zijn de doelen?

1. Duurzame mobiliteit en specifiek fietsen stimuleren.
2. Keuzemogelijkheden in mobiliteit bieden voor duurzame verkeersafwikkeling.
3. Het parkeerbeleid wordt geoptimaliseerd.

Ambitie en metingen

De actuele cijfers staan hier:

www.waarstaatjegemeente.nl/mobiliteit

Let op: wijzig bovenaan pagina gemeentenaam 'Aa en Hunze' in 'Etten-Leur'.

Wat is onze ambitie en wat hebben we gemeten?

De totaalscore fietsstad is tenminste 3,7.

(waarstaatjegemeente cijfer 2020 is 3,7, cijfer 2024 is 3,6 - bron Fietzersbond).

Aantal verplaatsingen zonder gemotoriseerd voertuig per persoon per dag tenminste 0,61 voor lopen en 0,7 voor fietsen.

(waarstaatjegemeente 2021 aantal verplaatsingen lopen 0,61, aantal verplaatsingen fietsen 0,6
waarstaatjegemeente 2022 aantal verplaatsingen lopen 0,57, aantal verplaatsingen fietsen 0,71 -
bron CBS).

Wat is de stand van zaken in 2024?

Hieronder melden we wat goed gaat.

Wat gaat goed?

Uitvoering van het parkeerbeleid is een doorlopend proces.

We rondten het onderzoek parkeren in de stationsomgeving af. Binnenkort informeren we de raad daarover.

Op dit moment werken we aan het Mobiliteitsplan. Dat is de uitwerking van de Mobiliteitsvisie. Het werk loopt volgens planning.

We publiceerden de aanbestedingsdocumenten voor de werving van een ingenieursbureau voor de studiefase naar de tunnel met ProRail. We voorzien de gunning en daarmee de start van de studiefase begin november 2024.

De aanbesteding voor werving van projectteamleden voor de tunnel loopt.

Met particulieren en bedrijven die in of direct naast de route van de tunnel wonen voeren we gesprekken.

Er is een lobbytraject voor de financiering van de tunnel.

We werken aan het mobiliteitsplan volgens de afgesproken planning.

Dit zijn de acties uit het college uitvoeringsprogramma voor 2024:

Naam project	Omschrijving	planning:		
Evaluatie Parkeerbeleid en parkeerbeleid aanpassen	We evalueren en optimaliseren ons parkeerbeleid en passen aan de hand van de opgedane leerpunten uit de evaluatie ons beleid daarop aan.	2024	2025	2026
Gemeentelijk Verkeers- en Vervoersplan	We maken een verkeers- en vervoerplan waarin aandacht is voor duurzame mobiliteit en een verkeersveilige infrastructuur. Met name de afwikkeling van het verkeer in Haansberg is een belangrijk aandachtspunt.	2024		
Onderzoek spoortunnel	We onderzoeken de mogelijkheden voor een spooronderdoorgang en starten met een uitvoeringsaanpak waarin we een lobby traject starten om extra inkomsten te realiseren bij ketenpartners.	2024	2025	2026
Plan van aanpak en uitvoering verkeersontsluitingen (inclusief tijdelijke aanpassingen Etten-Leur Noord)	Na vaststelling van het verkeers- en vervoersplan, komen we met een plan van aanpak om de geadviseerde wijzigingen in de infrastructuur verder op te pakken.	2024	2025	2026

Wat gaan we daarvoor doen in 2025?

Naam project	Omschrijving	planning:	
Evaluatie Parkeerbeleid en parkeerbeleid aanpassen	We evalueren en optimaliseren ons parkeerbeleid en passen aan de hand van de opgedane leerpunten uit de evaluatie ons beleid daarop aan.	2025	2026
Gemeentelijk Verkeers- en Vervoersplan	We maken een verkeers- en vervoerplan waarin aandacht is voor duurzame mobiliteit en een verkeersveilige infrastructuur. Met name de afwikkeling van het verkeer in Haansberg is een belangrijk aandachtspunt.	2025	
Onderzoek spoortunnel	We onderzoeken de mogelijkheden voor een spoortunnel en starten met een uitvoeringsaanpak waarin we een lobby traject starten om extra inkomsten te realiseren bij ketenpartners.	2025	2026
Plan van aanpak en uitvoering verkeersontsluitingen (inclusief tijdelijke aanpassingen Etten-Leur Noord)	Na vaststelling van het verkeers- en vervoersplan, komen we met een plan van aanpak om de geadviseerde wijzigingen in de infrastructuur verder op te pakken.	2025	2026

3.3 Verkeersveiligheid

Wat wil de gemeenteraad bereiken?

De gemeenteraad zet in op het verbeteren van de verkeersveiligheid door zich te focussen op gedrag, infrastructuur en handhaving. De gemeenteraad gaat voor 0 verkeersdoden.

Maatschappelijk effect

- Er is veilig gedrag in het verkeer
- De infrastructuur is veilig

Wat zijn de doelen?

1. Verkeersveilig gedrag stimuleren en daar bij de inrichting van infrastructuur rekening mee houden.
2. Verkeersdoden en ongevallen voorkomen.
3. Het aantal gevaarlijke verkeerspunten terugdringen.

Ambitie en metingen

- Het aantal gevaarlijke punten en hoeveel er daarvan aangepakt zijn (op basis van inventarisatie gevaarlijke verkeerssituaties).
- Aantal verkeersdoden per jaar.
- www.waarstaatjegemeente.nl/mobiliteit

Wat is onze ambitie en wat hebben we gemeten?

Zo weinig mogelijk verkeersdoden per jaar (5 jaars cumulatief, per 100 km weglengte) .

(waarstaatjegemeente 2021: 0,5 - 2022: 0,4 - 2023: 0,6)

Wat is de stand van zaken in 2024?

Hieronder melden we wat goed gaat.

Wat gaat goed?

We riepen op om onveilig geplaatste paaltjes op fietspaden te melden. We verwijderen deze paaltjes of verbeteren de situatie.

Ook werken we aan een plan voor het verkeersveiliger maken van de fietsoversteken in de wijk het Hooghuis.

Daarnaast bekijken we of we voor de bevordering van de verkeersveiligheid de verlichting bij zebrapaden kunnen verbeteren.

Hieronder melden we de projecten die aandacht nodig hebben.

Wat heeft aandacht nodig?

Op dit moment is er geen kabel op het Bolwerk aanwezig om de verlichting op aan te sluiten.

We brengen uiterlijk in het vierde kwartaal in beeld of de aanleg mogelijk is en wat de kosten zijn.

Op basis daarvan bepalen we of het mogelijk is om (slimme) verlichting te realiseren op het Bolwerk.

Dit zijn de acties uit het college uitvoeringsprogramma voor 2024:

Naam project	Omschrijving	planning:
Aanpak knelpunten verkeersveiligheid	We komen met een aanpak voor de knelpunten uit de inventarisatie gevaarlijke verkeerssituaties en lossen deze voor zover dat mogelijk is op.	2024 2025
Verlichting fietspaden	We leggen (extra) verlichting aan op de Liesbosweg en het Bolwerk. Hierdoor creëren we een veilig verlichte toegang en ontsluiting voor de fietsers die in de ochtend en avond van deze routes gebruik maken.	2024

Wat gaan we daarvoor doen in 2025?

Naam project	Omschrijving	planning:
Aanpak knelpunten verkeersveiligheid	We komen met een aanpak voor de knelpunten uit de inventarisatie gevaarlijke verkeerssituaties en lossen deze voor zover dat mogelijk is op.	2025
Verlichting fietspaden	We leggen (extra) verlichting aan op de Liesbosweg en het Bolwerk. Hierdoor creëren we een veilig verlichte toegang en ontsluiting voor de fietsers die in de ochtend en avond van deze routes gebruik maken.	2025

3.4 Beheer en onderhoud van het openbaar gebied

Wat wil de gemeenteraad bereiken?

De gemeenteraad zet in op een veilige en schone leefomgeving als gegarandeerd basisniveau in alle wijken en op de bedrijventerreinen.

Maatschappelijk effect

- De leefomgeving is schoon, veilig en voldoet aan de afgesproken normen voor aanleg en beheer.
- Het afvalbeleid is duidelijk voor inwoners en ondernemers.

Wat zijn de doelen?

1. De aanlegkwaliteit van de leefomgeving voldoet aan CROW niveau A+/A (CROW: kenniscentrum voor verkeer, vervoer en infrastructuur).
2. Het beheer en onderhoud van de leefomgeving voldoet aan CROW niveau B of C.
3. Het behalen van de doelen uit het afvalbeleid.

Ambitie en metingen

De actuele cijfers staan hier:

www.waarstaatjegemeente.nl/duurzame-leefomgeving

Let op: wijzig bovenaan de pagina de gemeentenaam 'Aa en Hunze' in 'Etten-Leur'.

- Percentage van de leefomgeving dat voldoet aan de afgesproken CROW-normen voor aanleg en onderhoud (op basis van steekproef).
- Hoeveelheid huishoudelijk afval per inwoner.

Wat is onze ambitie en wat hebben we gemeten?

Ten hoogste 100 kilogram huishoudelijk afval per inwoner (restafval aan huis).

(2022 69,4 kilogram, 2023 62,4 kilogram)

Wat is de stand van zaken in 2024?

Hieronder melden we wat goed gaat.

Wat gaat goed?

De buitendienst en team Handhaving steken veel tijd in de opvolging en bestrijding van afvaldumpingen. Veroorzakers krijgen nog altijd bekeuringen.

We voeren het beheer en onderhoud van de openbare ruimte doelmatig uit op het gewenste niveau.

Hieronder melden we de projecten die aandacht nodig hebben.

Wat heeft aandacht nodig?

In 2024 stellen we een groenplan op en in 2024/2025 stellen we een verhandingenplan op. In deze plannen kijken we naar het aanpassen van de onderhoudsniveaus zoals gewenst in het college uitvoeringsplan.

Dit zijn de acties uit het college uitvoeringsprogramma voor 2024:

Naam project	Omschrijving	planning:	
Intensiveren toezicht en handhaving zwerfafval en afvaldumpingen	We intensiveren het toezicht en de handhaving op zwerfafval en afval dumpingen.	2024	2025
Beheer openbare ruimte op niveau (groen en uitvoering)	Onderhoudsniveaus vaststellen en organisatie hierop aanpassen om aan afspraken te voldoen. Areaaluitbreiding, uitbesteden of zelf gaan doen in relatie tot beheer en onderhoud hierin meenemen.	2024	2025
Onderhoudsniveaus handhaven op huidig niveau (grijs-voorbereiding)	Terug naar A, B en C niveau van het CROW (kenniscentrum voor verkeer, vervoer en infrastructuur)	2024	

Wat gaan we daarvoor doen in 2025?

Naam project	Omschrijving	planning:	
Intensiveren toezicht en handhaving zwerfafval en afvaldumpingen	We intensiveren het toezicht en de handhaving op zwerfafval en afval dumpingen.	2025	
Beheer openbare ruimte op niveau (groen en uitvoering)	Onderhoudsniveaus vaststellen en organisatie hierop aanpassen om aan afspraken te voldoen. Areaaluitbreiding, uitbesteden of zelf gaan doen in relatie tot beheer en onderhoud hierin meenemen.	2025	
Onderhoudsniveaus handhaven op huidig niveau (grijs-voorbereiding)	Terug naar A, B en C niveau van het CROW (kenniscentrum voor verkeer, vervoer en infrastructuur)	2025	

3.5 Huisvesting bijzondere doelgroepen

Wat wil de gemeenteraad bereiken?

De gemeenteraad zet in op voldoende huisvesting van statushouders en andere bijzondere doelgroepen.

Maatschappelijk effect

- Een thuis voor alle aandachtsgroepen.

Wat zijn de doelen?

1. Samen met woningcorporaties zorgen voor voldoende (tijdelijke) en betaalbare huisvesting voor:
 - statushouders;
 - spoedzoekers;
 - arbeidsmigranten;
 - sociaal en medisch urgenten;
 - uitstroom uit intramurale instelling;
 - Oekraïense vluchtelingen.
2. Voldoende en kwalitatief goede huisvesting van arbeidsmigranten binnen de kaders van het raadsbesluit op 7 februari 2022.

Ambitie en metingen

- Aantal beschikbaar gestelde woningen voor bovenstaande aandachtsgroepen.

Volgens cijfers van de Rijksoverheid zijn tot en met juli 2024 in totaal 54 van de taakstelling van 55 statushouders gehuisvest.

Wat is de stand van zaken in 2024?

Hieronder melden we wat goed gaat.

Wat gaat goed?

Volgens cijfers van de Rijksoverheid zijn tot en met juli 54 van de taakstelling van 55 statushouders gehuisvest.

De procedure voor eerste grootschalige huisvesting van arbeidsmigranten loopt.

Hieronder melden we de projecten die aandacht nodig hebben.

Wat heeft aandacht nodig?

In de tweede helft 2024 hebben we de opdracht om 43 statushouders te huisvesten.

Het Centraal Orgaan Asielzoekers moet dan voldoende statushouders aan Etten-Leur koppelen. Er moeten ook voldoende passende woonruimten zijn.

Dit zijn de acties uit het college uitvoeringsprogramma voor 2024:

Naam project	Omschrijving	planning:		
Projecten huisvesting van arbeidsmigranten/ asielzoekers/spoedzoekers/doorstromers	We werken mee aan oplossingen voor huisvesting van de genoemde doelgroepen en waar de markt niet met oplossingen komt, zorgen we zelf in samenwerking met Alwel voor passende woonoplossingen.	2024	2025	2026

Wat gaan we daarvoor doen in 2025?

Naam project	Omschrijving	planning:	
Projecten huisvesting van arbeidsmigranten/ asielzoekers/ spoedzoekers/doorstromers	We werken mee aan oplossingen voor huisvesting van de genoemde doelgroepen en waar de markt niet met oplossingen komt, zorgen we zelf in samenwerking met Alwel voor passende woonoplossingen.	2025	2026

Toelichting afwijkingen (op website anders weergegeven)

Onderwerp	Toelichting
1. Leges kabels en leidingen	Er zijn meer aanvragen voor het verleggen van kabels en leidingen.
2. Vergoeding straatwerk	Er zijn meer aanvragen voor het verleggen van kabels en leidingen. We ontvangen aanvullend een vergoeding voor het herstel van het straatwerk.
3. Parkeergarage	Het bezoek aan de parkeergarage blijft achter bij de begrote opbrengsten. Hierop passen we de begroting aan.
4. Straatparkeren	Er wordt meer gebruik gemaakt van het betaald parkeren. Vanaf 1 januari 2025 verhogen we de parkeertarieven.
5. Uitkering Sport	We ontvangen een uitkering ter compensatie van de vervallen BTW vrijstelling op sport.
6. Rioolrechten	We ontvangen meer riool opbrengsten van grootverbruikers (rioolheffing niet-woningen) en minder kwijtscheldingen dan begroot. Deze extra opbrengsten worden gedempt door de afrekening van elektriciteit voor riolering.
7. Voorziening riolering	Het voordeel op riolering storten we in de voorziening riolering. Hiermee blijft het beschikbaar om in te zetten bij de bepaling van het riooltarief.
8. Afschrijvingskosten projecten	Door het later uitvoeren van verschillende projecten zijn de afschrijvingskosten lager.
9. Baggeren sloten	In 2026 baggert Brabantse Delta de sloten. Etten-Leur moet het baggerafval opruimen. In 2025 zijn er geen baggerwerkzaamheden. We schuiven het budget van 2025 daarom door naar 2026.
10. Verkeersbeleid	Door de inzet van medewerkers op diverse grote projecten, is minder tijd aan verkeersbeleid besteed.
11. Elektriciteit	Door de afwikkeling van het contract met DVEP en het opstarten van het contract met Greenchoice ontstonden verschillen.
12. West-Brabants Archief	We verwerken de in juni 2024 vastgestelde begroting 2025 van het West-Brabants Archief.
13. Veiligheidsregio	We verwerken het resultaat van de Veiligheidsregio over 2023 en de vastgestelde begroting 2025 van de Veiligheidsregio Midden en West-Brabant. Met de stijging hielden we rekening bij de kadernota. We namen hiervoor budget voor indexeringen gemeenschappelijke regelingen op. Dit budget gebruiken we nu bij mutatie nummer 14 in programma 1.
14. Lasten grondbedrijf	De uitgaven bij het grondbedrijf zijn hoger dan begroot. Het gaat vooral om grondaankopen voor plan Haansberg.
15. Baten grondbedrijf	In de begroting namen we opbrengsten voor grondverkoop woningbouw op. In 2024 komen die nog niet voor.
16. Mutatie boekwaarde	De wijzigingen binnen het grondbedrijf verrekenen we met de boekwaarde van de grondexploitaties.
17. Overig	Eén of meerdere afwijkingen, kleiner dan € 50.000.

Risico's

De belangrijkste risico's in dit programma zijn:

Capaciteit en snelheid van bouwprocessen, inclusief partijen die verantwoordelijk zijn voor de NUTS voorzieningen

Het bouwen van 300 woningen per jaar, onder andere in de nieuwe wijk Haansberg, kan vertraging oplopen door bijvoorbeeld een tekort aan bouwmaterialen, arbeidskrachten en problemen bij de uitgifte van bouwvergunningen.

Ruimtelijke planning en gemeenschapsbetrokkenheid

Het creëren van een woon- en leefomgeving die uitnodigt tot activiteit en ontmoeting vereist zorgvuldige ruimtelijke planning en betrokkenheid van de gemeenschap. Het risico bestaat dat de plannen niet voldoen aan de behoeften en verwachtingen van de bewoners.

Complexiteit van infrastructuurprojecten

Het uitvoeren van grote infrastructurele projecten kan complex zijn vanwege technische en financiële beperkingen, wat de volledige uitvoering kan belemmeren (bijvoorbeeld de realisatie van de tunnel bij de Lage Vaartkant).

Sociale Acceptatie bij huisvesting van bijzondere doelgroepen

Het zorgen voor voldoende huisvesting voor diverse doelgroepen kan stuiten op sociale weerstand en discriminatie. Dit kan de uitvoering bemoeilijken.

Stijgende loon-, bouw- en brandstofkosten

De snel veranderende markt zorgt ervoor dat een groot deel van de bovenstaande doelen lastiger, later of niet meer gerealiseerd worden.

Toenemende congestie op het netwerk

Door toenemende congestie op het elektra netwerk, kan een aantal van onderstaande doelen lastiger, later of niet meer gerealiseerd worden.

Wat kost het?

We nemen **voordelen** op als een **positief bedrag** en **nadelen** als een **negatief bedrag**.

We ronden de bedragen af op € 1.000. Hierdoor kunnen afrondingsverschillen ontstaan.

3. Ruimte voor wonen en leven (bedragen x € 1.000)	Werkelijk 2023	Raming 2024	Raming 2025	Meerjarenraming		
				2026	2027	2028
Lasten	-29.214	-49.886	-26.843	-43.537	-52.703	-43.693
Baten	17.098	36.317	12.740	28.535	37.084	27.812
Totaal saldo van baten en lasten programma	-12.116	-13.570	-14.103	-15.001	-15.619	-15.881
<i>Mutaties eigen vermogen:</i>						
Toevoeging reserves	-2.642	-2.092	-1.907	-3.024	-1.500	-1.500
Onttrekking reserves	1.078	871	445	1.364	286	286
Resultaat programma	-13.680	-14.791	-15.565	-16.661	-16.833	-17.095
<i>Incidenteel</i>						
Incidentele lasten	-2.177	-868	-1.749	-1.946	-1.500	-1.500
Incidentele baten	677	868	249	446	-	-
Resultaat structureel programma	-12.180	-14.791	-14.065	-15.161	-15.333	-15.595

Dit programma is opgebouwd uit de volgende onderdelen (taakvelden).

Verbonden partijen

Aan de realisatie van de doelstellingen van dit programma levert de volgende verbonden partij een bijdrage:

- Gemeenschappelijke Regeling West-Brabants Archief (WBA);
- Coöperatie Parkeerbeheer Zuidwest Nederland UA.

4. Economie en werk in Etten-Leur

Samen met ondernemers, inwoners en andere partners werken we aan een gezonde economie met volop kansen voor iedereen. We stimuleren het toegroeien naar een volledig circulaire economie in 2050 en geven daarin als gemeente zelf het goede voorbeeld. Werken biedt de mogelijkheid om in ons levensonderhoud te voorzien en is een belangrijke basis om mee te doen in onze samenleving. Een goed ondernemersklimaat met aantrekkelijke werkgelegenheid, ook voor mensen met een beperking en een afstand tot de arbeidsmarkt, is daarom van groot belang. We werken aan een toekomstbestendige arbeidsmarkt, de verbinding van onderwijs met ondernemers, het aantrekken van arbeidsintensieve bedrijven die van toegevoegde waarde zijn, een goed vestigingsklimaat en aantrekkelijke vitale bedrijventerreinen. Voor het goed benutten van arbeidspotentieel blijven we inzetten op een goede aansluiting tussen het onderwijs en de arbeidsmarkt.

Ontwikkelingen

Participatiewet

Ontwikkeling aantal uitkeringsgerechtigden en uitkeringslasten

Na een stijging van het aantal uitkeringsgerechtigden in 2023 bleef het uitkeringsbestand in de eerste helft van dit jaar stabiel. Daarmee wijken we in positieve zin af van de stijgende trend die landelijk zichtbaar is. Omdat wij in de gemeentebegroting uitgaven van de landelijke trend verwachten we in 2024 een voordeel op de uitkeringslasten.

Onderzoek uitvoering Participatiewet in West-Brabant

Werkplein, WVS en ISD Brabantse Wal voeren een onderzoek uit naar de uitvoering van de Participatiewet in de regio West-Brabant. Partijen onderzoeken hoe de dienstverlening beter kan aansluiten bij de behoeften van inwoners en wat dit betekent voor de organisatie van de uitvoering van de Participatiewet in de regio. In de loop van 2025 verwachten we de uitkomsten van dit onderzoek.

Participatiewet in Balans

Om de Participatiewet beter te laten aansluiten op de mogelijkheden en omstandigheden van de mensen voor wie ze bedoeld zijn, is het wetsvoorstel Participatiewet in Balans ingediend. In dit wetsvoorstel zijn maatregelen opgenomen om de Participatiewet te verbeteren en de balans tussen rechten en plichten te herstellen. Daarnaast om de regels en procedures rondom bijstandsuitkeringen te vereenvoudigen en gemeenten meer ruimte te geven voor maatwerk. Vertrouwen en de menselijke maat worden bij de uitvoering kernwaarden.

Het wetsvoorstel is inmiddels aangeboden aan de Tweede Kamer. Wanneer het wetsvoorstel aangenomen wordt, zal de Participatiewet naar verwachting per 2026 gewijzigd worden. In 2025 bereiden we ons voor op de aanpassing van onze verordeningen en beleidsregels. Vooruitlopend

op de wetswijziging bekijken we hoe we al kunnen anticiperen op de uitvoering volgens de aangepaste Participatiewet.

Financiële ontwikkelingen

We verantwoorden onze financiële cijfers op hoofdlijnen. Dat betekent dat we afwijkingen alleen toelichten wanneer ze € 50.000 of hoger zijn. De post "overig" gaat telkens over één of meerdere afwijkingen die kleiner zijn dan € 50.000.

Posten die politiek relevant zijn lichten we wel toe.

Bij de toelichting op het financiële resultaat nemen we **voordelen** op als een **positief bedrag** en **nadelen** als een **negatief bedrag**.

We ronden de bedragen af op € 1.000. Hierdoor kunnen afrondingsverschillen ontstaan.

(bedragen x € 1.000)	2024	2025	2026	2027	2028
Actualisatie begroting 2024-2028					
1. Rijksbijdrage BUIG	822	1.430	1.138	841	841
2. Werkplein - participatie BUIG	0	216	-52	-137	-529
3. Werkplein - bijzondere bijstand	0	-10	-24	-35	-85
4. Werkplein - maatschappelijke participatie	0	62	55	47	40
5. Werkplein - participatie re-integratie	0	-158	-108	-99	-122
6. Organisatiekosten Werkplein	208	138	115	99	-2
7. Participatie - re-integratie	-237	0	0	0	0
8. Participatie - bijstand/BUIG	214	0	0	0	0
9. Participatie - bijzondere bijstand	-32	0	0	0	0
10. Participatie - maatschappelijke participatie	75	0	0	0	0
11. Werkvoorzieningsschap (WVS)	253	26	-59	-134	-169
12. Overig	276	131	131	132	131
Totaal wijzigingen	1.579	1.835	1.196	714	105

4.1 Zo veel mogelijk mensen aan het werk

Wat wil de gemeenteraad bereiken?

Iedereen kan meedoen en zo veel mogelijk mensen gaan aan het werk. Ook vrijwilligerswerk is werk; het doel is dan om daar waar mogelijk in te stromen op de arbeidsmarkt. Als dat laatste niet lukt, dan is het belangrijk dat mensen een zinvolle dagbesteding hebben.

Maatschappelijk effect

- Zo veel mogelijk Etten-Leurenaren hebben betaald werk.
- Ook Etten-Leurenaren, die niet kunnen werken, doen mee door vrijwilligerswerk te doen of een zinvolle dagbesteding te hebben.

Wat zijn de doelen?

1. Het terugdringen van het aantal Etten-Leurenaren, dat niet werkt.
2. Inwoners met een afstand tot de arbeidsmarkt begeleiden naar werk of dagbesteding.
3. Het voorkomen van armoedeval¹.

Ambitie en metingen

De actuele cijfers staan hier:

www.waarstaatjegemeente.nl/economie

Let op: wijzig bovenaan de pagina de gemeentenaam 'Aa en Hunze' in 'Etten-Leur'.

Wat is onze ambitie en wat hebben we gemeten?

Minder dan 30,9 personen per 1.000 inwoners met bijstandsuitkering (18 jaar en ouder).
(waarstaatjegemeente cijfer 2021 is 31 personen per 1.000 inwoners - cijfer 2023 is 28 personen per 1.000 inwoners - bron CBS).

Minimaal 72,4 % beroepsbevolking is werkzaam ten opzichte van de (potentiële) beroepsbevolking (netto arbeidsparticipatie).
(waarstaatjegemeente cijfer 2022 is 72,4 personen per 1.000 inwoners, waarstaatjegemeente cijfer 2023 is 73,8 personen per 1.000 inwoners - bron CBS).

Wat is de stand van zaken in 2024?

Hieronder melden we wat goed gaat.

¹ Armoedeval is de situatie waarin iemand vanuit de bijstand gaat werken en er daardoor financieel op achteruit gaat.

Wat gaat goed?

De regionale arbeidsmarktagenda is vastgesteld.

Uit het rekenkameronderzoek blijkt dat de invloedssfeer van de gemeente beperkt is om de armoedeval weg te nemen.

Hieronder melden we de projecten die aandacht nodig hebben.

Wat heeft aandacht nodig?

De uitwerking van de ambities in de regionale arbeidsmarktagenda in concrete actieplannen vindt in de komende periode plaats. De verschillende uitvoeringsorganisaties in de regio werken daarvoor samen (gemeenten/intergemeentelijke sociale diensten, UWV, Sociale Werkbedrijven).

We onderzoeken nu één van de maatregelen, die de gemeente kan nemen om armoedeval weg te nemen. Dat is het ophogen van de inkomensgrens om in aanmerking te komen voor de individuele inkomenstoelage.

Dit zijn de acties uit het college uitvoeringsprogramma voor 2024:

Naam project	Omschrijving	planning:
Uitwerken visie Werken aan Onderwijs en Human Capital agenda.	Goede samenwerking stimuleren tussen gemeente, (voortgezet) onderwijs en bedrijfsleven om schoolverlaters zoveel mogelijk rechtstreeks door te laten stromen naar de arbeidsmarkt.	2024
Onderzoek naar armoedeval	Onderzoek naar armoedeval en waar nodig beperken/ voorkomen van armoedeval.	2024

Wat gaan we daarvoor doen in 2025?

Naam project	Omschrijving	planning:
Uitwerken visie Werken aan Onderwijs en Human Capital agenda.	Goede samenwerking stimuleren tussen gemeente, (voortgezet) onderwijs en bedrijfsleven om schoolverlaters zoveel mogelijk rechtstreeks door te laten stromen naar de arbeidsmarkt.	2025

4.2 Het versterken van de economie

Wat wil de gemeenteraad bereiken?

De gemeenteraad zet in op een sterke lokale economie die voorbereid is op de kansen en uitdagingen van de toekomst.

Maatschappelijk effect

- Een sterke lokale economie die voorbereid is op de toekomst.

Wat zijn de doelen?

1. Goed ondernemersklimaat.
2. Ruimte voor gevestigde bedrijven om uit te breiden.
3. Binnen de mogelijkheden bij inkoop voorrang geven aan Etten-Leurse bedrijven.
4. Tegengaan van leegstand en revitaliseren van bestaande bedrijventerreinen.

Ambitie en metingen

De actuele cijfers staan hier:

www.waarstaatjegemeente.nl/economie

Let op: wijzig bovenaan de pagina de gemeentenaam 'Aa en Hunze' in 'Etten-Leur'.

Wat is onze ambitie en wat hebben we gemeten?

Minimaal 1.153 vestigingen van bedrijven per 10.000 inwoners.

(waarstaatjegemeente 2023 1.253 per 10.000 inwoners - 2022 1.153 per 10.000 inwoners - bron handelsregister KVK)

Stijging op ranking MKB-vriendelijkste gemeente.

(ranking 2020: plaats 57 - deze ranglijst bestaat niet meer)

Wat is de stand van zaken in 2024?

Hieronder melden we wat goed gaat.

Wat gaat goed?

We startten met het maken van een plan om bedrijventerreinen weer levendig en aantrekkelijk te maken.

In het derde kwartaal van 2024 zijn alle percelen van Vosdonk-Zuid in optie.

We voeren de bedrijfsbezoeken uit.

Ook voerden we een systeem in waarin we bezoeken aan ondernemers en contacten met ondernemers vastleggen en opvolgen.

StartToGrow en het Ondernemers Klankbord zijn ook aangesloten bij Roode looper-evenement.

Hieronder melden we de projecten die aandacht nodig hebben.

Wat heeft aandacht nodig?

De organisatiegraad in de winkelgebieden moet worden vergroot. Dan kunnen gemeente, vastgoedeigenaren en ondernemers gezamenlijk projecten starten en uitvoeren.

Voor de locatie Fri-Jado loopt het juridisch geschil nog. Verwachting is dat in het derde kwartaal van 2024 duidelijkheid is over te volgen stappen.

Dit zijn de acties uit het college uitvoeringsprogramma voor 2024:

Naam project	Omschrijving	planning:		
		2024	2025	2026
Duurzame en toekomstbestendige bedrijventerreinen (zie ook 5.4) en revitalisering bedrijventerreinen door actief grondbeleid (revitaliseringsfonds)	We zetten actief in op de ontwikkeling van toekomstbestendige bedrijventerreinen. Daar waar nodig zetten we actief grondbeleid, betere benutting van gronden en panden (label C) in om de revitalisering te bespoedigen. We maken daarbij (bij voorkeur) gebruik van een revitaliseringsfonds (nog op te richten). We onderzoeken de investeringsbereidheid bij ondernemers om sneller stappen te zetten om duurzaam en toekomstbestendig te ondernemen.			
Versterken lokaal ondernemerschap	We initiëren projecten en gaan actief inzetten om het lokaal ondernemerschap te versterken, zoals bij het winkelcentrum. Daarnaast zullen we de organisatiegraad bij lokale ondernemers stimuleren.	2024	2025	2026
Acquisitie verkoop bedrijventerrein (Fri-Jado)	We zetten actief in op de verkoop van de beschikbare bedrijfsgronden.	2024		
Accountmanagement	We zetten adequaat accountmanagement in om verbindingen te realiseren, te weten wat er speelt, bedrijven en starters te laten groeien en beter in te spelen op economische kansen voor Etten-Leur.	2024	2025	2026

Wat gaan we daarvoor doen in 2025?

Naam project	Omschrijving	planning:	
		2025	2026
Duurzame en toekomstbestendige bedrijventerreinen (zie ook 5.4) en revitalisering bedrijventerreinen door actief grondbeleid (revitaliseringsfonds)	We zetten actief in op de ontwikkeling van toekomstbestendige bedrijventerreinen. Daar waar nodig zetten we actief grondbeleid, betere benutting van gronden en panden (label C) in om de revitalisering te bespoedigen. We maken daarbij (bij voorkeur) gebruik van een revitaliseringsfonds (nog op te richten). We onderzoeken de investeringsbereidheid bij ondernemers om sneller stappen te zetten om duurzaam en toekomstbestendig te ondernemen.		
Versterken lokaal ondernemerschap	We initiëren projecten en gaan actief inzetten om het lokaal ondernemerschap te versterken, zoals bij het winkelcentrum. Daarnaast zullen we de organisatiegraad bij lokale ondernemers stimuleren.	2025	2026
Acquisitie verkoop bedrijventerrein (Fri-Jado)	We zetten actief in op de verkoop van de beschikbare bedrijfsgronden.	2025	
Accountmanagement	We zetten adequaat accountmanagement in om verbindingen te realiseren, te weten wat er speelt, bedrijven en starters te laten groeien en beter in te spelen op economische kansen voor Etten-Leur.	2025	2026

4.3 Toerisme en recreatie

Wat wil de gemeenteraad bereiken?

De gemeenteraad gaat voor een groei naar een duurzame vrijetijdseconomie. Meer evenementen in het bijzonder voor de jongeren onder de 18 en het beter benutten van onze parken.

Maatschappelijk effect

- Een duurzame vrijetijdseconomie.
- Etten-Leur is aantrekkelijk voor vrijetijdsbesteding door inwoners en bezoekers.
- Culturele voorzieningen zijn voor iedereen toegankelijk in aanbod en gebruik.

Wat zijn de doelen?

1. Een duurzaam en aantrekkelijk vestigingsklimaat voor toerisme, recreatie en vrije tijd.
2. Er zijn voldoende culturele voorzieningen en activiteiten.
3. Het wegnemen van onnodige regels voor ondernemers in toerisme en recreatie.
4. Het aantrekkelijker maken van de Markt door onder andere een autovrije of autoluwe markt.
5. Het stimuleren en/of faciliteren van evenementen voor jongeren onder de 18 jaar.
6. Levendige parken waar inwoners en bezoekers graag gebruik van maken.
7. We vermarkten Etten-Leur beter.

Ambitie en metingen

- Aantal toeristen met overnachting.

Het aantal overnachtingen was in 2023 bijna 49.000.

Wat is de stand van zaken in 2024?

Hieronder melden we wat goed gaat.

Wat gaat goed?

We voeren het uitvoeringsprogramma Vrijetijdseconomie uit. Voorbeelden zijn de digitale matrixborden en het onderzoek ruit- en menroutenetwerk.

De aanvraag voor de status van het Van Gogh Nationaal Park is ingediend bij het Ministerie.

Het onderzoek naar het autoluw maken van de Markt maakt onderdeel uit van het Mobiliteitsplan.

We koppelen de uitvoeringsagenda vrijetijdseconomie 2025-2026 aan de uitwerking van de Centrumvisie.

Dit zijn de acties uit het college uitvoeringsprogramma voor 2024:

Naam project	Omschrijving	planning:		
Versterking vrijetijdseconomie (project Oderkerkpark, Van Gogh Nationaal Park, doorontwikkeling cultuurhuis Nobelaer)	Realiseren van een duurzaam en aantrekkelijk vestigingsklimaat voor toerisme, recreatie en vrije tijd. Hiervoor stellen we in 2022 een uitvoeringsprogramma toerisme op wat in 2023-2024 en 2025 wordt uitgevoerd.	2024	2025	2026

Wat gaan we daarvoor doen in 2025?

Naam project	Omschrijving	planning:	
		2025	2026
Versterking vrijetijdseconomie (project Oderkerkpark, Van Gogh Nationaal Park, doorontwikkeling cultuurhuis Nobelaer)	Realiseren van een duurzaam en aantrekkelijk vestigingsklimaat voor toerisme, recreatie en vrije tijd. Hiervoor stellen we in 2022 een uitvoeringsprogramma toerisme op wat in 2023-2024 en 2025 wordt uitgevoerd.		

4.4 Een levendig centrum

Wat wil de gemeenteraad bereiken?

De gemeenteraad zet in op het versterken van de regiofunctie van Etten-Leur door voorwaarden te scheppen voor levendige en aantrekkelijke winkelcentra.

Maatschappelijk effect

- Winkelgebieden zijn levendig, aantrekkelijk en leefbaar.
- Versterken van de regiofunctie van Etten-Leur.

Wat zijn de doelen?

1. Bijdragen aan en investeren in het aantrekkelijk maken en/of houden van winkelgebieden voor winkeliers, bezoekers en bewoners.
2. Stimuleren en ondersteunen van activiteiten in winkelgebieden.

Ambitie en metingen

De actuele cijfers staan hier:

www.waarstaatjegemeente.nl/economie

Let op: wijzig bovenaan de pagina de gemeentenaam 'Aa en Hunze' in 'Etten-Leur'.

Wat is onze ambitie en wat hebben we gemeten?

31,8% gestarte en 15,8% gestopte MKB-vestigingen per 10.000 inwoners.

(Waarstaatjegemeente cijfer 2e kwartaal 2024 is 28,5% gestarte en 22,7% gestopte MKB-vestigingen,

Waarstaatjegemeente cijfer 2e kwartaal 2023 is 31,8% gestarte en 15,6% gestopte MKB-vestigingen - bron handelsregister KVK).

Wat is de stand van zaken in 2024?

Hieronder melden we wat goed gaat.

Wat gaat goed?

De uitwerking van de Centrumvisie loopt volgens planning. De eigenaar van het overdekt Winkelcentrum kondigde nieuwe plannen aan die ze nu verder uitwerken.

De raad stelde de Centrumvisie vast. We werken nu aan het uitvoeringsprogramma. Daarin maken we een koppeling met het Uitvoeringsprogramma Vrijtijdseconomie.

Dit zijn de acties uit het college uitvoeringsprogramma voor 2024:

Naam project	Omschrijving	planning:
Herontwikkeling Winkelcentrum	We werken actief mee aan de herontwikkeling van het winkelcentrum. We kijken ook wat het centrum nodig heeft om levendig en toekomstbestendig te blijven. Denk hierbij aan vergroening, vierkante meters voor detailhandel, woningbouw, maatschappelijke activiteiten, autoluwe Markt en versterking lokaal ondernemerschap.	2024 2025
Uitwerken visie levendig en toekomstbestendig centrum	We werken het advies om te komen tot een levendig en toekomstbestendig winkelcentrum uit. De acties die hieruit voortkomen voeren we daarna uit.	2024

Wat gaan we daarvoor doen in 2025?

Naam project	Omschrijving	planning:
Herontwikkeling Winkelcentrum	We werken actief mee aan de herontwikkeling van het winkelcentrum. We kijken ook wat het centrum nodig heeft om levendig en toekomstbestendig te blijven. Denk hierbij aan vergroening, vierkante meters voor detailhandel, woningbouw, maatschappelijke activiteiten, autoluwe Markt en versterking lokaal ondernemerschap.	2025
Uitwerken visie levendig en toekomstbestendig centrum	We werken het advies om te komen tot een levendig en toekomstbestendig winkelcentrum uit. De acties die hieruit voortkomen voeren we daarna uit.	2025

4.5 Agrarische sector

Wat wil de gemeenteraad bereiken?

Het behouden van een vitaal, leefbaar en aantrekkelijk buitengebied met ruimte voor economische activiteiten.

Maatschappelijk effect

- Vitaal, leefbaar en aantrekkelijk buitengebied.
- Verduurzamen van het buitengebied.

Wat zijn de doelen?

1. In het buitengebied is ruimte voor economische activiteiten en herbestemming van vrijkomende agrarische bebouwing.
2. Toeristisch-recreatief gebruik van het buitengebied stimuleren.

Ambitie en metingen

De actuele cijfers staan hier:

www.waarstaatjegemeente.nl/duurzame-leefomgeving

Let op: wijzig bovenaan de pagina de gemeentenaam 'Aa en Hunze' in 'Etten-Leur'.

Wat is de stand van zaken in 2024?

Hieronder melden we wat goed gaat.

Wat gaat goed?

Met onze externe buitengebiedpartners formuleerden we bestedingsdoelen voor de reserve 'Kwaliteitsverbetering landschap'.

De Griffie plant een moment voor een gedachtewisseling met de gemeenteraad over een aantal onderwerpen in het buitengebied.

Dit zijn de acties uit het college uitvoeringsprogramma voor 2024:

Naam project	Omschrijving	planning:
Uitvoeringsprogramma kwaliteitsverbetering landschap	Voor de uitvoering van de Omgevingsvisie stellen we een uitvoeringsprogramma kwaliteitsverbetering landschap op.	2024

Wat gaan we daarvoor doen in 2025?

Naam project	Omschrijving	planning:
Uitvoeringsprogramma kwaliteitsverbetering landschap	Voor de uitvoering van de Omgevingsvisie stellen we een uitvoeringsprogramma kwaliteitsverbetering landschap op.	2025

Toelichting afwijkingen (op website anders weergegeven)

Onderwerp	Toelichting
1. Rijksbijdrage BUIG	Rijksbudget Bundeling Uitkeringen Inkomensvoorzieningen Gemeenten (BUIG). Het voorlopig budget 2025 is aanzienlijk hoger dan het budget voor 2024. Dit komt door een verwachte landelijke stijging van de bijstandsuitkeringen in 2024.
2. Werkplein - participatie BUIG	Het aantal uitkeringsgerechtigden ontwikkelt zich in 2024 gunstiger dan verwacht. Dit werkt door in 2025. Voor 2026 en verder verwerken we de meerjarenraming van de Werkpleinbegroting 2025.
3. Werkplein - bijzondere bijstand	We verhogen de lasten van bijzondere bijstand met de te verwachten prijsindexering.
4. Werkplein - maatschappelijke participatie	Het Werkplein houdt in zijn begroting 2025 nog geen rekening met een toename van het gebruik van de webshop door de inzet van de VoorzieningenWijzer. In onze begroting hielden we hier al wel rekening mee. We brengen de begroting nu in overeenstemming met de Werkpleinbegroting.
5. Werkplein - participatie re-integratie	We verwachten dat de uitgaven aan re-integratieactiviteiten voor bijstandsgerechtigden hoger uitvallen dan eerder geraamd. Enerzijds is dit het gevolg van een grotere inzet van re-integratie en participatietrajecten. Anderzijds is de wettelijke begeleidingsvergoeding beschut werken verhoogd. Het Rijk compenseert de gemeente voor deze kostenstijging.
6. Organisatiekosten Werkplein	We verwerken de in juni 2024 vastgestelde begroting 2025 van het werkplein. We hielden in onze begroting rekening met een sterkere toename van de organisatiekosten dan de prognose van het Werkplein nu laten zien.
7. Participatie - re-integratie	De uitgaven aan re-integratieactiviteiten voor bijstandsgerechtigden vallen hoger uit dan geraamd. Enerzijds is dit het gevolg van een grotere inzet van re-integratie en participatietrajecten voor de toegenomen groep inburgeraars. Anderzijds is de wettelijke begeleidingsvergoeding beschut werken verhoogd. Via de meicirculaire is de gemeente voor deze kostenstijging gecompenseerd.
8. Participatie - bijstand/BUIG	We verwachten lagere uitkeringslasten doordat het aantal uitkeringsgerechtigden lager uitvalt dan waar we in de begroting 2024 rekening mee hielden.
9. Participatie - bijzondere bijstand	In het eerste kwartaal van 2024 deed een aantal inwoners nog een aanvraag voor de Energietoeslag 2023. Deze aanvragen zijn met terugwerkende kracht toegekend en uitgekeerd. In de begroting hielden we hier geen rekening mee.
10. Participatie - maatschappelijke participatie	In de begroting hielden we rekening met een toename van het gebruik van de Webshop door de inzet van de VoorzieningenWijzer. Omdat de VoorzieningenWijzer later van start ging dan gepland, neemt het gebruik minder sterk toe dan geraamd.
11. Werkvoorzieningsschap (WVS)	We verwerken het resultaat over 2023 en de vastgestelde begroting 2025 van het Werkvoorzieningsschap. Met de stijging hielden we rekening bij de kadernota. We namen hiervoor budget voor indexerings gemeenschappelijke regelingen op. Dit budget gebruiken we nu bij mutatie nummer 14 in programma 1.
12. Overig	Eén of meerdere afwijkingen, kleiner dan € 50.000.

Risico's

De belangrijkste risico's in dit programma zijn:

Arbeidsmarkt dynamiek

Het terugdringen van het aantal niet-werkenden kan bemoeilijkt worden door economische schommelingen, waardoor er mogelijk onvoldoende banen beschikbaar zijn.

Effectiviteit van begeleidingsprogramma's

Het succesvol begeleiden van inwoners met een afstand tot de arbeidsmarkt naar werk of dagbesteding kan beperkt worden door de effectiviteit van de begeleidingsprogramma's en de bereidheid van werkgevers om deze doelgroep in dienst te nemen.

Armoedeval en sociaal vangnet

Het voorkomen van armoedeval vereist nauwkeurige afstemming van financiële prikkels en sociaal vangnet. Zonder deze afstemming kan het stimuleren van werk leiden tot verlies van sociale voorzieningen, waardoor mensen terughoudend worden om (meer) te gaan werken.

Leegstand en revitalisatie

Tegengaan van leegstand en revitaliseren van bedrijventerreinen kan financiële risico's met zich meebrengen, vooral als er weinig interesse is vanuit bedrijven om zich in bestaande gebieden te vestigen.

Balans tussen economie en natuur

Het stimuleren van toeristisch-recreatief gebruik van het buitengebied moet zorgvuldig worden afgewogen om de balans tussen economische voordelen en behoud van natuurwaarden te waarborgen.

Terugdringen van het aantal mensen met schulden

Door prijsstijgingen en een achterblijvend financieel (sociaal) vangnet komen steeds meer huishoudens in financiële problemen.

Ontwikkelingen Werkplein Hart van West-Brabant

De toenemende aanspraak op bijstandsuitkeringen kunnen tot gevolg hebben dat het rijksbudget voor uitkeringslasten niet toereikend is.

Wat kost het?

We nemen **voordelen** op als een **positief bedrag** en **nadelen** als een **negatief bedrag**.

We ronden de bedragen af op € 1.000. Hierdoor kunnen afrondingsverschillen ontstaan.

4. Economie en werk (bedragen x € 1.000)	Werkelijk 2023	Raming 2024	Raming 2025	Meerjarenraming		
				2026	2027	2028
Lasten	-29.044	-28.599	-29.156	-29.692	-30.119	-30.575
Baten	11.363	14.098	15.076	15.082	15.087	15.092
Totaal saldo van baten en lasten programma	-17.682	-14.501	-14.081	-14.611	-15.032	-15.483
<i>Mutaties eigen vermogen:</i>						
Toevoeging reserves	-117	-	-	-	-	-
Onttrekking reserves	-	170	-	-	-	-
Resultaat programma	-17.799	-14.331	-14.081	-14.611	-15.032	-15.483
<i>Incidenteel</i>						
Incidentele lasten	-70	-	-	-	-	-
Incidentele baten	-	170	-	-	-	-
Resultaat structureel programma	-17.729	-14.501	-14.081	-14.611	-15.032	-15.483

Dit programma is opgebouwd uit de volgende onderdelen (taakvelden).

Verbonden partijen

Aan de realisatie van de doelstellingen van dit programma levert de volgende verbonden partij een bijdrage:

- N.V. Rewin (Regionale Ontwikkelingsmaatschappij Rewin West-Brabant).

5. Duurzaam denken en doen in Etten-Leur

Duurzaam denken en doen gaat om het vinden van evenwicht tussen ecologische, economische en sociale belangen: we kijken naar de huidige behoeften die mensen hebben en hoe die in de toekomst ontwikkeld kunnen worden zonder dat de mensen, het milieu of de economie in gevaar komen. Het is dus een zeer breed begrip en raakt in veel opzichten ons leven en onze omgeving.

Duurzaamheid is meer dan alleen energie duurzaam opwekken. Het gaat ook om klimaat, behoud van natuur, voorkomen en hergebruiken van afval, biodiversiteit en circulaire economie. Samen hebben we de opgave onze leefomgeving goed door te geven aan volgende generaties. Samen met inwoners, regiegemeenten en partners als woningcorporaties, waterschap, energieleveranciers, netbeheerders, landbouw- en natuurorganisaties en ontwikkelaars werken we aan duurzame oplossingen.

Ontwikkelingen

Circulaire economie

In 2023 zijn de doelstellingen vastgesteld voor Nederland Circulair 2030. In 2025 werken we het beleid daarvoor uit. We leggen de voorstellen in 2025 aan de raad voor. Het doel is in de periode 2026-2030 een uitvoeringsplan op te stellen.

Financiële ontwikkelingen

We verantwoorden onze financiële cijfers op hoofdlijnen. Dat betekent dat we afwijkingen alleen toelichten wanneer ze € 50.000 of hoger zijn. De post "overig" gaat telkens over één of meerdere afwijkingen die kleiner zijn dan € 50.000.

Posten die politiek relevant zijn lichten we wel toe.

Bij de toelichting op het financiële resultaat nemen we **voordelen** op als een **positief bedrag** en **nadelen** als een **negatief bedrag**.

We ronden de bedragen af op € 1.000. Hierdoor kunnen afrondingsverschillen ontstaan.

(bedragen x € 1.000)	2024	2025	2026	2027	2028
Actualisatie begroting 2024-2028					
1. Groenplan	0	-418	-457	-696	-696
2. Afval	525	570	570	570	570
3. Voorziening afval	-579	0	0	0	0
4. Afvalstoffenheffing	0	-621	-621	-621	-621
5. Bijdrage OMWB	0	-67	-73	-77	-98
6. Snippergroen	-50	-35	-35	-35	-35
7. Kwaliteitsverbetering landschap	-38	0	0	0	0
8. Reserve Kwaliteitsverbetering Landschap	38	0	0	0	0
9. Overig	1	13	13	13	13
Totaal wijzigingen	-103	-558	-603	-846	-867

5.1 Duurzaam wonen

Wat wil de gemeenteraad bereiken?

De gemeenteraad wil minimaal 3.000 woningen verduurzamen.

Maatschappelijk effect

- Woningen en wijken verduurzamen.

Wat zijn de doelen?

1. Minimaal 3.000 woningen verduurzamen.
2. Integrale benadering van de aanpak bij voorbereiding en uitvoering.
3. Energiebesparing stimuleren en realiseren.
4. Vervangen door aantal zonnepanelen bij particulieren. Doel 2030 (95.000) - 2022 (61.440).

Ambitie en metingen

De actuele cijfers staan hier:

www.waarstaatjegemeente.nl/duurzame-leefomgeving

www.waarstaatjegemeente.nl/energietransitie

Let op: wijzig bovenaan de pagina de gemeentenaam 'Aa en Hunze' in 'Etten-Leur'.

Wat is onze ambitie en wat hebben we gemeten?

We stimuleren de verduurzaming van minimaal 3000 woningen. Dat doen we met een pakket aan maatregelen.

Steeds meer inwoners en bedrijven installeren zonnepanelen. Daarover rapporteren we bij de jaarrekening.

Ook subsidiëren we energieadviezen en isolatiemaatregelen. In de focuswijken Centrum-West en Baai/Noord kunnen eigenaar-bewoners gebruik maken van een aanbod voor woningisolatie door een lokaal bouwbedrijf.

Bijna alle inwoners die recht hebben op een voucher voor energiezuinig witgoed wisselden het voucher in. Ook is er een klussendienst voor energiebesparing waar inwoners gebruik van maken. Alle informatie over het gebruik van bovenstaande initiatieven staat onder 'Wat is de stand van zaken in 2024?'.

Wat is de stand van zaken in 2024?

Hieronder melden we wat goed gaat.

Wat gaat goed?

278 huishoudens vroegen de subsidie aan voor isolatiemaatregelen.

Ook is er de subsidieregeling vanuit het Nationaal Isolatieprogramma, waarbij inwoners tot € 1.800 extra subsidie kunnen aanvragen. Die subsidie is specifiek voor slecht geïsoleerde woningen met energielabel D, E, F en G.

We leerden veel van de collectieve inkoopactie voor woningisolatie in de wijken Centrum-West, Baai en Noord. Er was een goede samenwerking met het bouwbedrijf. Ook was er een positieve en drukbezochte informatieavond. De leerpunten nemen we mee naar de volgende focuswijken.

De gemeente, Alwel, en verschillende aannemers nemen deel aan een aantal masterclasses over de verduurzaming van gespikkeld bezit. Dat zijn gebieden waar koop- en huurwoningen in hetzelfde woningblok zijn.

We gebruiken het budget van € 250.000 voor de aanpak daarvan.

691 inwoners wisselden hun voucher in voor nieuw energiezuinig witgoed. Dat is 92% van alle inwoners die er recht op hebben (stand juli 2024).

Niet alle inwoners verzilveren de voucher, waardoor deze waarde vrijkwam voor anderen.

Het aantal huishoudens dat gebruik maakt van de klussendienst voor energiebesparing steeg flink. Inmiddels gebruikten 713 huishoudens de klussendienst. (stand juli 2024).

De gemiddelde besparing per jaar is € 285. De score op inwonerstevredenheid is gemiddeld een 8,1.

Hieronder melden we de projecten die aandacht nodig hebben.

Wat heeft aandacht nodig?

Door netcongestie (een overvol electriciteitsnet) is de aansluiting van projecten een probleem. Daarom streven we naar zoveel mogelijk direct gebruik van zonne-energie.

Het aantal subsidies voor energie-adviezen en uitgevoerde isolatiemaatregelen loopt wat terug. We onderzoeken hoe we dit aantal kunnen verhogen.

De pilot van collectieve inkoop van woningisolatie voor gespikkeld bezit in de wijk Centrum-West leidde niet tot het gewenste resultaat. Gespikkeld bezit zijn huur- en koopwoningen in hetzelfde woningblok.

Dat komt met name door de leeftijd van bewoners, zelf getroffen maatregelen en de kosten. We starten daarom nu al met de aanpak voor de wijk Banakkers in 2026.

We moeten meer aandacht besteden aan de invloed van het Soorten Management Plan (SMP). We moeten daarmee rekening houden bij het isoleren van woningen om diersoorten te beschermen. We bekijken of de eerdere focuswijken opnieuw aandacht moeten krijgen.

Het aantal adviesgesprekken over energiebesparing loopt nog achter.

Per gemeente ontwikkelden we een verbeterplan.

De deelnemende gemeenten kiezen ervoor om in ieder geval eenmalig de klussendienst energiebesparing met zes maanden te verlengen.

Dit zijn de acties uit het college uitvoeringsprogramma voor 2024:

Naam project	Omschrijving	planning:		
Regionale Energie Strategie (RES)	Klimaatdoelstellingen voor 2030 en vervolgens 2050 halen. Focus vanuit RES ligt bij "zon op dak".	2024	2025	2026
Transitievisie Warmte (TVW)	In 2050 is iedereen van het gas af. Start met verduurzamen van woningen. Deze raadsperiode 3.000 woningen verduurzamen, met name inzet op isoleren van oudere woningen.	2024	2025	2026
Transitievisie Warmte (TVW) - voorbeeldwoningen aardgasvrij ready	We werken toe naar een aardgasvrije gemeente in 2050. Het verduurzamen van woningen roept vragen op bij inwoners. Met het maken van aardgasvrij-ready voorbeeldwoningen in de wijk maken we duurzame maatregelen tastbaar en concreet.	2024	2025	2026
Witgoedregeling voor bestrijden van energiearmoede	We bieden inwoners uit de doelgroep de mogelijkheid om een oud witgoed apparaat om te ruilen voor een energiezuinige variant.	2024	2025	2026
Klussendienst voor bestrijden van energiearmoede	Huishoudens die te maken hebben met energiearmoede worden door een klussendienst benaderd en voorzien van kleine energiebesparende maatregelen en praktische tips om de energierekening structureel te verlagen.	2024	2025	2026

Wat gaan we daarvoor doen in 2025?

Naam project	Omschrijving	planning:	
Regionale Energie Strategie (RES)	Klimaatdoelstellingen voor 2030 en vervolgens 2050 halen. Focus vanuit RES ligt bij "zon op dak".	2025	2026
Transitievisie Warmte (TVW)	In 2050 is iedereen van het gas af. Start met verduurzamen van woningen. Deze raadsperiode 3.000 woningen verduurzamen, met name inzet op isoleren van oudere woningen.	2025	2026
Gelijktijdig verduurzamen van huur- en koopwoningen	We werken samen met Alwel en enkele aannemers aan het gelijktijdig verduurzamen van huur- en koopwoningen. Dit gaat vooral om woningen in dezelfde wijk of hetzelfde blok. Daardoor kunnen woningeigenaren en huurders op dezelfde wijze verduurzamen.	2025	2026
Witgoedregeling voor bestrijden van energiearmoede	We bieden inwoners uit de doelgroep de mogelijkheid om een oud witgoed apparaat om te ruilen voor een energiezuinige variant.	2025	2026
Klussendienst voor bestrijden van energiearmoede	Huishoudens die te maken hebben met energiearmoede worden door een klussendienst benaderd en voorzien van kleine energiebesparende maatregelen en praktische tips om de energierekening structureel te verlagen.	2025	2026

5.2 Duurzame woon- en leefomgeving

Wat wil de gemeenteraad bereiken?

Een duurzame woon- en leefomgeving creëren en een duurzame gemeente zijn.

Maatschappelijk effect

- Duurzame woon- en leefomgeving creëren.
- Duurzame gemeente zijn.

Wat zijn de doelen?

1. Hittestress, wateroverlast en droogte voorkomen.
2. We beheren de gemeentelijke riool- en watervoorziening doelmatig en duurzaam om het (afval)watersysteem toekomstbestendig te maken.
3. Gebruik van fiets en openbaar vervoer stimuleren.
4. De gemeente geeft zelf het goede voorbeeld in duurzaamheid.
5. De gemeentelijke panden zijn duurzaam.

Ambitie en metingen

De actuele cijfers staan hier:

www.waarstaatjegemeente.nl/duurzame-leefomgeving

www.waarstaatjegemeente.nl/energietransitie

Let op: wijzig bovenaan de pagina de gemeentenaam 'Aa en Hunze' in 'Etten-Leur'.

Het duurzaamheidslabel van de gemeentelijke panden.

Wat is onze ambitie en wat hebben we gemeten?

Oppervlakte van groen is minimaal 44,5%.
(waarstaatjegemeente cijfer 2021 is 44,5% - bron Klimateffectatlas).

Oppervlakte van bomen is minimaal 20%.
(waarstaatjegemeente cijfer 2021 is 20% - bron Klimateffectatlas).

Wat is de stand van zaken in 2024?

Hieronder melden we wat goed gaat.

Wat gaat goed?

Het Gemeentelijk Waterplan is vanaf 2024 van kracht. We voeren de gemeentelijke zorgplichten en watertaken uit conform dit Waterplan.

De samenwerking tussen de vakdisciplines op het vlak van klimaatbestendig inrichten gaat goed. We werken op dit moment samen aan verschillende belangrijke beleidsstukken. We stellen het mobiliteitsplan op en ronden het groenplan af.

We verwijderen vanaf najaar 2024 paaltjes op fietspaden om fietsen te stimuleren en veiliger te maken. De paaltjes die blijven staan maken we veiliger door bijvoorbeeld markering erbij aan te brengen.

Ook vergroenen we op een aantal plekken. Dit soort acties kunnen zonder goede afstemming niet plaatsvinden.

De duurzaamheids maatregelen aan het stadskantoor zijn nu in de aanbestedingsfase.

Voor de verduurzaming van de parkeergarage is de aanbesteding in voorbereiding.

De wijkteam units zijn beide voorzien van zonnepanelen.

Het vastgestelde accommodatiebeleid bepaalt de aanpak voor het verduurzamen van de overigen panden.

Hieronder melden we de projecten die aandacht nodig hebben.

Wat heeft aandacht nodig?

De ambities uit de verschillende vakgebieden om klimaatbestendig in te richten hebben bijna altijd onderlinge verbanden. Bijvoorbeeld financiële gevolgen.

Als we in het ene beleidsstuk hoge ambities voor bijvoorbeeld verkoeling en wateroverlast neerzetten heeft dat effect op de kosten van de andere vakgebieden.

Deze onderlinge verbanden willen we meer onder de aandacht brengen. Het een kan namelijk niet zonder het ander.

Dit zijn de acties uit het college uitvoeringsprogramma voor 2024:

Naam project	Omschrijving	planning:		
Gemeentelijk waterplan in relatie tot klimaatadaptatie	Een gemeentelijk Waterplan beschrijft de bijdrage van de gemeentelijke zorgplichten en watertaken.	2024		
Klimaatadaptatie beleid en uitvoering.	Klimaatbestendig inrichten van het stedelijk en landelijk gebied met koppeling aan vergroten biodiversiteit en het vergroten van de hoeveelheid groen in de leefomgeving.	2024	2025	2026
Verduurzaming maatschappelijk vastgoed	Naast verduurzaming binnen bestaande (vervangings-) budgetten stellen we een plan van aanpak op voor verduurzaming van het maatschappelijk vastgoed.	2024		

Wat gaan we daarvoor doen in 2025?

Naam project	Omschrijving	planning:	
Klimaatadaptatie beleid en uitvoering.	Klimaatbestendig inrichten van het stedelijk en landelijk gebied met koppeling aan vergroten biodiversiteit en het vergroten van de hoeveelheid groen in de leefomgeving.	2025	2026

5.3 Duurzaam produceren

Wat wil de gemeenteraad bereiken?

De gemeenteraad wil voorwaarden scheppen zodat bedrijven hun productieprocessen circulair in kunnen richten.

Als gemeente geven we zelf het goede voorbeeld.

Maatschappelijk effect

- Mogelijk maken dat bedrijven hun productieprocessen circulair kunnen inrichten.
- Verbindingen tussen bedrijfsleven onderling en onderwijs leggen.
- De gemeente werkt duurzaam (beleid, huisvesting, wagenpark, inkoop).

Wat zijn de doelen?

1. De gemeente stimuleert en faciliteert bedrijven en onderwijs in Etten-Leur die innovatieve oplossingen bieden.
2. De gemeente koopt duurzaam in.

Ambitie en metingen

De actuele cijfers staan hier:

- www.waarstaategemeente.nl/duurzame-leefomgeving
- www.waarstaategemeente.nl/energietransitie

Let op: wijzig bovenaan de pagina de gemeentenaam 'Aa en Hunze' in 'Etten-Leur'.

Wat is de stand van zaken in 2024?

Hieronder melden we wat goed gaat.

Wat gaat goed?

We werken aan een beleid 'duurzaam inkopen' als onderdeel van het algemeen inkoopbeleid. Circulaire economie is hier een onderdeel van.

We onderzoeken het beter benutten van bedrijventerrein. Dit doen we als voorbereiding op het opstellen van een aanpak toekomstbestendig bedrijventerrein.

We werken aan een beleid rondom circulaire economie.

Het rapport over het Circulair Ambachtscentrum is gereed. Momenteel werken we het college- en raadsvoorstel uit. Daarbij houden we rekening met de financiële ontwikkelingen van de gemeente.

Dit zijn de acties uit het college uitvoeringsprogramma voor 2024:

Naam project	Omschrijving	planning:		
Circulaire Economie	Aanpak en aanjagen van circulaire economie om de landelijke doelstelling volledig circulaire economie in 2050 en 50% in 2030 te realiseren.	2024	2025	2026
Circulair Ambachtscentrum	We onderzoeken de mogelijkheden om te komen tot een circulair ambachtscentrum.	2024		

Wat gaan we daarvoor doen in 2025?

Naam project	Omschrijving	planning:	
Circulaire Economie	Aanpak en aanjagen van circulaire economie om de landelijke doelstelling volledig circulaire economie in 2050 en 50% in 2030 te realiseren.	2025	2026
Circulair Ambachtscentrum	We onderzoeken de mogelijkheden om te komen tot een circulair ambachtscentrum.	2025	2026

5.4 Duurzame bedrijven- en industrieterreinen

Wat wil de gemeenteraad bereiken?

De gemeenteraad wil bedrijventerreinen revitaliseren, herstructureren en vervolgens duurzaam inrichten om zo zuinig mogelijk met de beschikbare ruimte om te gaan.

Maatschappelijk effect

- Vitale en toekomstbestendige bedrijventerreinen met zuinig ruimtegebruik.
- Bedrijven(-terreinen) betrekken bij energieopwekking.

Wat zijn de doelen?

1. De structuur van bedrijventerreinen voldoet aan de behoefte van daar gevestigde ondernemers.
2. De inrichting van bedrijventerreinen voldoet aan de duurzaamheidseisen.
3. De beschikbare ruimte wordt zuinig gebruikt.
4. Het bedrijventerrein draagt bij aan de verduurzaming van Etten-Leur.

Ambitie en metingen

De actuele cijfers staan hier:

- www.waarstaatjegemeente.nl/duurzame-leefomgeving
- www.waarstaatjegemeente.nl/energietransitie

Let op: wijzig bovenaan de pagina de gemeentenaam 'Aa en Hunze' in 'Etten-Leur'.

Wat is de stand van zaken in 2024?

Hieronder melden we wat goed gaat.

Wat gaat goed?

We voeren een pilot voor klimaatadaptatie uit aan de Hermelijnweg. We verwijderden daar aan een zijde een stoep en voegden groen toe. Deze pilot is goed ontvangen.

We werken voor de energietransitie aan een mogelijke energiehub. Enexis gaf meer informatie vrij over de mogelijkheden van het netwerk waardoor we bedrijven gericht kunnen benaderen.

We voeren met ondernemers verkennende gesprekken over samenwerking rondom duurzaamheid op Vosdonk.

We hielden over circulaire economie de eerste verkennende gesprekken onder andere met Rewin om circulariteit op het bedrijventerrein te stimuleren.

Hieronder melden we de projecten die aandacht nodig hebben.

Wat heeft aandacht nodig?

Er is vanuit de doelstelling klimaatadaptatie weinig deelname aan vergroeningssubsidies voor het bedrijventerrein.

Dit zijn de acties uit het college uitvoeringsprogramma voor 2024:

Naam project	Omschrijving	planning:		
Grote Oogst	Samen met bedrijven, provincie, VNO-NCW op industrieterrein Vosdonk mogelijkheden zoeken voor duurzame energie/ elektriciteit en verdere verduurzaming op andere milieuthema's (zie ook 4.2).	2024	2025	2026

Wat gaan we daarvoor doen in 2025?

Naam project	Omschrijving	planning:	
Grote Oogst	Samen met bedrijven, provincie, VNO-NCW op industrieterrein Vosdonk mogelijkheden zoeken voor duurzame energie/elektriciteit en verdere verduurzaming op andere milieuthema's (zie ook 4.2).	2025	2026

Toelichting afwijkingen (op website anders weergegeven)

Onderwerp	Toelichting
1. Groenplan	We stelden het Groenplan op. In dit Groenplan kiezen we voor vergroening van Etten-Leur en houden we rekening met de ontwikkelingen rondom het klimaat.
2. Afval	Voor de huis-aan-huis inzameling van PBD namen we kosten op in de begroting die we niet maakten. De indexering op tarieven voor verwerking van afval steeg minder hard dan verwacht. Over het algemeen is er minder afval ingezameld wat tot minder kosten leidt. We verrekenen deze bedragen in 2024 met de voorziening. De jaren daarna verrekenen we met de opbrengsten uit afvalstoffenheffing.
3. Voorziening afval	Voor de huis-aan-huis inzameling van PBD namen we kosten op in de begroting die we niet maakten. De indexering op tarieven voor verwerking van afval steeg minder hard dan verwacht. Over het algemeen is er minder afval ingezameld wat tot minder kosten leidt. We verrekenen deze bedragen in 2024 met de voorziening. De jaren daarna verrekenen we met de opbrengsten uit afvalstoffenheffing.
4. Afvalstoffenheffing	De financiële verschillen bij afval verrekenen we vanaf 2025 met de opbrengsten uit afvalstoffenheffing.
5. Bijdrage OMWB	We verwerken de in juni 2024 vastgestelde begroting 2025 van de Omgevingsdienst Midden- en West Brabant (OMWB). Met de stijging hielden we rekening bij de kadernota. We namen hiervoor budget voor indexeringen gemeenschappelijke regelingen op. Dit budget gebruiken we nu bij mutatie nummer 14 in programma 1.
6. Snippergroen	Het project Snippergroen ronden we af. De begrote inkomsten zijn lager.
7. Kwaliteitsverbetering landschap	Bijdrage Reserve kwaliteitsverbetering landschap voor wijziging bestemmingsplannen agrarische verbouwing en Zwarthoofd.
8. Reserve Kwaliteitsverbetering Landschap	We voegen de ontvangen bedragen voor wijziging van bestemmingsplannen toe aan de Reserve kwaliteitsverbetering landschap.
9. Overig	Eén of meerdere afwijkingen, kleiner dan € 50.000.

Risico's

De belangrijkste risico's in dit programma zijn:

Financiële en technische haalbaarheid van verduurzaming

Het stimuleren van de verduurzaming van 3.000 woningen brengt risico's met zich mee, zoals hoge kosten, technische uitdagingen en mogelijke weerstand van bewoners.

Complexiteit van de integrale aanpak

Het implementeren van een integrale benadering vereist samenwerking tussen verschillende belanghebbenden en disciplines. Het risico bestaat dat de coördinatie moeilijk wordt, wat kan leiden tot vertragingen en inefficiënties.

Financiële middelen voor duurzaam beheer

Voor het duurzaam beheren van gemeentelijke riool- en watervoorziening zijn investeringen nodig. Het risico bestaat dat onvoldoende financiële middelen beschikbaar zijn voor duurzaam waterbeheer.

Prijs en beschikbaarheid van duurzame producten

Het duurzaam inkopen door de gemeente kan worden beïnvloed door de beschikbaarheid en de kosten van duurzame producten, waardoor het moeilijk kan zijn om aan duurzaamheidsdoelen te voldoen.

Betekenisvolle bijdrage aan verduurzaming

Het is mogelijk dat bedrijventerreinen niet in voldoende mate bijdragen aan de overkoepelende verduurzamingsdoelen van Etten-Leur. Dit kan de impact van het beleid verminderen.

Wat kost het?

We nemen **voordelen** op als een **positief bedrag** en **nadelen** als een **negatief bedrag**.

We ronden de bedragen af op € 1.000. Hierdoor kunnen afrondingsverschillen ontstaan.

5. Duurzaam denken en doen (bedragen x € 1.000)	Werkelijk 2023	Raming 2024	Raming 2025	Meerjarenraming		
				2026	2027	2028
Lasten	-9.956	-14.084	-12.837	-12.458	-12.847	-13.021
Baten	6.677	8.663	7.819	7.836	7.904	7.989
Totaal saldo van baten en lasten programma	-3.279	-5.421	-5.019	-4.621	-4.943	-5.033
<i>Mutaties eigen vermogen:</i>						
Toevoeging reserves	-350	-38	-	-	-	-
Onttrekking reserves	-	579	-	-	-	-
Resultaat programma	-3.629	-4.881	-5.019	-4.621	-4.943	-5.033
<i>Incidenteel</i>						
Incidentele lasten	350	-38	-	-	-	-
Incidentele baten	-	579	-	-	-	-
Resultaat structureel programma	-3.979	-5.422	-5.019	-4.621	-4.943	-5.033

Dit programma is opgebouwd uit de volgende onderdelen (taakvelden).

Verbonden partijen

Aan de realisatie van de doelstellingen van dit programma leveren de volgende verbonden partijen een bijdrage:

Gemeenschappelijke Regeling Nazorg Gesloten Stortplaatsen Bavel-Dorst en Zevenbergen;

Gemeenschappelijke Regeling Omgevingsdienst Midden- en West-Brabant (OMWB);

N.V. Brabant Water.

Paragrafen

Vanuit het Besluit Begroting en Verantwoording Provincies en Gemeenten moeten we een aantal verplichte paragrafen bij de begroting en het jaarverslag opnemen, dit zijn:

Lokale heffingen, Weerstandsvermogen en risicobeheersing, Onderhoud kapitaalgoederen, Financiering, Bedrijfsvoering, Verbonden partijen en Grondbeleid.

Naast deze verplichte onderdelen nemen we ook een paragraaf Investerings- en Subsidies op.

Lokale heffingen

Lokale heffingen

Lokale heffingen zijn inkomsten die de gemeente ontvangt van inwoners en bedrijven. We maken onderscheid tussen belastingen en rechten.

Belastingen

Belastingen zijn geldbedragen die inwoners en bedrijven betalen, zonder dat de gemeente daarvoor een directe tegenprestatie levert. Onroerendezaakbelasting is een voorbeeld.

Rechten

Rechten betalen inwoners en bedrijven om kosten die de gemeente maakt te dekken. Dit zijn bijvoorbeeld rioolheffing en leges.

Beleid en ontwikkelingen

Lokale heffingen

De tarieven van de lokale heffingen passen we jaarlijks op basis van de kadernota aan. Volgens de kadernota 2025-2028 gaan we voor de onroerendezaakbelasting uit van een opbrengststijging van 7,2%. Voor de reinigingsheffingen en rioolheffingen is het uitgangspunt 100% kostendekkendheid. Voor de tariefstijging van de belastingen gaan we uit van cijfers die het Centraal Planbureau (CPB) publiceert in de 'prijs netto materiële overheidsconsumptie'. Voor deze begroting is dat 2,2%.

Leges

De gemeente brengt voor een aantal diensten de kosten in rekening bij de aanvrager. Deze kosten noemen we leges. We zorgen er voor dat de tarieven voor de leges niet hoger dan kostendekkend zijn. Kostendekkend betekent dat de verwachte opbrengsten niet hoger zijn dan de verwachte kosten.

Bij de stijging van de leges zoeken we aansluiting bij de uitgangspunten voor de stijging van de loonkosten. Dit omdat het grootste deel van de legeskosten bestaat uit loonkosten. We baseren ons op de cijfers die het CPB publiceert over de 'prijs overheidconsumptie, beloning werknemers'. Hierdoor bedraagt de indexering van de totale loonkosten voor 2025 4,4%.

Kwijtschelding

Onder bepaalde voorwaarden verlenen we kwijtschelding voor de rioolheffing en de afvalstoffenheffing. Deze kwijtschelding geldt alleen voor inwoners met een inkomen van minder dan 100% van de bijstandsnorm.

Overzicht hoofdlijnen van de diverse belastingen en heffingen

Belasting	Hoofdlijnen
Onroerendezaakbelasting	Eigenaren van woningen en eigenaren en gebruikers van bedrijfspanden en andere onroerende zaken moeten onroerendezaakbelasting betalen. De hoogte van het bedrag hangt af van de waarde van de onroerende zaak.
Hondenbelasting	Wie één of meer honden heeft, betaalt hondenbelasting. Voor de eerste hond geldt een lager bedrag dan voor de andere honden.
Precariobelasting	Precariobelasting is een vergoeding voor het hebben van voorwerpen op, onder of boven openbare gemeenteground. Voorbeelden zijn reclamevoorwerpen aan de gevel, uitgestalde goederen of een terras.
Toeristenbelasting	Toeristenbelasting is een belasting voor aanbieders van overnachtingsmogelijkheden zoals hotels, campings, pensions en bed&breakfasts.
Parkeerbelasting	Parkeerbelasting wordt betaald voor het parkeren van een voertuig op daartoe aangewezen plaatsen.
Rechten	Hoofdlijnen
Reinigingsheffingen	Reinigingsheffingen bestaan uit afvalstoffenheffing en reinigingsrechten. Afvalstoffenheffing is een vergoeding voor de inzameling en verwerking van huishoudelijke afvalstoffen. Bedrijven en winkels kunnen de gemeente vragen het afval op te halen. Het reinigingsrecht is een vergoeding daarvoor.
Rioolheffingen	De gemeente zorgt voor de inzameling, het transport en de zuivering van afvalwater, hemelwater en grondwater. De gemeente zorgt ook voor het beperken van nadelige gevolgen van de grondwaterstand voor gebouwen. De gebruiker van een woning, bedrijfspand of gebouw met een (in)directe aansluiting op de gemeentelijke riolering betaalt een vast tarief rioolheffing. Gebruikers die meer dan 500 m ³ per jaar afvoeren, betalen boven de 500 m ³ een bedrag per m ³ .
Lijkbezorgingsrechten	De gemeente heft dit recht voor diensten op de begraafplaats.
Leges	De gemeente brengt voor tal van diensten kosten in rekening bij de aanvrager. Deze kosten worden leges genoemd. Vaak gaat het om administratieve diensten zoals het aanvragen van een paspoort, rijbewijs of een bouwvergunning.
Marktgelden	Voor het innemen van een standplaats brengen we marktgeld in rekening. Een standplaats kan op een marktterrein of op een andere openbare plaats zijn.

Tarieven 2025

Hieronder staan de voorgestelde tarieven 2025 voor rioolheffing, afvalstoffenheffing, het reinigingsrecht en de hondenbelasting.

De tarieven stelt de gemeenteraad in december vast. De onroerendezaakbelasting nemen we niet mee, omdat de (individuele) waardeontwikkelingen de hoogte van de belasting beïnvloeden. Ook andere lokale heffingen nemen we niet mee, omdat deze minder vaak voorkomen.

Lokale heffing inwoners	2024	2025
Rioolheffing		
Vast bedrag	135,00	135,00
Per m ³ > 500 m ³	0,31	0,31
Afvalstoffenheffing		
Vast bedrag	251,40	251,40
Aanbieding container restafval	7,50	7,50
Hondenbelasting		
Eerste hond	51,48	41,40
Andere honden	65,40	66,84
Toeristenbelasting		
per persoon per nacht:		
voor hotels, bed & breakfasts, Airbnb's	1,55	1,60
voor kampeerplaatsen, camperplaatsen en tijdelijke ligplaatsen in de jacht- en passantenhaven	1,05	1,05

Lokale heffing bedrijven	2024	2025
Reinigingsrecht		
Vast bedrag	209,88	198,00
Aanbieding container restafval	7,50	7,50

Verwachte inkomsten

De begrote opbrengst per belastingsoort van de lokale heffingen is in 2025 **€ 24.207.000**.

Belastingsoort (Bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2023	Begroting 2024	Begroting 2025
Onroerendezaakbelasting	9.370	9.946	10.631
Reinigingsheffingen	5.076	5.742	5.995
Rioolheffingen	4.052	2.977	3.195
Overige leges	783	370	343
Leges omgevingsvergunningen	842	876	887
Parkeergelden	2.364	2.447	2.725
Hondenbelasting	198	199	167
Lijkbezorgingsrechten	137	91	97
Toeristenbelasting	57	82	84
Precariobelasting	40	49	48
Marktgeden	31	21	35
Totaal	22.949	22.801	24.207

Kwijtscheldingsbeleid

Onder bepaalde voorwaarden verlenen we kwijtschelding voor de rioolheffing en de afvalstoffenheffing. Deze kwijtschelding geldt alleen voor inwoners met een inkomen van minder dan 100% van de bijstandsnorm.

De begrote bedragen aan kwijtschelding zijn:

(bedragen x € 1.000)	2024	2025
Kwijtschelding	-402	-449

Kostendekkendheid tarieven

We nemen een overzicht op van de diverse heffingen op hoofdlijnen. We laten zien hoe we er voor zorgen dat de tarieven niet hoger dan kostendekkend zijn. Kostendekkend betekent dat de verwachte opbrengsten niet hoger zijn dan de verwachte kosten.

Overhead

Bij de kosten houden we rekening met een opslag van 69% voor overhead op de loonkosten en de kosten van inhuur derden.

Meer informatie en uitleg over overhead staat hier.

Compensabele BTW

Voor overheidstaken declareren gemeenten de BTW die ze betalen bij het BTW-compensatiefonds. Bijvoorbeeld voor afvalinzameling of rioolwerkzaamheden. Hierdoor is de BTW per saldo geen kostenpost voor de gemeente. De gemeenten voeden het BTW-compensatiefonds zelf. Hiervoor zijn gemeenten gekort op de uitkering vanuit het Gemeentefonds.

Door deze korting op het Gemeentefonds mogen we het BTW-bedrag in de berekening van het tarief meenemen.

Reinigingsheffingen (afvalstoffenheffing en reinigingsrecht)

Voor de reinigingsheffingen geldt als uitgangspunt dat deze 100% kostendekkend is.

Kostendekkendheid	(bedragen x € 1.000)
Kosten reiniging	5.848
Inkomsten reiniging (exclusief afvalstoffenheffing)	1.186
Netto kosten	4.662
Overhead	815
BTW	690
Onttrekking voorziening	-172
Totale kosten	5.995
Opbrengst heffingen	5.995
Dekkingspercentage	100%

Rioolheffing

Het Gemeentelijk Waterplan is de basis voor de rioolheffing.
Het uitgangspunt is dat deze 100% kostendekkend is.

Kostendekkendheid (Bedragen x € 1.000)	
Kosten riool	2.548
Overhead	336
BTW	311
Onttrekking voorziening	0
Totale kosten	3.195
Opbrengst heffingen	3.195
Dekkingspercentage	100%

Marktgeld

We verhogen de tarieven met 2,2%.

Omdat de weekmarkt een maatschappelijke en sociale functie heeft streven we hierbij niet naar 100% kostendekkendheid.

Kostendekkendheid (bedragen x € 1.000)	
Kosten	53
Overhead	24
Totale kosten	77
Opbrengst	35
Dekkingspercentage	45%

Lijkbezorgingsrechten

Kostendekkendheid (bedragen x € 1.000)	
Beheer begraafplaats	134
Overhead	30
Totale kosten	164
Opbrengst	97
Dekkingspercentage	59%

Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Het weerstandsvermogen is de relatie tussen alle bekende risico's waarvoor we geen maatregelen nemen en de weerstandscapaciteit. De weerstandscapaciteit bestaat uit de mogelijkheden en de middelen die de gemeente heeft om onvoorziene kosten op te vangen.

Deze paragraaf geeft inzicht in de mate waarin de gemeente Etten-Leur risico's met financiële gevolgen op kan vangen, zonder dat we hiervoor direct het beleid moeten aanpassen. Door de financiële risico's te beheersen en de weerstandscapaciteit hierop af te stemmen, voorkomen we dat elk risico dat zich voordoet direct dwingt tot bezuinigen of lastenverzwaring.

Ontwikkelingen

Het risicomanagement is erop gericht om de raad een beter inzicht te geven in de belangrijkste risico's die van invloed kunnen zijn op het realiseren van de doelstellingen uit het raadsprogramma.

Belangrijke onderdelen zijn:

1. De doelstellingen uit het raadsprogramma staan centraal en vormen het uitgangspunt voor de risico-inventarisatie;
2. Risico's worden niet langer financieel vertaald, zodat ook andersoortige risico's in beeld komen (bijvoorbeeld op het gebied van politiek, imago, veiligheid of duurzaamheid);
3. De benodigde weerstandscapaciteit (het bedrag wat minimaal in de algemene reserve moet zitten om tegenvallers op te kunnen vangen) baseren we op het gemiddelde van:
 - a. 6,5% van de totale lasten
 - b. € 175 per inwoner
4. We presenteren geen weerstandsratio, omdat niet alle risico's financieel vertaald kunnen worden.

Risico's

Jeugdzorg

Nog altijd neemt het beroep op de Jeugdzorg toe. In het kader van de zorgplicht is de gemeente genooddaakt de gevraagde zorg te blijven leveren. Het effect van het project “normaliseren” is niet op korte termijn zichtbaar. Ook de (financiële) gevolgen van de hervormingsagenda jeugd zijn nog onduidelijk. Door deze ontwikkelingen kunnen de financiële tekorten, bij geen of beperkte compensatie vanuit het Rijk de komende jaren, toenemen.

Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo)

In de toekomst zal een deel van de Wmo niet langer via de algemene uitkering van het Gemeentefonds gaan, maar via een aparte financiering. Welke nieuwe financieringsvorm het wordt, is nog onbekend. Hierdoor is de toekomstige financiering onzeker.

Ontwikkelingen Werkplein Hart van West-Brabant

De toenemende aanspraak op bijstandsuitkeringen kunnen tot gevolg hebben dat het rijksbudget voor uitkeringslasten niet toereikend is.

Capaciteit en snelheid van bouwprocessen, inclusief partijen die verantwoordelijk zijn voor de NUTS voorzieningen

Het bouwen van 300 woningen per jaar, onder andere in de nieuwe wijk Haansberg, kan vertraging oplopen door bijvoorbeeld een tekort aan bouwmaterialen, arbeidskrachten en problemen bij de uitgifte van bouwvergunningen. Vooralsnog is de levering van nutsvoorzieningen gegarandeerd.

Ruimtelijke planning en gemeenschapsbetrokkenheid

Het creëren van een woon- en leefomgeving die uitnodigt tot activiteit en ontmoeting vereist zorgvuldige ruimtelijke planning en betrokkenheid van de gemeenschap. Het risico bestaat dat de plannen niet voldoen aan de behoeften en verwachtingen van de bewoners.

Complexiteit van infrastructuurprojecten

Het uitvoeren van grote infrastructurele projecten kan complex zijn door technische en financiële beperkingen, wat de volledige uitvoering kan belemmeren.

Krapte arbeidsmarkt

Door krapte op de arbeidsmarkt en de vergrijzing wordt het een uitdaging om medewerkers aan te trekken, te behouden en te ontwikkelen. We willen een aantrekkelijke werkgever zijn. Het risico is dat we onze doelstellingen niet realiseren en dat we onze wettelijke taken niet voldoende kunnen uitvoeren.

Privacy en gegevensbescherming

De gemeente beheert veel gevoelige (persoons) gegevens. Risico's van informatiebeveiliging en

privacybescherming door bijvoorbeeld hacking, phishing of ongeautoriseerd gebruik van onze systemen of datalekken nemen toe. Pogingen nemen toe maar ook onze maatregelen worden beter en scherper. Het gaat hier om zowel de technische kant van een goede beveiliging en om de gedragkant, hoe onze medewerker hiermee omgaan en alert op zijn. We zorgen ervoor dat de medewerkers zich hiervan bewust zijn. Risico is imagoschade, verlies van vertrouwen in de overheid, het lekken van data, kosten om gegevens terug te krijgen en/of boetes. Ook de dienstverlening kan (deels) stil komen te liggen.

Financiële onzekerheid (algemene uitkering / formatie)

Etten-Leur wil een financieel gezonde gemeente zijn. De algemene uitkering van het Rijk is onze grootste bron van inkomsten. Hiermee dekken we onder meer de uitgaven die we doen bij de uitvoering van taken die door het Rijk aan de gemeente zijn opgedragen. Het gaat onder meer om uitgaven van de Wet maatschappelijke ondersteuning, Jeugdzorg, maar ook investeringen in onderwijshuisvesting en infrastructuur. Het kabinet besloot om vanaf 2026 de algemene uitkering aan gemeenten te korten voor in totaal € 2,3 miljard. Dit betekent dat we niet alle kosten voor de uitvoering van opgedragen taken kunnen dekken. Ook voor Etten-Leur betekent dit dat er tekorten ontstaan in de begroting. Als deze korting niet wordt ingetrokken is het risico dat we ambities uit het raadsprogramma deels of niet kunnen waarmaken en we moeten bezuinigen op de uitgaven.

Financiële en technische haalbaarheid duurzaamheid

Het stimuleren van de verduurzaming van 3.000 woningen brengt risico's met zich mee, zoals hoge kosten, technische uitdagingen en mogelijke weerstand van bewoners.

Weerstandvermogen

De weerstandscapaciteit bestaat uit de mogelijkheden en de middelen die de gemeente heeft om onvoorziene kosten op te vangen.

Beschikbare weerstandscapaciteit

In de tabel staat de weerstandscapaciteit die de gemeente beschikbaar heeft:

weerstandcapaciteit - beschikbaar	
Prognose saldo rekening 2024	p.m.
Algemene reserve (*)	23.350.000
Reserve exploitatierisico's (*)	9.500.000
Post onvoorzien	150.000
Stille reserves	p.m.
Totaal beschikbare weerstandscapaciteit	33.000.000

(*) uitgangspunt voor de bepaling van dit bedrag is de stand van de reserve bij het opstellen van de begroting 2025 waarbij we rekening houden met eventuele onttrekkingen aan deze reserve in de toekomst.

In de weerstandscapaciteit nemen we de onbenutte belastingcapaciteit niet meer mee.

Benodigde weerstandscapaciteit

Het bedrag dat minimaal in de algemene reserve beschikbaar moet zijn om tegenvallers op te kunnen vangen: het gemiddelde van het percentage van de totale lasten en een bedrag per inwoner.

weerstandcapaciteit - benodigd			
Percentage van de totale lasten	6,50%	€ 155.253.000	10.091.000
Bedrag per inwoner	€ 175	45.650	7.989.000
Gemiddeld benodigde weerstandscapaciteit			9.040.000

Conclusie:

De weerstandcapaciteit die beschikbaar is, is voldoende om onverwachte tegenvallers op te vangen.

Financiële kengetallen

Het Besluit Begroting en Verantwoording gemeenten en provincies bepaalt dat in de paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing vijf kengetallen worden opgenomen.

Met behulp van de kengetallen geven we inzicht in de financiële weerbaarheid en wendbaarheid van de gemeente. De kengetallen geven alleen gezamenlijk en in hun onderlinge verhouding een goed beeld van de financiële positie van de gemeente.

In de tabel staan de kengetallen voor de begroting 2025 en de meerjarenraming 2026–2028. Door ook de kengetallen uit de rekening 2022 en 2023 en de begroting 2024 op te nemen, krijgen we een beeld van het verloop van de kengetallen.

	Rekening 2022	Rekening 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028	Minst risicovol **	Neutraal **	Meest risicovol **
1. Netto schuldquote zonder *	49%	53%	80%	88%	77%	63%	73%	< 90%	90-130 %	> 130 %
1. Netto schuldquote met *	48%	53%	80%	87%	77%	62%	73%	< 90%	90-130 %	> 130 %
2. Solvabiliteitsratio	29%	29%	22%	22%	23%	26%	24%	> 50%	20-50 %	< 20 %
3. Grondexploitatie	14%	10%	10%	34%	29%	20%	20%	< 20 %	20-35 %	> 35 %
4. Structurele exploitatie ruimte	12%	2%	1%	1%	-1%	0%	-1%	> 0%	0%	< 0%
5. Belastingcapaciteit	90%	82%	80%	77%	74%	72%	69%	< 95%	95-105 %	> 105 %

* correctie doorgeleende gelden

** signaalwaarden provincie

Als we de kengetallen gezamenlijk en in hun onderlinge verhouding beoordelen zien we voor 2025 een verslechtering van onze financiële positie. De risico's nemen toe. Het is belangrijk om aan te geven dat we (vanwege de grote onzekerheden) geen rekening houden met de rekeningresultaten in de jaren 2024-2028. Een rekeningresultaat, zowel positief als negatief, beïnvloedt de kengetallen.

We lichten de kengetallen kort toe:

1. De gemeente lost af op de door haar afgesloten geldleningen maar sluit ook nieuwe leningen af om investeringen mogelijk te maken. We verwachten dat de schuldquote in 2025 stijgt door met name de realisatie van de nieuwe woonwijk Haansberg. We vallen hiermee nog in de laagste risicoklasse maar door de sterke stijging van de rente neemt dit risico wel toe.
2. Door de toename van de reserves is de solvabiliteit de afgelopen jaren gestegen en boven de 20% uitgekomen. We verwachten dat die de komende jaren op dit niveau zal blijven. We houden bij de berekening van de solvabiliteit geen rekening met verwachte rekeningresultaten.
3. Het kengetal grondexploitatie en het risico staat momenteel op een laag niveau. In 2025 gaat dit kengetal omhoog door de realisering van woonwijk Haansberg. De komende jaren zal dit kengetal hoger blijven wat meer risico met zich meebrengt.

4. De begroting 2025 is structureel sluitend. Het kengetal is daardoor positief. Vanaf 2026 is de structurele exploitatieruimte negatief door een dalende uitkering uit het Gemeentefonds. Om tot een sluitende meerjarenraming te komen zijn keuzes nodig.
5. Het kengetal belastingcapaciteit daalt licht in 2025. De onroerendezaakbelasting stijgt maar het rioolrecht en de afvalstoffenheffing blijven gelijk. Per saldo daalt de belastingdruk. Dit getal is ook afhankelijk van de landelijke woonlasten. Stijgen deze harder, dan daalt het kengetal belastingcapaciteit voor de gemeente meer. Dit is een externe factor die dit kengetal beïnvloedt.

Onderhoud kapitaalgoederen

Onderhoud kapitaalgoederen

Om ervoor te zorgen dat kapitaalgoederen, bijvoorbeeld gebouwen en wegen, lang mee gaan is onderhoud nodig.

In deze paragraaf beschrijven we het beleid over het onderhoud van kapitaalgoederen.

Ook geven we informatie over de uitgaven voor dit onderhoud.

De kapitaalgoederen verdelen we in:

- kapitaalgoederen openbaar gebied;
- kapitaalgoederen gebouwen;
- kapitaalgoederen sportaccommodaties.

Beleid en ontwikkelingen onderhoud kapitaalgoederen openbaar gebied - 1

De gemeente kent voor het 'Onderhoud Kapitaalgoederen openbaar gebied' de volgende (beheer)plannen:

	Vaststelling	Actualisatie	Kwaliteitsniveau	Achterstallig onderhoud
Kwaliteit wegbeheer	2020	Op basis van wegininspecties rekenen we in 2024 de meerjarenraming opnieuw door en maken we in 2025 een nieuw Verhardingsplan.	Bepaald per beheerlocatie, zoals woonwijken, centrumgebied en buitengebied.	Nee
Groenplan	2013	Wordt in 2024 herzien.	Het Groenplan richt zich op belangrijke groenstructuren en de kwaliteit en kwantiteit van het openbaar groen. Hierbij zijn ook biodiversiteit en klimaatbestendigheid belangrijke items.	Nee
Beheerkader openbare verlichting	2021	2030	Verschillend	Nee
Beheer- en investeringsplan Verkeersregelinstallaties	2023	2032	Verkeersregelinstallaties in stand houden volgens de geldende eisen en uitgangspunten.	Nee
Slootbeheerplan	2012	Actualisatie in 2025	Normen vanuit het baggerplan van Waterschap Brabantse Delta	Nee
Gemeentelijk Afvalbeheerplan	2019	2026	Landelijke richtlijn van maximaal 100 kg restafval per inwoner per jaar	Nee
Gemeentelijk Waterplan	2023	2028	Visie en werkplan voor de aanleg en beheer van riolering volgens de geldende eisen en uitgangspunten.	Nee
Speelplannen	2024	2030	Visie en werkplan voor de aanleg, vervanging en beheer van speelvoorzieningen per woonwijk volgens de geldende eisen en uitgangspunten.	Nee

Beleid en ontwikkelingen onderhoud kapitaalgoederen openbaar gebied - 2

Kwaliteitsniveau openbaar gebied

Voor het onderhoud van het openbaar gebied leggen we de kwaliteitsniveaus vast en hoeveel geld daarvoor nodig is. Deze normering is gebaseerd op de normen van het kenniscentrum voor verkeer, vervoer en infrastructuur CROW. We vertaalden deze normen naar de situatie in Etten-Leur.

We gebruiken voor de kwaliteitsniveaus de letters A+ tot en met D: niveau A+ (uitmuntend), niveau A (hoog) en niveau D (onacceptabel). We leggen de openbare ruimte altijd aan op niveau A+/A. Dit zijn de hoogste niveaus. Het beheer voeren we afhankelijk van de locatie uit op niveau B of C. Ook in 2024 zijn deze uitgangspunten van toepassing. Het niveau A+ is te kostbaar en niveau D mag niet voorkomen.

Tot de besluitvorming over het nieuwe Groenplan en het Verhardingenplan afgerond is, zijn deze uitgangspunten van toepassing. In deze plannen maken we nieuwe afspraken over visie, aanleg- en beheer van de openbare ruimte. In de nieuwe plannen spreken we de nieuwe kwaliteitsniveaus en uitgangspunten af waarop we gaan onderhouden.

Beleid en ontwikkelingen onderhoud kapitaalgoederen openbaar gebied - 3

Wegbeheer

In 2021 verlaagden we de jaarlijkse storting in de voorziening Verhardingen. Dat verlaagde niveau zetten we in 2025 voort tot de vaststelling van het Verhardingenplan (nu nog Kwaliteit wegbeheer). Dat plan stellen we in 2025 vast. Daarin spreken we onder andere af op welk kwaliteitsniveau we het beheer gaan uitvoeren en wat de daarbij behorende jaarlijkse storting dient te zijn. De veiligheid van het openbaar gebied dient altijd te worden gegarandeerd.

Vanaf 2021 gebruiken we als maatstaf voor grootschalig onderhoud voor verhardingen de volgende kwaliteitsniveaus.

	gewenst kwaliteitsniv
• Centrumgebied	B
• Bijzondere omgeving	B
• Groengebieden	B
• Hoofdwegenstructuur	B
• Fietspaden	B
• Woonwijken	B
• Buitengebied	C
• Bedrijventerrein	B

Jaarlijks beoordelen we of we voldoen aan de kwaliteitsniveaus die de raad vaststelde. Iedere twee jaar berekenen we de middelen voor het onderhoud op lange termijn. Dat doen we op basis van de staat van de verhardingen, de marktontwikkelingen en de groei van de gemeente. Met die berekening bepalen we ook de jaarlijkse storting in de voorziening Verhardingen. In 2024 onderzochten we welke bedragen nodig zijn. In 2026 doen we dit volgens de vaste cyclus weer.

Groenbeheer

De Groenbeleidsnota 2013-2018 die op dit moment geldt, richt zich voornamelijk op de belangrijke groenstructuren, de kwaliteit en de kwantiteit van het aanwezige openbaar groen. Het (dagelijkse) beheer en onderhoud was voorheen vastgelegd in de nota Beheren op Niveau (BON). Door veranderde inzichten is deze nota verouderd en wordt er momenteel in het dagelijks beheer niet meer gewerkt volgens de uitgangspunten van deze nota. Het is daarom van belang om deze te actualiseren. We stellen daarom een nieuw Groenplan op als opvolger van het Groenbeleidsplan en het groenbeheerplan onder BON.

Totdat de raad het Groenplan heeft behandeld zetten we het huidige groenbeleid en groenbeheer in grote lijnen voort. Er is wel meer aandacht voor de belangrijke groenstructuren, ruimte voor groen, biodiversiteit en de relatie met klimaat(adaptatie). Deze onderwerpen krijgen in het Groenplan ook meer ruimte.

Voor het cyclisch onderhoud van groen wordt er naast beeldkwaliteit ook gekeken naar de mogelijkheden voor een meer natuurlijk beheer. Hiermee wordt dan niet altijd voldaan aan een net en strak beeld. Een voorbeeld hiervan zijn de maaiwerkzaamheden. Bij grotere

aaneengesloten grasvelden, zoals doorgaande bermen binnen de bebouwde kom, wordt minder intensief gemaaid. Dit heeft een positief effect op de natuurwaarden en de biodiversiteit.

We onderhouden het openbaar groen efficiënt en sober. We besteden aandacht aan het vergroten van de biodiversiteit en het voorkomen van achterstallig onderhoud. Veiligheid blijft voorop staan. Daarom controleren we plekken waar mogelijk (verkeers)onveilige situaties kunnen ontstaan door het aanwezige openbaar groen. Ook laten we bomen controleren op gezondheid, conditie en gebreken om gevaarlijke situaties te voorkomen.

De financiering van het grootschalig en regulier groenonderhoud verloopt via budgetten in de exploitatiebegroting. In 2021 is het budget voor het regulier groenonderhoud sterk verlaagd. Dit was merkbaar in het kwaliteitsbeeld van de openbare ruimte. Door areaaluitbreidingen, zoals onder andere De Streek, diverse herontwikkelingen en uitbreidingsplannen verhoogden we in 2022 het onderhoudsbudget. Het grootschalig groenonderhoud koppelen we aan de planning voor de werkzaamheden aan verhardingen en/of riool

Beleid en ontwikkelingen onderhoud kapitaalgoederen openbaar gebied - 4

Openbare verlichting en verkeersregelininstallaties

Sinds 2019 vervangen we per wijk de huidige verlichting door energiezuinige LED-verlichting. Bij de Kadernota 2024-2027 stelden we de raad voor om extra budget beschikbaar te stellen voor een snellere overstap op LED-verlichting. Eind 2026 is de overgang naar LED-verlichting dan afgerond. We leveren hiermee een bijdrage aan de CO₂-reductie. Tegelijk maken we zo het beheer van de openbare verlichting eenvoudiger, doordat we minder verschillende armaturen gebruiken. We voorkomen hiermee ook problemen met de levering van conventionele lampen en het risico op verwachte prijsstijgingen daarvan.

In 2023 stelde de raad het Beheer- en investeringsplan Verkeersregelininstallaties vast. Tot en met 2032 zijn alle kosten en ontwikkelingen aan de huidige verkeersregelininstallaties in beeld. Als er door plannen en uitbreidingen van Etten-Leur extra verkeersregelininstallaties nodig zijn maken we een aanvulling op het beheer- en investeringsplan.

Leurse Haven

We reserveren al enkele jaren budget voor het vervangen van de oeverbescherming in de kom van de Leurse Haven. Vanaf 2023 zijn we in overleg met de Provincie en Waterschap Brabantse Delta over wie de vaarwegbeheerder wordt van de Leurse Haven. Na vaststelling hiervan wordt de vervanging van de oeverbescherming uitgevoerd.

Westpolderplas

In 2023 is het onderzoek naar de blauwalgenproblematiek afgerond en voorgelegd aan de gemeenteraad. Er zijn verschillende maatregelen tegen de blauwalgen onderzocht. Iedere maatregel heeft duidelijke voor- en nadelen en daarnaast lopen de kosten daarvan behoorlijk uiteen. In theorie kunnen de overgebleven maatregelen allemaal de blauwalgengroei tegen gaan, maar geen enkele maatregel geeft hiervoor een volledige succesgarantie. In overleg met Waterschap Brabantse Delta is er één maatregel naar voren gekomen als het meest effectief en gewenst. Aan een gespecialiseerd adviesbureau is een opdracht verstrekt om deze maatregel uit te werken in een werkplan met een gedetailleerde kostenraming. De resultaten verwachten we in de tweede helft van 2024.

Sloten en waterlopen

Voor het baggeren volgen we de planning van het waterschap. Wanneer de planning bekend is actualiseren we in 2025 het gemeentelijk Slootbeheerplan. Voor het maaien van de sloten en waterlopen hebben we tot 2024 een gezamenlijk bestek. Voor de periode 2025-2028 bereiden we een nieuwe aanbesteding voor.

Riolering

De raad stelde het Gemeentelijk Waterplan 2024-2028 in 2023 vast. Eventuele aanpassingen in het rioolbeheer naar aanleiding daarvan, voeren we door vanaf 2024. Het Gemeentelijk Waterplan 2024-2028 bevat een meerjarenplanning voor het groot onderhoud van de

verschillende rioleringssystemen. Ook brengen we de maatregelen in beeld die nodig zijn om Etten-Leur nog klimaatbestendiger te maken. In het vastgestelde Gemeentelijk Waterplan 2024-2028 berekenen we ook de kosten en dekkingsmiddelen voor riolering. Voor een stabiel tarief voor onze inwoners over een langere periode hebben we de voorziening riolering.

Afvalbeheer

Met de hulp van onze inwoners blijven we voor 2025 streven naar het verder verminderen van het gewicht aan restafval per inwoner per jaar. Daarnaast gaan we werken aan de doelen uit het rijksbrede Circulair Materialen Plan dat per 2026 het Landelijk Afvalbeheerplan vervangt. Deze doelen verwerken we in het op te stellen gemeentelijk grondstoffenplan. Het gemeentelijk grondstoffenplan vervangt op termijn het afvalbeleid (2020). Een belangrijk doel is het verbeteren van de kwaliteit van de reststromen die we inzamelen om deze zo goed mogelijk circulair te kunnen verwerken. Verder communiceren we via de bekende (social media) kanalen en maken we de website afval3xbeter meertalig.

Voor het inzamelen van restafval en papier plaatsen we bij appartementencomplexen ondergrondse afvalcontainers. De bewoners van deze complexen kunnen het GFT afval kwijt in bovengrondse afvalcontainers. Op centraal gelegen verzamelplaatsen in de wijken zamelen we glas, plastic, blik en drankenkartons (PBD) en textiel in. Op diverse plaatsen staan speciale afvalcontainers voor incontinentiemateriaal. In 2025 ronden we de vervanging van alle ondergrondse containers voor textiel en glas af.

De ondergrondse en bovengrondse containers reinigen we tenminste éénmaal per jaar, met uitzondering van die voor oud papier (minimaal 1 maal reinigen per 2 jaar). De bovengrondse behuizingen (GFT) met bijbehorende minicontainer reinigen we tenminste 4 maal per jaar. Ook voeren we op deze behuizingen preventief onderhoud uit. Met het oog op veilig gebruik van de ondergrondse containers voeren we een 2-jaarlijkse inspectie en keuring uit.

De kosten nemen we op in de afvalbegroting en verwerken we in de afvaltarieven voor de inwoners.

Speelplannen

In juni 2024 stelde de raad het nieuwe speel- en beweegbeleid vast. Hierin is een vernieuwde visie met financiële consequenties vastgelegd voor spelen en bewegen voor de komende jaren. We willen dat kinderen én senioren gestimuleerd worden om te spelen en te bewegen, zodat dit een preventieve werking voor hun gezondheid heeft.

Het speel- en beweegbeleid vormt de basis voor de speelplannen per wijk en vervanging van bovenwijkse voorzieningen. Iedere wijk is eenmaal tussen de 7 en 10 jaar aan de beurt voor een speelplan. De kosten hiervan zijn opgenomen in het investeringsplan.

Het onderhoud van speeltoestellen en de bijbehorende ondergronden gebeurt secuur. Drie keer per jaar wordt er een operationele inspectie door eigen dienst uitgevoerd en één keer per jaar een veiligheidsinspectie door een erkend inspectiebedrijf. We brengen verbeteringen aan die uit deze inspecties voortvloeien met het beschikbare beheer- en onderhoudsbudget.

Beleid en ontwikkelingen onderhoud kapitaalgoederen gebouwen

De gemeente kent voor het onderhoud gebouwen het volgende beheerplan:

	Vaststelling	Actualisatie	Kwaliteitsniveau	Achterstallig onderhoud
Meerjaren onderhoudsplanning gemeentelijke objecten	2018	jaarlijks	Zie hieronder	Nee

Het college stelt elk jaar de meerjaren onderhoudsplanning gemeentelijke objecten vast (MJOP). Het MJOP is de leidraad om het geplande groot onderhoud aan de gemeentelijke objecten gestructureerd uit te voeren. In de onderhoudsplanning maken we een inschatting van de onderhoudswerkzaamheden voor de volgende tien jaren. Voor de inzet van het gemeentelijk vastgoed hanteren we het accommodatiebeleid als leidraad.

We hanteren voor het onderhoud van gebouwen de volgende kwaliteitsniveaus:

	gewenst kwaliteitsniveau
Gemeentelijke panden	Goed = voldoen aan alle wet- en regelgeving en beperkte hoeveelheid achterstallig onderhoud.
Gemeentelijke panden die worden gesloopt, gerenoveerd of verkocht	Minimum = alleen het hoogst noodzakelijke onderhoud dat nodig is om het gebouw veilig en volgens wet- en regelgeving te gebruiken.

De werkzaamheden aan de Bisschopsmolen en de vloer in de parkeergarage lopen door in 2025. We proberen slimme combinaties te maken met de projecten "herindeling begane grond" en verduurzaming stadskantoor voor andere werkzaamheden in het stadskantoor die buiten de projecten vallen. Bijvoorbeeld voor de liften en andere installaties .

Onderhoud kapitaalgoederen elektrische installaties gemeentelijke objecten

Volgens het Arbeidsomstandighedenbesluit zijn we verplicht om de veiligheid van de elektrische installaties van gemeentelijke objecten en de veiligheid van de medewerkers om het werken aan elektrische installaties te borgen. Om aan deze eisen te voldoen hanteren we de norm NEN 3140. We brachten de lokale gevolgen, de procedures en risico's in beeld in een 'Zorgsysteem Beheersing Elektrische Bedrijfsvoering NEN 3140'. Binnen dit zorgsysteem is onder andere bepaald dat we alle installaties en aansluitingen periodiek inspecteren en personen periodiek instrueren hoe zij werkzaamheden aan de elektrische installaties mogen uitvoeren. Deze werkzaamheden zijn bij een externe partij neergelegd. Voor de benodigde financiële middelen beschikken we over de voorziening veiligheid elektrische installaties. In 2026 moeten alle installaties weer gekeurd worden. In 2025 bereiden we de aanbesteding voor.

Beleid en ontwikkelingen onderhoud kapitaalgoederen sportaccommodaties

De gemeente kent voor het 'Onderhoud Buitensportaccommodaties en gymlokalen' beheerplannen. Het grootschalig onderhoud is bij de betreffende onderdelen opgenomen en door de raad in september 2020 vastgesteld:

	Vaststelling	Actualisatie	Kwaliteitsniveau	Achterstallig onderhoud
Grootschalig en planmatig onderhoud sportaccommodaties	2020	2040	Normen van NOC*NSF en Kennisinstituut Kiwa ISA-sport	Nee
Planmatig onderhoud gymnastiek-inventaris	2020	2040	Normen KVLO (Koninklijke Vereniging van Leraren Lichamelijke Opvoeding) en richtlijnen van NOC*NSF	Nee

Buitensportaccommodaties

Voor het onderhoudsniveau aan buitensportaccommodaties hanteren we de normen van NOC*NSF. Voor het periodiek grootschalig onderhoud van buitensportaccommodaties, zoals sportvelden en de atletiekbaan, reserveren we vanaf 2024 jaarlijks € 473.000 in een onderhoudsvoorziening. Dit is een verlaging met € 160.000 ten opzichte van 2023. We verwachten dat dit voldoende is voor het geplande onderhoud op de lange termijn. Hierbij hanteren we onder andere de volgende uitgangspunten voor grootschalig onderhoud.

Natuurgrasvelden (voetbal, rugby, honk- en softbal, binnenterrein atletiek)	- Eenmaal in de 5 jaar een extra oppervlakkige toplaag bewerking. - Eenmaal in de 20 jaar een toplaag renovatie.
Kunstgrasvelden (voetbal, korfbal)	- Eenmaal per 5 jaar intensieve schoonmaak van de mat. - Na 8 jaar verplichte keuring KNVB (op veiligheid en blessurevrij gebruik): wanneer nodig vervangen we het kunstgras in 16 meter gebied. - Eenmaal in de 10 jaar vervangen van de kunststof mat. - Eenmaal in de 20 jaar vervangen van de kunststof mat inclusief onderbouw.
(Semi) watervelden (hockey)	- Eenmaal per jaar intensieve schoonmaak van de mat (vanwege algen en mos). - Na 8 jaar verplichte keuring KNHB (op veiligheid en blessurevrij gebruik). - Periodiek doorspuiten van de drainage per veld, afhankelijk van de noodzaak. - Eenmaal in de 10 jaar vervangen van de kunststof mat. - Eenmaal in de 20 jaar vervangen van de kunststof mat inclusief onderbouw.
Verhard veld (Trivium/handbal en Multi court)	- Eenmaal in de 10 jaar voorzien van een nieuwe toplaagcoating met belijning. - Eenmaal in de 30 jaar nieuwe verharding inclusief nieuwe coating en belijning.
Atletiekbaan	- Eenmaal per jaar rubbergranulaat mat om algen, mos en ander vuil te verwijderen. - Eenmaal per 10 jaar dieptereiniging totale baan en daarna nieuwe coating en nieuwe belijning. - Eenmaal per 30 jaar volledige baanrenovatie met aanbrengen nieuwe asfalt onderlaag nieuwe toplaag, coating en belijning.

We plannen de vervanging van de kunstgras- en (semi) watervelden op basis van de verwachte technische en economische levensduur. Voordat we daadwerkelijk besluiten om een veld te vervangen, voeren we altijd eerst een technische keuring uit. Waar nodig zetten we hiervoor onafhankelijke deskundigheid in. Als uit de keuring blijkt dat de levensduur langer is, dan houden

we die uiteraard aan. Waar mogelijk combineren we onderhoud en aanbesteding om efficiency en financiële voordelen te behalen.

In 2025 wordt de atletiekbaan grondig gereinigd en voorzien van een nieuwe coating en belijning.

Inventaris gymlokalen

Voor het onderhoudsniveau aan gymtoestellen gebruiken we de basisinventarislijst voor gymlokalen zoals gehanteerd door de Koninklijke Vereniging voor Leraren Lichamelijke Opvoeding (KVLO). De geplande onderhoudswerkzaamheden voor de inventaris van gymlokalen betalen we uit de hiervoor gevormde voorziening. De voorziening is voldoende om voor een langere periode het gewenste kwaliteitsniveau te behouden. We laten de noodzaak voor gepland groot onderhoud extern toetsen.

Grootschalig beheer gymlokalen

- Binnen de planning houden we rekening met een door de leverancier ingeschatte afschrijvingstermijn voor dat specifieke materiaal. We combineren die informatie met onze eigen ervaringen uit de afgelopen jaren. In elk geval moet een veilig gebruik gewaarborgd zijn.
- Sommige materialen gaan in de ene gymzaal langer mee dan in andere zalen. Dat heeft te maken met de mate en (vrije) vorm van gebruik door de leerkrachten. Of we materiaal inderdaad volgens de planning vervangen baseren we op het resultaat van een periodieke veiligheidskeuring door een deskundige instantie.
- Het werkelijk bedrag dat we aan onderhoud uitgeven verschilt per jaar. Niet al het materiaal heeft eenzelfde kostprijs en levensduur.

Uitgaven voor onderhoud kapitaalgoederen

In de tabel leest u de kosten voor het onderhoud van de kapitaalgoederen.

(bedragen x € 1.000)	2024	2025	2026	2027	2028
Wegbeheer	-3.579	-3.966	-4.107	-4.270	-4.357
Openbaar groen	-2.968	-3.081	-3.149	-3.205	-3.259
Gebouwen	-1.428	-1.363	-1.377	-1.386	-1.395
Sportaccommodaties	-869	-940	-951	-962	-972
Riolering	-242	-286	-290	-290	-290
Sloten en waterlopen	-166	-54	-294	-141	-169
Afval	-91	-86	-87	-87	-87
Civieltechnische bouwwerken	-91	-41	-42	-42	-42
Gymlokalen	-79	-79	-80	-80	-80
Openbare verlichting	-37	-37	-37	-37	-37
Totaal	-9.551	-9.932	-10.414	-10.499	-10.687

Financiering

Financieringsbehoefte 2025

Financiering is de manier waarop de gemeente geld aantrekt of geld (tijdelijk) belegt. Dit noemen we de financieringsfunctie.

De Wet financiering decentrale overheden (Wet fido) vormt de basis voor het uitvoeren van de financieringsfunctie.

Begin 2025

Het totaalbedrag aan opgenomen leningen is begin 2025 € 92 miljoen. Dit bedrag is exclusief de leningen die we eind 2024 eventueel nog aantrekken. Het gemiddelde rentepercentage hiervan is 1,90%.

Het bedrag wat we dan nog tekort komen (financieringstekort) vullen we aan met kasgeldleningen.

2025

De financieringsbehoefte loopt in 2025 op met ongeveer € 34 miljoen. Naast herfinanciering van aflopende leningen is dit geld nodig voor de realisatie van de Omgevingsvisie, realisatie van de nieuwe wijk Haansberg, rioleringsprojecten en reconstructies en onderhoud van wegen. We benutten zoveel mogelijk de kasgeldlimiet. Wanneer de financieringsbehoefte hoger is, trekken we langlopende leningen aan. Hoe hoog de financieringsbehoefte daadwerkelijk wordt, is afhankelijk van het tijdstip waarop de uitgaven en inkomsten plaatsvinden.

Uitgangspunten rente financiering

Voor de kortlopende leningen (korter dan 1 jaar) gaan we in de begroting 2025 uit van een rentepercentage van 3,50%.

Bij de langlopende leningen gebruiken we 3,00%. Langlopende leningen gaan we meestal aan voor 10 jaar. Wanneer er sprake is van een gunstig rentepercentage, onderzoeken we of een langere looptijd gewenst is.

Een overzicht van de leningen leest u hier.

Kasgeldlimiet

De rente van leningen steeg de afgelopen jaren. Dit geldt voor kortlopende en langlopende leningen. In eerste instantie vullen we de financieringsbehoefte in met kasgeldleningen. Dit kan slechts tot de kasgeldlimiet. Daarboven financieren we met langlopende geldleningen. Indien de ontwikkelingen op de kapitaalmarkt gunstig zijn kan het zijn dat we al eerder overgaan tot langlopende geldleningen.

De kasgeldlimiet is het maximale bedrag waarmee een financieringstekort met een kortlopende lening gefinancierd mag worden

(Wet fido). De kasgeldlimiet voor 2025 is:

(bedragen x € 1.000)	2025
Begrotingstotaal 2025	155.253
Toegestane kasgeldlimiet (8,5%)	13.197

Renterisiconorm

Om te voorkomen dat er jaarlijks grote wijzigingen zijn in de rentelasten, schrijft de Wet financiering decentrale overheden de renterisiconorm voor. De jaarlijkse aflossingen en wijzigingen in de rente (bijvoorbeeld bij een rente-vast periode) mogen niet groter zijn dan 20% van het begrotingstotaal.

(bedragen x € 1.000)	2025	2026	2027	2028
Begrotingstotaal 2024	155.253	173.109	183.497	178.399
Renterisiconorm 20% van het begrotingstotaal	31.051	34.622	36.699	35.680
Aflossingen geldleningen	7.000	10.000	5.000	0
Ruimte onder de renterisiconorm	24.051	24.622	31.699	35.680

Uit de tabel blijkt dat de gemeente ruimschoots voldoet aan de renterisiconorm.

Renteschema

Aan onze investeringen en grondexploitaties rekenen we rente toe. Dit berekenen we over de boekwaarde per 1 januari.

Het percentage voor 2025 is 1,25%. Dit percentage is lager dan de marktrente. De reden hiervoor is:

- een groot gedeelte van onze financiering halen we uit eigen financieringsmiddelen (reserves en voorzieningen).
Deze financiering kost ons 0%;
- onze leningportefeuille bestaat uit leningen met een verschillend rentepercentage.
Deze leningen samen leveren een gemiddeld percentage op.

De commissie BBV (Besluit Begroting en Verantwoording) adviseert om onderstaand renteschema op te nemen.

(bedragen x € 1.000)		begroot 2025
1. De externe rentelasten over korte en lange financiering		1.687
2. Rentelasten verwacht financieringstekort		1.030
3. De externe rentebaten		-31
Saldo rentelasten en rentebaten		2.685
4. De rente die aan grondexploitatie moet worden doorberekend	-269	
5. De rente van projectfinancieringen die aan het betreffende taakveld moet worden toegerekend	0	
		-269
Aan taakvelden toe te rekenen rente		2.416
6. Rente over eigen vermogen		-
7. Rente over voorzieningen (gewaardeerd op contante waarde)		-
8. Totaal aan taakvelden toe te rekenen rente		2.416
9. De aan taakvelden toegerekende rente (renteomslag)		-2.383
10. Renteresultaat op het taakveld treasury		33

Uit dit schema valt het volgende op te maken:

1. de totale rentelasten over de huidige leningen bedragen € 1.686.550;
2. om in 2025 alle uitgaven te betalen moeten we lenen. De rentelasten hiervan begroten we op € 1.030.000;
3. de totale rentebaten begroten we op € 31.400. De netto rentelast is daardoor € 2.685.150;
4. we rekenen € 268.800 toe aan de grondexploitaties (rente grondbedrijf 1,25% over een boekwaarde van € 21.500.000);
8. de netto rentelast is € 2.416.350. De boekwaarde van de activa is € 190.600.000. De omslagrente is daarmee 1,27%. We ronden deze af op 1,25%;
9. aan overige activa rekenen we € 2.383.000 toe (1,25% over een boekwaarde van € 190.600.000);
10. het renteresultaat is € 33.350 (het verschil tussen de 1,27% en 1,25%).

Opgenomen geldleningen

(bedragen x € 1.000)	datum	looptijd	aflossing	rente	restant 01-01-2025	rente 2025	aflossing 2025	restant 31-12-2025
Bank Nederlandse Gemeenten	19-12-2019	6	2025	0,000%	7.000	0	7.000	0
Waterschapsbank	28-03-2020	38	2058	2,530%	10.000	253	0	10.000
Waarborgfonds voor de Zorgsector	28-02-2020	15	2035	0,290%	5.000	14	0	5.000
Waarborgfonds voor de Zorgsector	19-03-2020	20	2040	0,160%	5.000	8	0	5.000
Bank Nederlandse Gemeenten	26-06-2020	10	2030	0,185%	5.000	9	0	5.000
Bank Nederlandse Gemeenten	15-02-2022	10	2032	0,695%	10.000	70	0	10.000
Provincie Gelderland	01-04-2022	15	2037	1,380%	10.000	138	0	10.000
Bank Nederlandse Gemeenten	01-06-2022	5	2027	1,310%	5.000	66	0	5.000
Provincie Gelderland	01-11-2023	3	2026	3,500%	10.000	350	0	10.000
Provincie Gelderland	01-11-2023	10	2033	3,580%	5.000	179	0	5.000
Provincie Groningen	01-03-2024	10	2034	2,990%	10.000	299	0	10.000
Bank Nederlandse Gemeenten	28-03-2024	5	2029	2,998%	10.000	300	0	10.000
					92.000	1.686	7.000	85.000

Bedrijfsvoering

Organisatieontwikkeling

De organisatie ontwikkelt zich om te blijven voldoen aan de wensen en behoeften van de samenleving nu en in de toekomst. Dat deden we volgens de lijn van de organisatieontwikkeling uit 2018. In 2022 is een nieuw raadsprogramma en college-uitvoeringsprogramma is vastgesteld.

Onze organisatieontwikkeling is gebaseerd op vijf bouwstenen. Deze bouwstenen laten zien wat belangrijk is in onze manier van werken om de bestuurlijke doelstellingen te realiseren. De bouwstenen zijn:

- Etten-Leur maken we Samen;
- We leren en experimenteren;
- We maken slim gebruik van digitale ontwikkelingen;
- We doen wat we zeggen;
- We werken aan onze doelen en ambities.

Personeelszaken

Op personeelsgebied vinden het komende jaar meerdere ontwikkelingen plaats. Er loopt in 2024 een regionale aanbesteding voor een nieuw personeels- en informatiesysteem dat in 2025 geïmplementeerd moet worden. Ook is er in 2024 een regionale aanbesteding voor een leermanagementsysteem. Dit systeem ondersteunt ons bij het leren en ontwikkelen van onze medewerkers. Eind 2024 wordt duidelijk wat de implementatie van beide systemen betekent voor de inzet van personeel en middelen.

Rechtmatigheid en privacy

Rechtmatigheidsverantwoording

Sinds 2023 legt het college zelf rechtstreeks verantwoording af over de financiële rechtmatigheid. Dit gebeurt in de jaarrekening door middel van een wettelijk voorgeschreven rechtmatigheidsverantwoording en een verplichte toelichting in de paragraaf bedrijfsvoering.

Privacy- en informatiebeveiliging

De gemeente verwerkt bij de uitoefening van haar taken veel informatie, zoals gegevens en persoonlijke informatie van eigen inwoners, van andere burgers, medewerkers, externen en zakenrelaties.

Privacy- en informatiebeveiliging gaan hand in hand. De gegevens en informatie die de gemeente gebruikt voor de uitvoering van haar taken gaan in zeer grote mate over gevoelige gegevens. Voorbeelden zijn financiële gegevens, burgerservicenummers, gezondheidsgegevens en andere bijzondere of gevoelige persoonsgegevens.

Hoewel de gemeente Etten-Leur formeel in control is, is het de komende jaren van belang verder in control te komen en te blijven. We besteden aandacht aan informatieveiligheid van onze systemen en leren onze medewerkers om bewust, veilig en zorgvuldig met (persoons)gegevens om te gaan. Hiermee verkleinen we de kans op een inbreuk op gegevens- en informatieverwerkingen. Toch blijft de kans op een inbreuk, zoals een datalek of hack, aanwezig. De impact hiervan kan zowel voor de personen die het betreft als voor de gemeente hoog zijn. Daarnaast kan het niet naleven van de voorgeschreven wettelijke kaders resulteren in juridische sancties, zoals boetes en financiële compensatie aan getroffen personen.

Door privacy- en informatiebeveiliging naar een hoger niveau te tillen wordt het uiteindelijke doel "privacy- en informatiebeveiliging" een vanzelfsprekend onderdeel van de gemeentelijke organisatie.

Personele sterkte 2025

organisatie eenheid	formatieformatie	
	2024	2025
Gemeentesecretaris /Algemeen directeur	1,0	1,0
Control	4,7	4,7
Raadsgriffie	4,5	4,5
Managementteam	3,0	3,0
Vakafdelingen	308,2	319,8
Personele sterkte	321,4	333,0
WVS	5,0	3,0
Personele sterkte (incl. WVS)	326,4	336,0
College B&W	4,0	4,0
Raadsleden	27,0	27,0
Burgerleden	12,0	12,0
Totaal	369,4	379,0

Indicatoren

In de programma's nemen we de verplichte beleidsindicatoren op uit Besluit Begroting en Verantwoording Provincies en Gemeenten (BBV). De overige verplichte indicatoren uit het BBV nemen we hier op:

Overige verplichte indicatoren	waarde	eenheid
Formatie Fte	2025 7,4	per 1.000 inwoners
Bezetting Fte	2025 6,9	per 1.000 inwoners
Apparaatskosten	2025 777	euro per inwoner
Externe inhuur	2025 3,4	kosten als % van de totale loonsom + totale kosten inhuur externen
Overhead	2025 10,18	kosten overhead als % van de totale lasten

Verbonden partijen

Wat zijn verbonden partijen?

Verbonden partijen zijn organisaties waarin de gemeente een bestuurlijk en een financieel belang heeft.

Bestuurlijk belang

We spreken over bestuurlijk belang wanneer de gemeente een zetel heeft in het bestuur van die organisatie of wanneer de gemeente stemrecht heeft. De gemeente heeft op die manier zeggenschap in de organisatie.

Financieel belang

We spreken over een financieel belang wanneer de gemeente de kosten draagt als de organisatie failliet gaat of als de organisatie haar verplichtingen niet nakomt. Of als de gemeente risico draagt over ingelegd kapitaal, zoals bij het bezit van aandelen.

Tweede bestuursrapportage 2024

Gemeenschappelijke Regeling Beschermd Wonen regio Breda

Er is een overschot Beschermd Wonen dat hoger is dan verwacht vanwege een hoger dan verwachte loon en prijscompensatie vanuit het Rijk. De gemeentelijke bijdrage 2024 vervalt hiermee.

Gemeenschappelijke Regeling Intergemeentelijke Sociale Dienst Werkplein Hart van West-Brabant

Eind 2023 wijzigde het Werkplein zijn begroting 2023 in verband met sterk toegenomen uitkeringslasten. Deze lastenstijging werkt door in 2024 en de jaren daarna. Het Werkplein wijzigt daarom zijn begroting 2024. Deze begrotingswijziging wordt naar verwachting in het derde kwartaal 2024 aan de deelnemende gemeenten aangeboden. Vooruitlopend hierop hebben we in onze begroting 2024 rekening gehouden met hogere uitkeringslasten.

Gemeenschappelijke Regeling voor Geweld in Afhankelijkheidsrelaties (GIA) en Meldpunt Crisiszorg West-Brabant

De cao lonen stegen meer dan vooraf verwacht (10-15%). Hierdoor werden de uitvoeringsorganisaties in 2024 geconfronteerd met hogere kosten. In 2024 wordt de kostenstijging opgevangen met incidentele middelen waarover de GR GIA nog beschikt. In 2025 is dit niet meer het geval, terwijl de hogere kosten nog wel doorlopen. Het plenair overleg besloot (vanwege de risico's voor de kwetsbare doelgroep) de uitvoering van de regionale taken op hetzelfde niveau te houden. Daarom wordt vanaf 2025 voor zowel de GIA als het Meldpuntcrisiszorg een hogere bijdrage gevraagd.

Zienswijzen

Op 17 juni 2024 nam de gemeenteraad kennis van de ontwerpbegroting 2025 van de verschillende gemeenschappelijke regelingen. Een gemeenschappelijke regeling is een vorm van een verbonden partij.

De gemeenteraad diende zienswijzen in over de ontwerpbegrotingen 2025 van de gemeenschappelijke regelingen Regio West-Brabant (RWB) en Omgevingsdienst Midden- en West-Brabant (OMWB).

De reacties van de gemeenschappelijke regelingen op de zienswijzen en vragen vindt u op het raadsinformatie systeem.

Richtlijnen kaders begroting 2026 van de gemeenschappelijke regelingen

In de nota Verbonden Partijen zijn de volgende financiële richtlijnen vastgelegd:

1. We verwachten van het bestuur van de gemeenschappelijke regeling dat zij een structureel sluitende meerjarenbegroting, waarin vier jaar vooruit wordt gekeken, aanbiedt aan de deelnemers. De gemeenschappelijke regeling vermeldt duidelijk de uitgangspunten die gebruikt zijn voor de begroting voor het komende jaar. In de begroting voor het komende jaar neemt de gemeenschappelijke regeling ook een overzicht op met de bijdragen voor de komende vier jaar per deelnemer.
2. De begroting wordt opgesteld op basis van ongewijzigd beleid. Er worden dus geen nieuwe taken of uitbreiding van bestaande taken in de primitieve begroting opgenomen, behalve als dit eerder door het algemeen bestuur is besloten.
3. De begroting bevat een overzicht met het verloop van aanwezige reserves. In dit overzicht is te zien wanneer de reserve wordt ingezet en voor welk bedrag per jaar. Hierin wordt ook het doel van de reserve omschreven. Wanneer een reserve 2 jaar of langer niet wordt ingezet, dan legt de gemeenschappelijke regeling de instandhouding of vrijval van deze reserve in de besluitvorming bij de ontwerpbegroting voor. Het uitgangspunt is dat deze reserve op dat moment vrijvalt. Wordt er niet besloten tot vrijval dan geeft de gemeenschappelijke regeling in de ontwerpbegroting de planning en het doel van de uitgaven voor deze reserve opnieuw aan. Via de ontwerpbegroting worden de gemeenteraden in de gelegenheid gesteld hierop een zienswijze in te dienen.
4. De bijdrage van de deelnemende gemeenten in de begroting voor het komende jaar stijgt maximaal met de geldende CAO-indexering, overige CAO-afspraken en de prijsontwikkeling uit de meest recente circulaire. Voor het opstellen van zowel de kaderbrief als de begroting gebruikt de gemeenschappelijke regeling de dan meest recente circulaire voor zowel de loon- als de prijsindex. Hiervoor gebruiken we de meest recente ramingen zoals opgenomen in het Centraal Economisch Plan van het Centraal Plan Bureau. Voor de loonontwikkeling wordt hierbij 'de index van de loonvoet sector overheid' gevolgd en voor de prijsontwikkeling 'de index van de netto materiele consumptie'. De verbonden partij geeft bij de kaderbrief en de begroting een specificatie weer van de verhouding lonen/prijzen in haar exploitatiebegroting. Voor het opvangen van afwijkingen tussen de indexeringen die in de begroting zijn opgenomen en de

werkelijke CAO-indexering, overige CAO-afspraken en de werkelijke prijsontwikkeling houdt de verbonden partij een beperkte algemene reserve aan om de bedrijfsvoering in het lopende boekjaar te kunnen continueren zonder dat hiervoor een beroep moet worden gedaan op de deelnemers en een zienswijzenprocedure moet worden gevolgd. Uiteraard wijzigt de deelnemersbijdrage ook wanneer er wijzigingen zijn in de kwantiteit van de dienstverlening die de deelnemers afnemen.

5. Een besluit van het algemeen bestuur van een verbonden partij tot instelling van een algemene reserve is goed gemotiveerd, onderbouwd en voorzien van bijbehorende spelregels. Op dit besluit van het algemeen bestuur wordt een zienswijzemogelijkheid geboden aan de deelnemende gemeenten bij de concept-begroting(wijziging). De algemene reserve wordt aangevuld tot de maximale hoogte zoals vastgesteld door het algemeen bestuur. Voor het bepalen van de omvang van de (beperkte) algemene reserve kan het algemeen bestuur een advies vragen aan de accountant, maar de algemene reserve bedraagt niet meer dan 8% van de totale lasten in de begroting (uitgangspunt is en blijft dat de weerstandscapaciteit bij de deelnemers wordt aangehouden).
6. Een positief jaarrekeningresultaat wordt uitgekeerd aan de deelnemers. De gemeenschappelijke regeling kan hier alleen van afwijken door een duidelijk en gemotiveerd voorstel voor resultaatbestemming voor te leggen aan het algemeen bestuur. Over een dergelijk voorstel besluit het algemeen bestuur.
7. In de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing beschrijft de gemeenschappelijke regeling de risico's met de meeste impact en de getroffen beheersingsmaatregelen. Ook geeft de gemeenschappelijke regeling inzicht in de benodigde weerstandscapaciteit.

Aanvullende financiële richtlijn

In verband met de verwachte neerwaartse bijstelling van het Gemeentefonds in 2026 beschrijft de gemeenschappelijke regeling in de kadernota en de begroting 2026 in hoeverre de bijdrage van de gemeente/deelnemers gelijk blijft aan of beperkt stijgt ten opzichte van de bijdrage voor 2025. Dit kan door besparingen voor te stellen of beleidsinhoudelijke keuzes aan te geven.

Beleidsmatige richtlijnen

Voor de gemeenschappelijke regelingen Regio West-Brabant (RWB), West-Brabants Archief (WBA), het Werkvoorzieningschap (WVS), het Werkplein, de Omgevingsdienst (OMWB), de Gemeentelijke Gezondheidsdienst West-Brabant (GGD) en de Regionale Ambulancevoorziening (RAV) nemen we ook beleidsmatige richtlijnen op.

Wie zijn onze verbonden partijen?

Gemeenschappelijke Regeling Regio West-Brabant (RWB) Instellingsbesluit

Website

Openbaar belang

Het versterken van de economisch ruimtelijke structuur van West-Brabant.

Risico's

Op basis van de begroting zijn er geen substantiële risico's te benoemen.

Richtlijnen kaders begroting 2026

Specifieke financiële richtlijn:

Bij de uitvoeringsgerichte taak Kleinschalig Collectief Vervoer geldt voor de vervoersprijs per eenheid een aanpassing aan de hand van de branchegerichte NEA-index. Verder worden de vervoerslasten begroot aan de hand van het geprognosticeerde gebruik van de vervoersvoorziening. Doorbelasting van kosten aan gemeenten en provincie vindt plaats op basis van realisatie.

Beleidsmatige richtlijnen:

In de begroting 2026 wordt in heldere taal aangegeven:

1. Welke doelen uit de strategische agenda en actieprogramma 2024 – 2028 in 2026 worden gerealiseerd en welke doelen in de periode 2027-2028 worden beoogd;
2. Wat de financiële en personele inzet van de RWB hierbij is en welke aanvullende middelen (capaciteit en financiën) van de gemeenten worden gevraagd;
3. Of, en zo ja op welke wijze er voor de uitvoering van de actieagenda samenwerking nodig is met de Stedelijke Regio's en Rewin en hoe deze samenwerking wordt vormgegeven;
4. Op welke wijze de verbinding met onderwijs en bedrijfsleven wordt gelegd bij de uitvoering van het actieprogramma.

Bijdrage Etten-Leur	2024	2025	2026	2027	2028
begroting totaal	201.000	212.000	222.000	232.000	243.000

Resultaat	2024	2025
Resultaat	0	0

Vermogen	01-01-2025	31-12-2025
eigen vermogen	977.000	916.000
vreemd vermogen	6.420.000	6.420.000

Gemeenschappelijke Regeling Belastingssamenwerking West-Brabant (BWB)

Instellingsbesluit

Website

Openbaar belang

De heffing en invordering van belastingen en de uitvoering van de Wet waardering onroerende zaken en de Basisadministratie Adressen en Gebouwen.

Risico's

- Een van de risicovolle ontwikkelingen binnen het primaire proces is de stijging van het aantal waardebezwaren door no-cure-no pay-bureaus. De BWB trof hiervoor beheersmaatregelen.
- Bedrijfsvoering: De werkzaamheden binnen de BWB veranderen, dit vraagt om een flexibele invulling van het personeelsbestand in de toekomst. Door de krapte op de arbeidsmarkt is het moeilijk om cruciale functies in te vullen.
- Automatisering: Dataveiligheid is een blijvend punt van aandacht. Het risico van een datalek blijft aanwezig.
- Het vermogen om van een beheerorganisatie te ontwikkelen naar een regie-organisatie.

Bijdrage Etten-Leur	2024	2025	2026	2027	2028
Begroting	1.094.000	1.041.000	1.089.000	1.135.000	1.182.000

Resultaat	2024	2025
Resultaat	0	0

Vermogen	01-01-2025	31-12-2025
eigen vermogen	0	0
vreemd vermogen	5.951.000	5.801.000

Gemeenschappelijk Regeling ICT West-Brabant-West Instellingsbesluit

Website

Openbaar belang

Het verzorgen van een gemeenschappelijke ICT-infrastructuur.

Risico's

- Onduidelijkheid over wat precies de scheidslijnen zijn van de geboden dienstverlening. Deze onduidelijkheid kan leiden tot verwachtingen tussen deelnemer en ICT WBW die niet overeen komen.
- Onvoldoende menskracht, kennisniveau en ontwikkelniveau aanwezig in combinatie met een krappe arbeidsmarkt.

Bijdrage Etten-Leur	2024	2025	2026	2027	2028
Begroting	1.998.000	1.993.000	1.968.000	1.888.000	1.837.000

Resultaat	2024	2025
Resultaat	0	0

Vermogen	01-01-2025	31-12-2025
eigen vermogen	0	0
vreemd vermogen	3.605.000	4.955.000

N.V. Bank Nederlandse Gemeenten (BNG)
Website

Risico's

Op basis van de begroting zijn er geen substantiële risico's te benoemen.

Bijdrage Etten-Leur	2024	2025
Aantal aandelen	9.828	9.828

Stichting Inkoopbureau West-Brabant (Karel)

Website

Openbaar belang

Het verzorgen van inkoopadvies, het uitvoeren van inkooptrajecten en contractmanagement.

Risico's

Op basis van de begroting zijn er geen substantiële risico's te benoemen.

Bijdrage Etten-Leur	2024	2025
Begroting	14 dagdelen per week	14 dagdelen per week

Benego (Belgisch Nederlands Grens Overleg)

Website

Openbaar belang

Het bevorderen van grensoverschrijdend overleg en grensoverschrijdende samenwerking.

Risico's

Op basis van de begroting zijn er geen substantiële risico's te benoemen.

Bijdrage Etten-Leur	2024	2025
Begroting	2.142	2.200

Gemeenschappelijke Regeling Veiligheidsregio Midden en West-Brabant

Instellingsbesluit

Website

Openbaar belang

Het verzorgen van brandweezorg en geneeskundige hulpverlening bij rampenbestrijding en crisisbeheersing.

Risico's

De voornaamste risico's zijn de onzekerheid rond de werving en selectie van vrijwilligers brandweer, het is steeds moeilijker vrijwilligers te binden en te boeien. Dit heeft continu aandacht. Daarnaast zijn de effecten van de Europese richtlijn die stelt dat gelijke arbeid gelijk beloond moet worden nog niet duidelijk. Dit heeft mogelijk effecten op de hoogte van de formatie. Er is nog geen duidelijkheid of en in hoeverre de minister van Justitie en Veiligheid budget beschikbaar stelt voor de uitvoering van deze richtlijn.

Bijdrage Etten-Leur	2024	2025	2026	2027	2028
Begroting	2.539.000	2.779.000	2.828.000	2.912.000	2.982.000

Resultaat	2024	2025
Resultaat	0	0

Vermogen	01-01-2025	31-12-2025
eigen vermogen	5.233.000	4.444.000
vreemd vermogen	49.959.000	57.369.000

Coöperatie Parkeerbeheer Zuidwest Nederland UA

Website

Openbaar belang

Leveren van diensten voor parkeergaragebeheer.

Risico's

Er zijn geen substantiële risico's te benoemen.

Bijdrage Etten-Leur	2024	2025
Begroting	2.600	2.600

B.V. Rewin West-Brabant

Website

Openbaar belang

Versterken van de regionale economie door bedrijven te stimuleren in West-Brabant te investeren en tevens West-Brabantse bedrijven in brede zin te ondersteunen met innovatie en groei van hun ondernemingen.

Risico's

Op basis van de begroting zijn er geen substantiële risico's te benoemen.

Bijdrage Etten-Leur	2024	2025	2026	2027	2028
Begroting	164.000	171.000	178.000	185.000	193.000
Aantal aandelen	20.000	20.000	20.000	20.000	20.000

Gemeenschappelijke Regeling West-Brabants Archief (WBA)

Instellingsbesluit

Website

Openbaar belang

Het zorgen, beheren, bewaren en ter beschikking stellen van de in de archiefbewaarplaats aanwezige archiefbescheiden.

Risico's

Op basis van de begroting zijn er geen substantiële risico's te benoemen.

Beleidsmatige richtlijnen kaders begroting 2026

1. Het West-Brabants Archief zorgt ervoor dat protocollen en standaarden aansluiten bij de actuele landelijke normen en standaarden. Voor onder andere het e-depotprotocol. Bij het overgaan naar een actuelere versie van een standaard of protocol hanteert het WBA voor de deelnemers een ruime overgangsfase.
2. Zorg voor een goede advisering en het prioriteren van de praktische ondersteuning van de deelnemers. Bijvoorbeeld bij het e-depot. Neem deelnemers mee in de toekomstige ontwikkelingen van het West-Brabants Archief.

Bijdrage Etten-Leur	2024	2025	2026	2027	2028
Begroting	175.000	200.000	230.000	237.000	245.000

Resultaat	2024	2025
Resultaat	0	0

Vermogen	01-01-2025	31-12-2025
eigen vermogen	255.000	255.000
vreemd vermogen	460.000	425.000

Gemeenschappelijke Regeling Werkvoorzieningschap West Noord-Brabant (WVS)

Instellingsbesluit

Website

Openbaar belang

Het op efficiënte wijze bieden van werkgelegenheid aan personen met een arbeidsbeperking die geen perspectief hebben op de reguliere arbeidsmarkt en het verzorgen van trajecten gericht op de arbeidsontwikkeling van personen met een afstand tot de arbeidsmarkt.

Risico's

De voornaamste risico's zijn de onzekerheid rond de hoogte van de rijksbijdrage Wet sociale werkvoorziening (Wsw) en compensatiebijdrage voor de loon- en prijsontwikkeling door het Rijk. In de septembercirculaire maakt het Rijk deze cijfers bekend. Hierna past WVS de begroting 2025 aan.

Richtlijnen kaders begroting 2026

Aanvullende financiële richtlijnen:

1. De op WVS betrekking hebbende ramingen en effecten van de ketensamenwerking worden herkenbaar in een afzonderlijke paragraaf in de begroting 2026 opgenomen. WVS zorgt er voor dat haar begroting op dit punt aansluit bij de begrotingen van het Werkplein Hart van West-Brabant en de ISD Brabantse Wal;
2. De in de financiële richtlijn 3 bedoelde reserves betreffen uitsluitend de bestemmingsreserves.

Beleidsmatige richtlijnen:

1. WVS houdt inzichtelijk welke activiteiten en risico's verbonden zijn aan de afbouw van het huidige WSW-bestand in combinatie met de opdrachtportefeuille en stelt maatregelen voor om nadelige financiële gevolgen daarvan zoveel mogelijk te beperken;
2. WVS besteedt in de begroting 2026 aandacht aan de visie en ambitie rondom de doorontwikkeling van het sociaal ontwikkelbedrijf;
3. De begroting van WVS wordt daarbij opgesteld in lijn met de ambities en doelstellingen van de integrale ketensamenwerking met het Werkplein Hart van West-Brabant en de ISD Brabantse Wal. De ketenpartners dienen hun activiteiten en inspanningen in samenhang te bezien, waarbij het resultaat van de organisaties tezamen optimaal dient te zijn;
4. Ten aanzien van deze ambities en doelstellingen verwachten we dat WVS samen met het Werkplein en ISD komt tot concrete doelstellingen rond de ontwikkelingen van inwoners, zowel in kwalitatief als kwantitatief opzicht;

5. Daarbij verwachten we dat WVS in afstemming met de ketenpartners zorgt voor passende leerroutes en ontwikkeltrajecten die aansluiten bij de vraag op de arbeidsmarkt en de veranderende doelgroep waarvoor deze trajecten worden ingezet. We vragen WVS daarbij innovatief te werk te gaan, zodat recht wordt gedaan aan de uitdagingen rond de doelgroep;
6. In de begroting 2026 wordt de inzet van WVS ten behoeve van de ketensamenwerking in een afzonderlijke paragraaf uitgewerkt.

Bijdrage Etten-Leur	2024	2025	2026	2027	2028
Begroting	917.000	855.000	932.000	991.000	1.026.000

Resultaat	2024	2025
Resultaat	0	0

Vermogen	01-01-2025	31-12-2025
eigen vermogen	4.250.000	4.000.000
vreemd vermogen	21.568.000	20.818.000

Website

Openbaar belang

Efficiënte en effectieve uitvoering van de Participatiewet en bijbehorende inkomensondersteunende regelingen loaw, loaz (Wet Inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijke arbeidsongeschikte werkloze werknemers/ - gewezen zelfstandigen) en BBZ (Besluit Bijstandsverlening Zelfstandigen), het minimabeleid en de Wet inburgering 2021.

Risico's

Sneller toenemende klantaantallen en extra niet voorziene taken die het Werkplein opgedragen krijgt (zoals in de afgelopen jaren is gebeurd met de energietoeslag en de ondersteuning van Oekraïners) leiden tot hogere uitkeringslasten en hogere uitvoeringskosten. Daarnaast leidt dit tot een aanhoudende hoge werkdruk die binnen het Werkplein wordt ervaren, met het risico op ziekteverzuim.

Richtlijnen kaders begroting 2026

Aanvullende financiële richtlijnen:

1. De op het Werkplein HvWB betrekking hebbende ramingen en effecten van de ketensamenwerking worden herkenbaar in een afzonderlijke paragraaf in de begroting 2026 opgenomen. Het Werkplein HvWB zorgt er voor dat haar begroting op dit punt aansluit bij de begrotingen van WVS en de ISD Brabantse Wal.
2. Het Werkplein HvWB maakt een onderbouwde meerjarige prognose van het aantal bijstandsontvangers.
3. Het Werkplein HvWB neemt in de bijlage van de begroting een overzicht op met het verloop van de vaste en tijdelijke formatie sinds 2015. Hieruit blijkt welke mutaties er sinds 2015 in de formatie zijn doorgevoerd, met welke reden en de besluitvorming hierover.
4. Het Werkplein HvWB verschaft in de P&C-documenten inzicht in de stand van de vorderingen en de voorziening dubieuze debiteuren.

Beleidsmatige richtlijnen:

1. Het Werkplein HvWB stelt een begroting voor het jaar 2026 op waarin de ambities van de deelnemende gemeenten tot uitdrukking komen met betrekking tot duurzame uitstroom van uitkeringsgerechtigden, het beperken van uitkeringslasten, het bieden van

inkomensondersteuning en armoedebestrijding en het integraal samenwerken binnen het Sociaal Domein.

2. De begroting 2026 dient een duidelijke onderbouwing te bevatten van de manier waarop het Werkplein HvWB de hiervoor genoemde ambities gaat realiseren, alsmede de lasten die daarmee gepaard gaan.
3. De onderbouwing bevat concrete maatregelen die afdoende zijn om aanspraak te kunnen maken op een uitkering in het kader van de vangnetregeling mocht er voor 2026 uiteindelijk onverhoopt toch sprake zijn van een overschrijding van de BUIG-budgetten.
4. De begroting 2026 van het Werkplein HvWB is opgesteld in lijn met de ambities en doelstellingen van de integrale ketensamenwerking met WVS en de ISD Brabantse Wal. De ketenpartners dienen hun activiteiten en inspanningen in samenhang te bezien, waarbij het resultaat van de organisaties tezamen optimaal dient te zijn.
5. Ten aanzien van deze ketensamenwerking verwachten we dat het Werkplein samen met WVS en ISD komt tot concrete doelstellingen rond de ontwikkelingen van inwoners, zowel in kwalitatief als kwantitatief opzicht.
6. Daarbij verwachten we dat het Werkplein in afstemming met de ketenpartners zorgt voor passende leerroutes en ontwikkeltrajecten die aansluiten bij de vraag op de arbeidsmarkt en de veranderende doelgroep waarvoor deze trajecten worden ingezet. We vragen het Werkplein daarbij innovatief te werk te gaan, zodat recht wordt gedaan aan de uitdagingen rond de doelgroep.
7. In de begroting 2026 wordt de inzet van het Werkplein ten behoeve van de ketensamenwerking in een afzonderlijke paragraaf uitgewerkt.

Bijdrage Etten-Leur	2024	2025	2026	2027	2028
Begroting	3.338.000	3.576.000	3.729.000	3.889.000	4.061.000

Resultaat	2024	2025
Resultaat	0	0

Vermogen	01-01-2025	31-12-2025
eigen vermogen	0	0
vreemd vermogen	6.595.000	6.518.000

Gemeenschappelijke Regeling voor Geweld in Afhankelijkheidsrelaties (GIA) en Meldpunt Crisiszorg West-Brabant Instellingsbesluit

Website

Openbaar belang

De aanpak van geweld in afhankelijkheidsrelaties om huiselijk geweld en kindermishandeling eerder en beter in beeld krijgen, te stoppen en duurzaam op te lossen.

Risico's

Door de nieuwe cao's Sociaal Werk en Jeugdzorg stijgen de kosten van de uitvoeringsorganisaties vanaf 2024. In 2024 wordt de kostenstijging opgevangen met incidentele middelen. Om de regionale taken in 2025 op hetzelfde niveau te houden wordt er voor zowel de GIA-taken als voor het Meldpunt Crisiszorg een hogere bijdrage gevraagd dan vooraf begroot.

Voor 2025 zien we nog de volgende risico's:

- Er zijn in de begroting 2025 middelen gereserveerd voor de geplande herontwikkeling van Meldpunt Crisiszorg, of deze volledig toereikend zijn is nog onbekend;
- Voor de regionale implementatie van het Toekomstscenario voor kind- en gezinsbescherming zijn voor 2025 ook middelen gereserveerd. De uiteindelijke regionale en lokale financiële gevolgen voor de komende jaren zijn nu nog lastig in te schatten.

Bijdrage Etten-Leur	2024	2025
Begroting	565.000	634.000

Gemeenschappelijke Regeling Schoolverzuim en Voortijdig Schoolverlaten regio West-Brabant (Regionaal Bureau Leren)

Instellingsbesluit

Website

Openbaar belang

Het terugdringen van het aantal voortijdige schoolverlaters.

Risico's

Het actualiseren van de Ingrado-richtlijnen kan financiële gevolgen hebben. Ingrado is de landelijke vereniging van alle afdelingen leerplicht van de gemeenten.

Bijdrage Etten-Leur	2024	2025	2026	2027	2028
Begroting	86.000	94.000	50.000	52.000	54.000

Resultaat	2024	2025
Resultaat	0	0

Vermogen	01-01-2025	31-12-2025
eigen vermogen	0	0
vreemd vermogen	2.081.000	2.081.000

Gemeenschappelijke Regeling Beschermd Wonen regio Breda

Instellingsbesluit

Openbaar belang

Vormgeven, uitvoeren en financieren van Beschermd Wonen voor kwetsbare inwoners.

Risico's

Een plotseling extra toename met enkele cliënten kan een groot effect hebben op de regionale begroting.

Bijdrage Etten-Leur	2024	2025
Begroting	0	0

Gemeenschappelijke Regeling Nazorg Gesloten Stortplaatsen Bavel-Dorst en Zevenbergen

Instellingsbesluit

Openbaar belang

Eeuwigdurende nazorgverplichting ten aanzien van de (gesloten) Afvalstoffenberging Bavel-Dorst en de Regionale Stortplaats Zevenbergen.

Risico's

De gevolgen van verontreiniging van grond- en oppervlakte water en lucht als gevolg van calamiteiten op of rond de voormalige stortplaatsen, waarbij (gevaarlijke) chemische stoffen vrij komen.

Bijdrage Etten-Leur	2024	2025	2026	2027	2028
Begroting	63.000	63.000	63.000	63.000	63.000

Resultaat	2024	2025
Resultaat	0	0

Vermogen	01-01-2025	31-12-2025
eigen vermogen	1.015.000	1.003.000
vreemd vermogen	24.480.000	24.490.000

Gemeenschappelijke Regeling Omgevingsdienst Midden- en West-Brabant (OMWB)

Instellingsbesluit

Website

Openbaar belang

Een bijdrage te leveren aan een leefbare en veilige werk- en leefomgeving voor de regio.

Risico's

1. Inhuur versus vast personeel: € 200.000
2. Transitie mens en systeem: € 350.000
3. Problematiek arbeidsmarkt: € 525.000
4. Bovenmatig verzuim: € 212.000
5. Invoering Omgevingswet: € 600.000
6. Kosteneffectiviteit: € 180.000

Totaal gewogen risico's: € 2.067.000.

Richtlijnen kaders begroting 2026

Beleidsmatige richtlijnen:

1. De omgevingsdienst is in 2024 gestart met de implementatie van het kwaliteitsmanagementsysteem in de organisatie. In de kaderbrief 2026 geeft de omgevingsdienst concreet aan op welke wijze de resultaten van het kwaliteitsmanagementsysteem en de doorontwikkeling van datamanagement en -beheer worden verwerkt in de (meerjaren)begroting 2026. Bijvoorbeeld door in het beleidsdeel van de begroting inzage te geven in de aanpak van de ontwikkeling van kritieke prestatie-indicatoren voor de primaire processen (dienstverlening).
2. Wij hebben de OMWB gevraagd om in 2025, samen met de deelnemers, de MWB-norm te herzien en te komen tot een nieuwe financieringsopzet. Hierbij wordt aansluiting gezocht bij de rapportage 'Financieringssystematiek omgevingsdiensten' vastgesteld op 20 juni 2024 door het bestuurlijk overleg Interbestuurlijk Programma Versterking VTH en het Gemeenschappelijk Uitvoeringskader. Het proces om tot een nieuwe financieringssystematiek te komen wordt in de Kaderbrief 2026 beschreven en ook de (potentiële) gevolgen voor de (meerjaren)begroting 2026 en verder.

Bijdrage Etten-Leur	2024	2025	2026	2027	2028
Begroting	629.000	749.000	780.000	809.000	839.000

Resultaat	2024	2025
Resultaat	0	0

Vermogen	01-01-2025	31-12-2025
eigen vermogen	2.930.000	2.920.000
vreemd vermogen	7.429.000	7.122.000

Gemeenschappelijke Regeling Gemeentelijke Gezondheidsdienst West Brabant (GGD) Instellingsbesluit

Website

Openbaar belang

Het uitvoeren van de Wet publieke gezondheid en toezichtstaken van de Wet kinderopvang en kwaliteitseisen peuterspeelzalen.

Risico's

1. Veranderingen in het basistakenpakket en plustakenpakket kunnen leiden tot ongedekte vaste kosten bij de GGD.
2. Er ligt een risico op het gebied van (on)voldoende capaciteit in crisissituaties.
3. De huurder aan de Doornboslaan heeft opgezegd, waardoor alle daaruit komende inkomsten wegvallen. Er wordt gezocht naar een nieuwe huurder.

Richtlijnen kaders begroting 2026

Beleidsmatige richtlijnen:

1. De GGD geeft in kaders en Beleidsbegroting 2026 duidelijk weer met welke concrete plannen invulling gegeven gaat worden aan de in het beleidsplan 2023-2026 'Wij maken samen gezond gewoon' opgenomen 4 ambities en laten ze hun 3 gezonde geluiden horen;
2. Wij verwachten dat zij in samenspraak met de deelnemende gemeenten in 2026 een vervolg van het beleidsplan opstelt en presenteert;
3. Gezien de afnemende financiële middelen in 2026 verwachten gemeenten beleidsmatige keuzes te moeten maken. Om deze keuzes gedegen voor te kunnen bereiden is meer gedetailleerd inzicht nodig in het aanbod en in de geleverde producten en kosten. Wij verwachten van de GGD dat zij deze informatie leveren.

Bijdrage Etten-Leur	2024	2025	2026	2027	2028
Begroting	2.032.000	2.090.000	2.187.000	2.289.000	2.396.000

Resultaat	2024	2025
Resultaat	0	0

Vermogen	01-01-2025	31-12-2025
eigen vermogen	6.587.000	6.667.000
vreemd vermogen	10.500.000	10.500.000

Gemeenschappelijke Regeling Regionale Ambulancevoorziening Brabant Midden-West-Noord (RAV)

Instellingsbesluit

Website

Openbaar belang

Het verlenen van ambulancezorg.

Risico's

Op basis van de begroting zijn er geen substantiële risico's te benoemen.

Richtlijnen kaders begroting 2026

Aanvullende financiële richtlijn:

De algemene financiële richtlijnen zijn niet van toepassing op de RAV.

Beleidsmatige richtlijnen:

1. De RAV waarborgt onder de Wet ambulancezorgvoorzieningen de kwaliteit en continuïteit van de ambulancezorg in heel haar werkgebied. De ambulancezorg dient blijvend te worden uitgevoerd zonder gemeentelijke financiële bijdragen.
2. Het Meerjarenplan 2022-2025 van de RAV loopt tot en met 2025. De RAV betreft bij de opstelling van het nieuwe meerjarenplan de stakeholders. Het nieuwe meerjarenplan komt tot uitdrukking in de begroting 2026.
3. Het Landelijk Kwaliteitskader Ambulancezorg 1.0 bevat 26 indicatoren waarmee daadwerkelijk het niveau van de geleverde zorg wordt gemeten. Tijdigheid in het spoedvervoer is er hier één van. De indicatoren zijn onderverdeeld in zeven segmenten: Bereikbare en beschikbare zorg, Patiënt centraal, Veilige zorg, Professionaliteit, Samenwerken, Continue verbeteren en Basis op orde. De RAV informeert de gemeenten in haar begroting hoe zij voldoet aan het landelijke kwaliteitskader en de opgenomen indicatoren.
4. De RAV is in 2024 gestart met de implementatie van de nieuwe urgentie-indeling ambulancezorg. De nieuwe indeling kent zeven in plaats van drie urgentieniveaus. De RAV verwerkt de nieuwe urgentie-indeling in haar begroting waarbij inzage in de responstijden op A0 en A1 (voorheen A1 en A2 ritten) behouden blijft. Uitgangspunt dient te zijn dat in het hele werkgebied de responstijd voor A0 ritten niet meer dan 5% wordt overschreden (melding-aankomst meer dan 15 minuten).
5. In haar begroting geeft de RAV aan wat het Integraal Zorg Akkoord (IZA) en de landelijke Beleidsagenda Toekomstbestendige Acute Zorg van VWS betekent voor de ambulancezorg in haar werkgebied. De beleidsagenda kent drie kernpunten: Kwaliteit en toegankelijkheid van de zorg, Zorgcoördinatie en Samenwerking in de regio.

Bijdrage Etten-Leur	2024	2025	2026	2027	2028
Begroting	0	0	0	0	0

Resultaat	2024	2025
Resultaat	0	0

Vermogen	01-01-2025	31-12-2025
eigen vermogen	15.099.000	14.758.000
vreemd vermogen	33.302.000	31.611.000

N.V. Brabant Water

Website

Openbaar belang

Winnen, zuiveren en distribueren van water voor huishoudens en bedrijfsleven.

Risico's

Op basis van de begroting zijn er geen substantiële risico's te benoemen.

Bijdrage Etten-Leur	2024	2025
Aantal aandelen	55.211	55.211

Grondbeleid

Algemene ontwikkelingen

In deze paragraaf geven we een toelichting op het grondbeleid. Naast de algemene ontwikkelingen benoemen we de risico's. Ook lichten we een aantal wijzigingen in reserves toe.

Algemene ontwikkelingen

De Omgevingsvisie geeft een beeld van de veranderingen in het bestaand stedelijk gebied en van de toekomstige uitbreiding daarvan tot 2040.

Ontwikkelingen tweede bestuursrapportage 2024

We rekenden diverse exploitaties opnieuw door en stelden de prognoses voor 2024 en volgende jaren bij. Ook brachten we de voorzieningen op het vereiste niveau.

Wonen

De afspraken over de woningbouwproductie voor de periode 2023 tot en met 2040 baseren we op de provinciale Bevolkings- en woningbouwbehoefteprognoses van 2023. Volgens deze prognoses moet Etten-Leur in deze periode nog minstens 3.610 woningen opleveren.

Voor de periode 2022 tot en met 2030 is de regionale Woondeal tussen het rijk, de provincie en de stedelijke regio Breda-Tilburg de basis voor afspraken over onder andere aantallen te realiseren woningen. Concreet gaat het voor de periode 2022 tot en met 2026 om minimaal 1.118 woningen. Vanaf de tweede helft 2024 maken alle partijen via een update van de Woondeal nieuwe afspraken voor de periode van 2027.

In de gemeentelijke Woonzorgvisie die de raad 30 april 2024 vaststelde gaan we op basis van het regionaal woningmarktonderzoek 2023 voor nieuwbouw 2022 tot en met 2040 uit van 4.100 woningen. Eind 2024 zijn hiervan ongeveer 1.150 woningen opgeleverd.

Een gedetailleerd overzicht van het woningbouwprogramma per 1 januari 2025 staat woningbouwprogramma 2025-2028.

Woningbouw 2025-2028 in m²

verkopen woningbouw in m ²	Prognose					
gemeentelijke locaties	2025	2026	2027	2028	> 2028	Totaal
Schoenmakershoek-Oost	2.109	24.598				26.707
Haansberg deelgebied 1		8.620	28.169			36.789
Haansberg deelgebied 2		15.455	30.910	40.910	123.640	210.915
Totaal	2.109	48.673	59.079	40.910	123.640	274.411

Woningbouw 2025-2028 oplevering

Oplevering in aantallen:

gemeentelijke locaties	Prognose					Totaal
	2025	2026	2027	2028	> 2028	
Totaal	0	152	311	192	1.840	2.495

locaties derden	Prognose					Totaal
	2025	2026	2027	2028	> 2028	
Totaal	294	85	112	59	94	644
Totaal aantal woningen	294	237	423	251	1.934	3.139

Oplevering in aantallen:

per categorie	Prognose					Totaal
	2025	2026	2027	2028	> 2028	
sociale huur grondgebonden	-	117	16	12	265	410
sociale huur appartementen	88	40	66	73	280	547
Totaal sociale huur	88	157	82	85	545	957
middeldure huur grondgebonden	-	4	8	4	125	141
middeldure huur appartementen	50	20	8	16	119	213
Totaal middeldure huur	50	24	16	20	244	354
dure huur grondgebonden	-	-	-	-	-	-
dure huur appartementen	-	-	-	-	-	-
Totaal dure huur	0	0	0	0	0	0
betaalbaar < € 270.000						
koopwoningen	-	8	54	46	325	433
koopappartementen	91	-	-	-	42	133
Totaal betaalbare koop < € 270.000	91	8	54	46	367	566
betaalbaar < € 355.000						
koopwoningen	-	34	42	8	120	204
koopappartementen	-	-	25	-	45	70
Totaal betaalbare koop < € 355.000	0	34	67	8	165	274
betaalbaar < € 390.000						
dure koopwoningen	-	-	18	20	60	98
dure koop appartementen	-	-	-	-	-	-
Totaal betaalbare koop < € 390.000	0	0	18	20	60	98
dure koopwoningen	65	8	137	43	453	706
dure koop appartementen	-	-	25	-	-	25
Totaal dure koop	65	8	162	43	453	731
bouwkavels	-	6	24	29	100	159
bouwkavels CPO*	-	-	-	-	-	-
Totaal bouwkavels	0	6	24	29	100	159
Totaal	294	237	423	251	1.934	3.139

*CPO: Collectief Particulier Opdrachtgeverschap

Werken

Bedrijventerreinen

Hergebruik heeft de hoogste prioriteit. In de loop van 2023 maakten de gemeenten en provincie nieuwe afspraken over bedrijventerreinen die lopen tot 2030. Hierbij heeft hergebruik de hoogste prioriteit. Etten-Leur wil vooral via herontwikkeling van bestaand bedrijventerrein aan de vraag voldoen. Door het ontbreken van geschikte en rendabele locaties gaan we niet over tot de aanleg van nieuw bedrijventerrein. In de Omgevingsvisie namen we daarover een besluit.

In dit overzicht staat de totale voorraad aan bedrijfskavels bij het Grondbedrijf per 1-1-2025.

bedrijventerreinen in m ²	Prognose					Totaal
	2025	2026	2027	2028	> 2028	
Kavel zonder woning (€185)	2.754					2.754
Vosdonk-Zuid	2.754	0	0	0	0	2.754
- milieustraat	18.721					18.721
- percelen	7.625	14.000	15.019	9.450		46.094
Vosdonk-Noord	26.346	14.000	15.019	9.450	0	64.815
Totaal	29.100	14.000	15.019	9.450	0	67.569

Wanneer we de voorraad bedrijfskavels afzetten tegen de prognose, dan blijkt dat de bestaande voorraad voor kleinschalige bedrijvigheid tot en met 2028 voldoende is. Grootschalige bedrijven (meer dan een hectare) kunnen we maar zeer beperkt onderbrengen. Behalve de gemeente Etten-Leur hebben ook anderen een beperkt aantal bedrijfskavels in de verkoop.

Detailhandel

Bij detailhandel ligt het accent op het Winkelhart en wijk- en buurtcentra. Samen met vastgoedeigenaren en ondernemers kijken we naar de positie van het Winkelhart en andere centra. We werken aan concrete maatregelen om de leegstand aan te pakken. Ook bestaat de noodzaak om het totale winkelaanbod terug te brengen. In de Omgevingsvisie staan voorstellen.

Kantoren

Etten-Leur heeft geen gronden meer beschikbaar voor de bouw van kantoren. In regionaal verband zijn afspraken gemaakt om daar waar mogelijk het volume te laten krimpen.

Kwaliteitsverbetering landschap

Bij de ruimtelijke ordening moeten gemeenten zich houden aan de provinciale Omgevingsverordening. In de Omgevingsverordening van de provincie Noord-Brabant staan onder andere regels over het versterken van omgevingskwaliteit. Het gaat hier om de regeling 'Kwaliteitsverbetering landschap'.

De kwaliteitsverbeteringen moeten plaatsvinden in het buitengebied: gebied dat tot het buitengebied blijft behoren, niet in (te ontwikkelen) stedelijk gebied. Als een fysieke verbetering ter plaatse niet mogelijk of niet wenselijk is, kan de kwaliteitsverbetering ook plaatsvinden door een voorgeschreven bijdrage in een gemeentelijk landschapsfonds. In Etten-Leur is dat de Reserve Kwaliteitsverbetering landschap. De gemeente moet de gestorte bijdragen besteden aan de in de provinciale Omgevingsverordening genoemde doelen in het buitengebied. Over de besteding van de Reserve Kwaliteitsverbetering landschap moeten we periodiek rapporteren aan de provincie.

Voor de bestedingen binnen de gemeente Etten-Leur zijn in overleg met onze externe buitengebiedpartners verschillende bestedingsdoelen opgesteld die passen binnen de provinciale regels:

- de restopgave ecologische verbindingzones (nog ongeveer 32 hectare ofwel nog ongeveer 13 kilometer);
- bij ecologische verbindingzones die doorkruist worden door gemeentelijke wegen nemen we ontsnipperingsmaatregelen (bijvoorbeeld eco-duikers) om hindernissen voor dieren op te lossen. Bij provinciale wegen komen deze maatregelen ten laste van de provincie;
- inrichting van de stedelijke uitloopgebieden zodat de inwoners in hun directe woonomgeving al van het buitengebied kunnen genieten;
- een fiets-/wandelbrug over de Halsche Vliet (verbinding tussen Hooglaarsestraat in Prinsenbeek en Haagse Dijk in Etten-Leur);
- verbetering (vlonderpaden) en uitbreiding van de wandelvoorzieningen in Kelsdonk/Zwermlaken. Inclusief bijbehorende voorzieningen zoals bewegwijzering, informatiepanelen en een vogelkijkscherm;
- aanleg en verbetering van parkeervoorzieningen bij wandelgebieden;
- vernieuwing van de wilduittredeplaatsen in de Leurse Haven zodra ook de beschoeiing vervangen gaat worden;
- aanleg bloemen- en kruidenrijke bermen;
- vergelijkbare inzet- en bestedingsdoelen als hierboven genoemd op andere locaties in het buitengebied van Etten-Leur.

Over de gewenste inzet van de middelen bestaat bij alle geraadpleegde partners grote eensgezindheid.

Tot 2028 is er een samenwerkingsovereenkomst met het waterschap om de natte ecologische verbindingzones te realiseren. Ook zijn er in Etten-Leur enkele droge ecologische

verbindingszones (dijken). In totaal gaat het om ongeveer 30 kilometer. Daarvan moeten we nog ongeveer 13 kilometer aanleggen (verwerven en/of inrichten). Het waterschap en de gemeente volgen de kansen voor grondverwerving (het gaat om vrijwillige verkoop of ruiling) langs ecologische verbindingzones nauwlettend.

Voor de grondverwervingen, de aanleg en het beheer en onderhoud van de ecologische verbindingzones is geld beschikbaar uit de Reserve Kwaliteitsverbetering landschap. Voor de fiets-/wandelbrug over de Halsche Vliet werken we samen met de gemeente Breda en het waterschap. Waterschap, provincie en Staatsbosbeheer werken verder samen met de gemeente aan het natuurontwikkelingsproject Noordrand Midden. Voor Etten-Leur gaat het om de drie deelgebieden: Kelsdonk/Zwermlaken, Strijpen/De Berk en Zwartenbergse Polder (Haagse Dijk).

LANDELIJK GEBIED	status	oplevering	exploitant	
Ecologische verbindingzones	in uitvoering	2028	gemeente en waterschap	100.000
Ontsnipperingsmaatregelen bij Ecologische verbindingzones	in voorbereiding	2028	gemeente en waterschap	10.000
Fiets/wandelbrug Halsche Vliet	in uitvoering	2025	gemeenten Breda en Etten-Leur	
Kelsdonk/Zwermlaken vlonderpaden	in uitvoering	2025	gemeente Etten-Leur / Staatsbosbeheer/ Stichting Milieu Educatief Centrum	40.000
Noordrand Midden overig	in uitvoering	2025	gemeente Etten-Leur / Staatsbosbeheer/ Stichting Milieu Educatief Centrum	7.500
Stedelijk uitloopgebied Haansberg	in voorbereiding	2033	gemeente	
Totaal				157.500

Risico's

De financiële bedrijfsvoering van het Grondbedrijf is zo opgezet dat we risico's opvangen zonder dat we een beroep doen op de algemene dienst van de gemeente. In de tabel geven we aan:

- het actuele risicoprofiel van de grondexploitaties;
- het noodzakelijke weerstandsvermogen op basis van de risicoberekening;
- de verwachte exploitatieresultaten;
- het aantal m² grond dat in eigendom is.

(bedragen x € 1.000)	risicoprofiel 01-01-2025	Bruto benodigd weerstandsvermogen	Prognose resultaat	voorraad gronden m ²
Grondexploitaties	27.881	9.760	1.907	989.450

We werkten een gedetailleerd overzicht van de grondexploitaties uit. Daarin staat ook een totale berekening van het weerstandsvermogen dat nodig is. Uit dit overzicht blijkt dat de 'Reserve exploitatie risico's' toereikend is.

Risico's grondexploitatie 1 januari 2025

Woningbouwlocaties				
(bedragen x € 1.000)	boekwaarde	Risico	Prognose resultaat	m ²
Schoenmakershoek-Oost	5.506	1.980	0	26.700
Haansberg deelgebied 1 (Oost)	5.015	6.563	1.335	36.800
Haansberg deelgebied 2 (Zuid)	27.202	2.902	1.650	364.279
Nobelaer	-771	748	95	0
Woningbouwlocaties	36.952	12.193	3.080	427.779
Bedrijventerreinen				
Vosdonk-Zuid	-403	649	264	2.754
Vosdonk Noord	10.641	1.255	-1.437	64.815
Bedrijventerreinen	10.238	1.904	-1.173	67.569
Kantoorlocaties				
	-	-	-	-
Totaal	47.190	14.097	1.907	495.348

Materiële vaste activa	boekwaarde	Risico	Prognose resultaat	m ²
Hilsebaan	70	1	0	11.925
Haansberg deelgebied 3 (Zuid-West)	1.328	27	0	64.500
Haansberg deelgebied 4 (Noord-West)	3.858	77	0	79.975
Haansberg deelgebied 5 (Noord)	5.208	104	0	274.000
Meeuwisdijk	295	6	0	63.700
Totaal	10.759	215	0	494.100

Panden	boekwaarde	Risico	OZB of taxatiewaarde	m ²
	-	-	-	-
Totaal	0	0	0	0
Totaal exploitatiegebieden	57.949	14.312		989.448

Totalen	boekwaarde	Risico
Woningbouwlocaties	36.952	12.193
Bedrijventerreinen	10.238	1.904
	47.190	14.097
Kantoorlocaties	0	0
Materiële vaste activa	10.759	215
Panden	0	0
Maximaal risico	57.949	14.312

Minimale waarde en voorzieningen	Minimale waarde	Voorzieningen exploitatie tekorten
Woningbouwlocaties	25.833	0
Bedrijventerreinen	6.757	1.437
	32.590	1.437
Kantoorlocaties		
Materiële vaste activa	10.759	0
Panden	0	0
Minimale waarde en voorzieningen	43.349	1.437

Berekening reëel risico:		
Boekwaarde	57.949	
Risico	14.312	
Planschade risico afgesloten complexen	405	
Maximaal risico		72.666
Minimale waarde gronden en panden	43.349	
Voorziening exploitatie tekorten	1.437	
Minimale waarde en voorzieningen		-44.786
Gecorrigeerd risico		27.880
Reëel risico	35%	9.760

	Prognose resultaat	voorraad gronden m²
Woningbouwlocaties	3.080	427.779
Bedrijventerreinen	-1.173	67.569
	1.907	495.348
Kantoorlocaties	0	0
Verspreide percelen	0	494.100
Totaal	1.907	989.448

Investeringsen

Investeringsen 2024

Om de gewenste maatschappelijke effecten binnen de programma's te realiseren zijn investeringen nodig.

We geven inzicht in de ontwikkelingen van de investeringen.

In 2024 was € 76 miljoen voor investeringen beschikbaar. We verwachten hiervan in 2024 ongeveer € 19 miljoen uit te geven.

Aan het einde van 2024 is er nog € 57 miljoen over.

investeringsen (bedragen x € 1.000)	nog beschikbaar
Omgevingsvisie	28.600
Vervanging riolering (met name Verbreed Gemeentelijk Rioleringsplan VGRP)	8.700
Investeringsen openbaar gebied	6.500
Herinrichting stadskantoor	5.300
Renovatie vloer en LED-verlichting parkeergarage	1.600
Vorbereiding spooronderdoorgang	1.800
Overige investeringen	4.900
	57.400

Een groot deel van deze investeringen heeft een lange doorlooptijd. We geven dat geld pas in 2025 en later uit.

In onze financiële verordening staan de afschrijvingstermijnen voor investeringen. Die termijnen gebruiken we bij het opstellen van het Investeringsplan 2025-2028.

Tweede bestuursrapportage 2024

In de tweede bestuursrapportage 2024 stellen we de volgende wijzigingen voor.

Investeringsen 2024 (bedragen x € 1.000)	Verhoging (+) Verlaging (-)	Nieuw kredietbedrag
Vervanging werkplekken	-600	250
Vervanging Wagenpark 2024	182	694
Totaal wijzigingen investeringen 2024	-418	

Vervanging werkplekken

Voor de vervanging van de hardware op de werkplek was een krediet beschikbaar van € 850.000. Dit hebben we niet volledig nodig. In totaal verwachten we € 250.000 nodig te hebben voor vervanging van diverse werkplekken en de aanschaf van een reserverings- en monitoringssysteem voor werkplekken en vergaderruimtes.

Vervanging wagenpark 2024

Voor de vervanging van diverse wagen is een krediet beschikbaar. Omdat we overgaan op elektrische voertuigen vallen de kosten hoger uit.

Investeringsplan 2025-2028

Naast de investeringen die vanuit 2024 nog doorlopen (zie investeringen 2024) zijn er ook nieuwe investeringen nodig.

Welke dat zijn ziet u hieronder.

Programma 1 Eigentijds bestuur en dienstverlening (bedragen x € 1.000)	Afschr. termijn	2025	2026	2027	2028
Vervanging mobile devices	3	75	75	75	75
Vervanging wagenpark (diverse wagens).	8 of 10 jaar	73	-	35	115
Mobile devices gemeenteraad	4	-	60	-	-
Vervanging hardware werkplek (dockingstations en beeldschermen)	5	-	-	-	135
Totaal programma 1		148	135	110	325

Programma 2 Sociaal Etten-Leur (bedragen x € 1.000)	Afschr. termijn	2025	2026	2027	2028
Maatschappelijke accommodaties	40	1.000	1.000	1.000	1.000
Totaal programma 2		1.000	1.000	1.000	1.000

Programma 3 Ruimte voor wonen en leven (bedragen x € 1.000)	Afschr. termijn	2025	2026	2027	2028
Gemeentelijk Verkeers- en vervoersplan (GVVP)	25	100	100	100	100
Openbare ruimte (wegbeheer)	40	2.452	2.452	2.452	2.452
Openbare verlichting	20	1.000	800	-	-
Parkeerautomaten parkeergarage	10	250	-	-	-
Vervanging schuurmachine parkeergarage	10	52	-	-	-
Omgevingsvisie, verbetering bestaand wegennet	40	500	500	-	-
Omgevingsvisie, grondverwerving	40	10.000	-	-	-
N389 Zevenbergseweg	40	-	200	-	-
Vervanging verkeersregelininstallaties	10	-	-	140	-
Speeltoestellen	20	330	508	348	313
Rotondes Concordialaan/Hoevenseweg en Hoevenseweg/Oude Grind	40	800	1.300	-	-
Gemeentelijk Waterplan (riolering)	40	2.716	1.640	1.600	1.062
Totaal programma 3		18.200	7.500	4.640	3.927

Programma 5 Duurzaam denken en doen (bedragen x € 1.000)	Afschr. termijn	2025	2026	2027	2028
Hekwerk hondenuitlaatterreinen	10	25	25	25	-
Vervanging textiel- en glascontainers	10	125	125	-	-
Uitvoeringsprogramma klimaatadaptatie	40	490	490	490	490
Totaal programma 5		640	640	515	490

Toelichtingen Investeringsplan 2025-2028 (op website anders weergegeven)

Investering	Omschrijving / toelichting
Vervanging mobile devices	Om informatie te delen, samen te werken en tijd- en plaatsonafhankelijk te werken zetten we mobiele apparatuur in.
Vervanging wagenpark (diverse wagens).	We vervangen in 2025 een deel van het wagenpark. Dit doen we omdat een deel van het wagenpark afgeschreven is en we willen de bedrijfsvoering waarborgen. Het gaat om 3 nieuwe voertuigen.
Mobile devices gemeenteraad	De mobile devices voor de raadsleden schaffen we aan bij een nieuwe raadsperiode.
Vervanging hardware werkplek (dockingstations en beeldschermen)	In 2028 moet de werkplek (hardware) vervangen worden. Het gaat om dockingstations en beeldschermen.
Maatschappelijke accommodaties	De gebouwen van het jongerencentrum, twee van de scouting en van Jeugdland zijn verouderd. Deze zijn aan vervanging toe. Er is ook een loods nodig waar de sociaal maatschappelijke organisaties spullen op kunnen slaan.
Gemeentelijk Verkeers- en vervoersplan (GVVP)	Het GVVP is onderdeel van de Omgevingsvisie. Voor de uitvoering investeren we van 2024 tot en met 2028 jaarlijks € 100.000.
Openbare ruimte (wegbeheer)	De uitgaven in de openbare ruimte brengen we voor 45% ten laste van investeringsplan. Hier schrijven we op af. De andere 55% brengen we ten laste van de voorziening verhardingen. Dit betreft onderhoud.
Openbare verlichting	(Vervangings)investeringen openbare verlichting.
Parkeerautomaten parkeergarage	We vervangen de parkeerautomaten in de parkeergarage.
Vervanging schuurmachine parkeergarage	We vervangen de schuurmachine in de parkeergarage.
Omgevingsvisie, verbetering bestaand wegennet	Uitvoering van de Omgevingsvisie. Onder andere de uitbreiding met 3.800 woningen, vergt grote aanpassingen in de infrastructuur. We onderzoeken welke aanpassingen noodzakelijk zijn in het bestaande wegennet.
Omgevingsvisie, grondverwerving	Uitvoering van de Omgevingsvisie. Onder andere de uitbreiding met 3.800 woningen, vergt grote aanpassingen in de infrastructuur, bijvoorbeeld randwegen en eventueel een spoortunnel. Hiervoor moeten gronden aangekocht worden.
N389 Zevenbergseweg	Bijdrage die Etten-Leur moet betalen aan provincie voor N389 Zevenbergseweg is hoger dan het bestaande budget van € 250.000.
Vervanging verkeersregelinstallaties	In het beheer- en investeringsplan is de vervanging van Liesbosweg-Lage Vaartkant in 2027 opgenomen.
Speeltoestellen	In 2024 stelde de raad het Beleidsplan spelen en bewegen 2024-2030 vast. Uit dit plan en de financiële doorrekening blijkt dat extra budget noodzakelijk is voor het onderhoud en vervanging van de huidige speelvoorzieningen inclusief de nieuwe ambities.
Rotondes Concordialaan/Hoeveneseweg en Hoeveneseweg/Oude Grind	Aanpassen rotonde Concordialaan en Hoeveneseweg en aanleggen van een rotonde Hoeveneseweg-Oude Grind voor nieuwe ontsluiting Haansberg
Gemeentelijk Waterplan (riolering)	Reguliere vervanging en renovatie van het hoofdriool, gemalen en mini-gemalen, conform het Gemeentelijk Waterplan 2024-2028.
Hekwerk hondenuitlaatterreinen	Vervanging hekwerk hondenuitlaatterreinen.
Vervanging textiel- en glascontainers	Vervanging textiel- en glascontainers.
Uitvoeringsprogramma klimaatadaptatie	Vanuit beheer zijn er diverse projecten in de openbare ruimte. De kosten voor vergroening en ontharding zijn veelal niet in het beheerplan opgenomen. Met dit krediet worden de projecten op het moment van onderhoud aangepast aan de klimaatverandering. Het vastgoed van de gemeente wordt bij gepland onderhoud afgekoppeld van het hemelwaterriool en vergroend en daarmee aangepast aan de klimaatverandering.

Openbaarheid

Openbaarheid

De Wet open overheid (Woo) regelt het recht van inwoners op publieke informatie. Op 1 mei 2022 trad de Woo in werking.

Wat willen we bereiken?

Het doel van de Woo is:

- het bevorderen van openheid en transparantie;
- een gemeente maakt publieke informatie transparant en actief openbaar.

De gemeente Etten-Leur wil een transparante organisatie zijn. We delen informatie uit documenten en data actief. We doen dat omdat de wet dit voorschrijft, maar nog belangrijker omdat we dit willen. Een transparante en open overheid draagt bij aan het vertrouwen tussen gemeente en inwoners. Het zorgt er ook voor dat inwoners meer meedoen en zich meer betrokken voelen bij hoe hun buurt en omgeving wordt ingericht. En hoe de gemeente wordt bestuurd. De gemeente gaat verder met het goed regelen van het delen van informatie, zodat het makkelijk te vinden en te begrijpen is.

Wat gaan we daarvoor doen in 2025?

De implementatie van de Woo vindt gefaseerd plaats en richt zich op 3 hoofdthema's:

1. Actief openbaar maken van informatie;
2. Passief openbaar maken van informatie;
3. Informatiebeheer op orde.

1. Actief openbaar maken van informatie

Per 1 november 2024 moeten de eerste vijf (van elf) informatiecategorieën verplicht openbaar worden gemaakt. Op www.etten-leur.nl leest u welke informatie we openbaar maken.

We zorgen er in 2025 voor dat systemen en processen op tijd klaar zijn voor de andere informatiecategorieën. Ook onderzoeken we in 2025 welk publicatieplatform het meest geschikt en toekomstbestendig is voor het actief openbaar maken van onze informatie.

2. Passief openbaar maken van informatie

De gemeente maakt informatie uit eigen beweging openbaar. Daarnaast ontvangt de gemeente ook verzoeken om informatie openbaar te maken. Sinds de invoering van de Woo kent de gemeente hiervoor het Woo-verzoek proces.

We gaan in 2025 bij de behandeling van Woo-verzoeken een open gesprek aan met de verzoeker. Doel is om te kunnen bepalen welke informatie precies gewenst is en om deze informatie op tijd te verstrekken. Dit moet leiden tot een grotere tevredenheid bij verzoeker

en behandelend ambtenaren. We investeren in kennis en competenties van collega's, zodat zij dergelijke gesprekken goed kunnen voeren.

3. Informatiebeheer op orde

Informatiebeheer zorgt ervoor dat de gemeente weet, waar welke documenten volgens de definitie uit de Woo, te vinden zijn. Documenten kennen een voorgeschreven bewaartermijn waarop deze worden geselecteerd en overgedragen voor de archiefbewaarplaats of voor vernietiging.

We nemen in 2025 het overbrengen van informatie naar het e-depot (digitale archiefbewaarplaats) op in onze kwaliteitscyclus. Hiermee zorgen we ervoor dat de informatiehuishouding blijft voldoen aan de Woo en om het onder de aandacht van de organisatie te houden.

Ook actualiseren we het informatiebeleidsplan in 2025. En we blijven medewerkers trainen en ondersteunen bij het uitvoeren van informatiebeheer en archivering.

Subsidies

Subsidies

Hieronder leest u per programma de gereserveerde bedragen voor subsidieverlening.

<i>(bedragen x € 1.000)</i>	2025	2026	2027	2028
1. Eigentijds bestuur en dienstverlening	-35	-35	-35	-35
2. Sociaal	-7.683	-7.746	-7.746	-7.746
3. Ruimte voor wonen en leven	-292	-299	-305	-305
4. Economie en werk	-215	-215	-215	-215
5. Duurzaam denken en doen	-595	-95	-95	-95
Totaal	-8.820	-8.390	-8.396	-8.396

Financieel

Bij de programma's beschrijven we de beleidsvoornemens en de financiële middelen die daarbij horen. Deze begroting bevat ook een financieel deel.

In dit onderdeel lichten we deze financiële begroting toe. Het Besluit Begroting en Verantwoording Provincies en Gemeenten stelt hieraan eisen.

Verder geven we inzicht in de financiële positie (balans) van de gemeente.

Aan de hand van de meerjarenraming geven we inzicht in de uitgangspunten en het verloop van het meerjarig begrotingssaldo.

Wat zijn de kosten en opbrengsten per programma?

Totaal overzicht per programma

Dit totaaloverzicht geeft inzicht in de lasten en baten per programma voor de begroting 2025. Ook het saldo van de algemene dekkingsmiddelen, de post onvoorzien, de mutaties in de reserves en de incidentele lasten en baten nemen we op.

We nemen **voordelen** op als een **positief bedrag** en **nadelen** als een **negatief bedrag**. We ronden de bedragen af op € 1.000. Hierdoor kunnen afrondingsverschillen ontstaan.

De verschillende onderdelen lichten we toe.

Programma (bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2023			Gewijzigde begroting 2024			Begroting 2025		
	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo
1. Eigentijds bestuur en dienstverlening	-5.120	830	-4.290	-4.626	1.051	-3.575	-3.447	1.210	-2.236
2. Sociaal	-53.325	10.593	-42.732	-62.011	11.193	-50.818	-58.423	5.992	-52.432
3. Ruimte voor wonen en leven	-29.214	17.098	-12.116	-49.886	36.317	-13.570	-26.843	12.740	-14.103
4. Economie en werk	-29.044	11.306	-17.739	-28.599	14.016	-14.583	-29.156	14.992	-14.165
5. Duurzaam denken en doen	-9.956	6.677	-3.279	-14.084	8.663	-5.421	-12.837	7.819	-5.019
Subtotaal programma's	-126.658	46.503	-80.156	-159.206	71.240	-87.967	-130.707	42.753	-87.954
Algemene dekkingsmiddelen:									
Lokale heffingen	-	9.665	9.665	-	10.276	10.276	-	10.932	10.932
Uitkering Gemeentefonds	-	88.904	88.904	-	95.770	95.770	-	97.602	97.602
Dividenden	-	25	25	-	10	10	-	9	9
Saldo financieringsfunctie	-1.126	233	-893	-1.952	32	-1.919	-2.716	32	-2.684
Subtotaal algemene dekkingsmiddelen	-1.126	98.826	97.700	-1.952	106.088	104.137	-2.716	108.574	105.859
Overhead	-17.670	3.182	-14.488	-17.925	2.917	-15.008	-18.237	2.794	-15.443
Vennootschapsbelasting	-85	-	-85	-50	-	-50	-	-	-
Post onvoorzien	-	-	-	-72	-	-72	-150	-	-150
Totaal saldo van baten en lasten	-145.539	148.511	2.972	-179.204	180.245	1.040	-151.809	154.121	2.312
Toevoeging en onttrekkingen reserves	-3.787	4.608	821	-2.913	5.116	2.203	-3.444	1.132	-2.312
Resultaat	-149.326	153.119	3.793	-182.118	185.361	3.243	-155.253	155.253	0
Incidentele lasten en baten	-2.674	4.170	1.496	-1.338	5.019	3.681	-1.940	911	-1.029
Resultaat structureel	-146.652	148.949	2.297	-180.780	180.342	-438	-153.314	154.343	1.029

Lokale heffingen

Lokale heffingen bestaan uit de verschillende belastingen die de gemeente Etten-Leur doorrekent aan de inwoners.

Het gaat dan om belastingen waar geen specifieke prestatie van de gemeente tegenover staat.

Voor de onroerendezaakbelasting gaan we uit van de actuele woningprognoses en een verhoging van 7,2%.

We verhogen precariobelasting en toeristenbelasting met 2,2%. We verlagen de hondenbelasting voor de eerste hond.

(bedragen x € 1.000)	Rekening 2023	Gewijzigde	
		begroting 2024	Begroting 2025
Onroerendezaakbelasting	9.370	9.946	10.631
Hondenbelasting	198	199	167
Precariobelasting	40	49	50
Toeristenbelasting	57	82	84
Totaal lokale heffingen	9.665	10.276	10.932

Uitkering gemeentefonds

Alle gemeenten ontvangen geld van het Rijk om hun taken uit te voeren. We noemen dat de uitkering Gemeentefonds. Deze uitkering mogen we overal voor inzetten. De raming voor de uitkering Gemeentefonds baseren we op de septembercirculaire 2024.

In de tabel staat welk bedrag we kregen in 2023 en welke bedragen we verwachten in 2024 en 2025.

(bedragen x € 1.000)	Rekening 2023	Gewijzigde	
		begroting 2024	Begroting 2025
Uitkering gemeentefonds	88.904	95.770	97.602

Dividenden

De gemeente is aandeelhouder van de Bank Nederlandse Gemeenten. Jaarlijks ontvangt de gemeente een dividend.

Standaard gaan we uit van een dividend van € 9.000. Afhankelijk van de resultaten van de BNG valt dit bedrag hoger of lager uit.

(bedragen x € 1.000)	Rekening 2023	Gewijzigde	
		begroting 2024	Begroting 2025
Bank Nederlandse Gemeenten	25	10	9

Financieringsfunctie

Het saldo van de financieringsfunctie is het verschil tussen de te betalen en te ontvangen rente.

		Gewijzigde	
	Rekening	begroting	Begroting
(bedragen x € 1.000)	2023	2024	2025
Rentelasten	-1.126	-1.952	-2.716
Rentebaten	233	32	32
Saldo financieringsfunctie	-893	-1.919	-2.684

We verwachten dat dit saldo in 2025 € 2.684.000 is (te betalen).

Overhead

Gemeenten zijn verplicht de overhead centraal in de begroting op te nemen. Overhead is gedefinieerd als:

alle kosten die samenhangen met de sturing en ondersteuning van de medewerkers in het primaire proces.

Op hoofdlijnen zijn dit de volgende kosten:

- huisvesting en facilitaire zaken (inclusief beveiliging);
- leidinggevenden primair proces;
- financiën, Toezicht en Controle gericht op eigen organisatie;
- personeel en organisatie;
- inkoop (inclusief aanbesteding en contractmanagement);
- interne en externe communicatie;
- juridische zaken;
- bestuurszaken en bestuursondersteuning (exclusief griffie);
- informatievoorziening en automatisering;
- documentatie informatievoorziening;
- managementondersteuning primair proces.

Inkomsten worden in mindering gebracht op de overhead.

	Rekening	Gewijzigde	
	2023	begroting	Begroting
Opbouw overhead		2024	2025
Totale overheadkosten	-17.670	-17.925	-18.237
Totale overheadinkomsten (met name dienstverlening RWB, Werkplein en Zundert)	3.182	2.917	2.794
Totale overhead	-14.488	-15.008	-15.443
Toerekening aan investeringen, Grondexploitaties en voorzieningen	1.128	1.274	1.167
Netto saldo overhead	-13.361	-13.733	-14.276

De totale overhead is € 15,4 miljoen. Op dit bedrag brengen we € 1,2 miljoen in mindering. Deze kosten rekenen we toe aan investeringen, grondexploitaties en voorzieningen.

Aan overhead nemen we in de begroting € 14,3 miljoen op.

Toerekening aan tarieven

Omdat de overhead nu op één centrale plaats in de begroting is opgenomen moeten we

de overhead buiten de administratie om (extracomptabel) aan de tarieven toerekenen. Deze toerekening doen we op basis van personeelslasten.

Het overhead percentage berekenen we door de overheadkosten te delen door de personeelslasten. Dit percentage is **69%**.

Dit betekent dat we bij het opstellen van de tarieven voor elke euro personeelslast we er 69 cent overhead op het taakveld bij opnemen.

Vennootschapsbelasting

Belastingplichtige activiteiten voor de vennootschapsbelasting zijn: grondbedrijf, verkoop van reststromen uit huishoudelijk afval, bedrijfsafval, parkeergarage en straatparkeren. Het resultaat op straatparkeren is echter wel vrijgesteld. Op basis van voorzichtige uitgangspunten nemen we ook de aanleg van rioolaansluitingen, de aanleg van in- en uitritten en het resultaat op reclame uitingen in de aangiften vennootschapsbelasting op.

Voor het grondbedrijf sloten we een vaststellingsovereenkomst met de Belastingdienst. Hierin maakten we afspraken over de fiscale waardering van de openingsbalans en winstbepaling. Ook voor de verkoop van de reststromen nemen we de standpunten van de Belastingdienst over winstbepaling over.

We dienden de aangiften vennootschapsbelasting over 2016 tot en met 2022 in. Definitieve aanslagen werden opgelegd tot en met 2020. We verwachten dat we over 2022 ongeveer € 53.000 en over 2023 € 85.000 aan vennootschapsbelasting moeten betalen.

Post onvoorzien

In de begroting 2025 nemen we voor de post onvoorzien € 150.000 op.

(bedragen x € 1.000)	Rekening 2023	Gewijzigde	
		begroting 2024	Begroting 2025
Onvoorzien	0	-72	-150

Meerjarenraming 2025-2028

De verwachte kosten en opbrengsten voor 2025 tot en met 2028 zien er op basis van de vastgestelde uitgangspunten als volgt uit:

<i>(bedragen x € 1.000)</i>												
Programma	Raming 2025			Raming 2026			Raming 2027			Raming 2028		
	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo
1. Eigentijds bestuur en dienstverlening	-24.549	112.495	87.946	-26.115	112.126	86.011	-28.348	116.386	88.038	-31.334	120.092	88.759
2. Sociaal	-58.423	5.992	-52.432	-58.284	5.105	-53.178	-57.979	4.478	-53.501	-58.276	4.448	-53.828
3. Ruimte voor wonen en leven	-26.843	12.740	-14.103	-43.537	28.535	-15.001	-52.703	37.084	-15.619	-43.693	27.812	-15.881
4. Economie en werk	-29.156	15.076	-14.081	-29.692	15.082	-14.611	-30.119	15.087	-15.032	-30.575	15.092	-15.483
5. Duurzaam denken en doen	-12.837	7.819	-5.019	-12.458	7.836	-4.621	-12.847	7.904	-4.943	-13.021	7.989	-5.033
Totaal saldo van baten en lasten	-151.809	154.121	2.312	-170.085	168.684	-1.401	-181.997	180.940	-1.057	-176.899	175.433	-1.466
Toevoeging en onttrekkingen reserves	-3.444	1.132	-2.312	-3.024	1.893	-1.131	-1.500	796	-704	-1.500	779	-721
Resultaat	-155.253	155.253	0	-173.109	170.577	-2.532	-183.497	181.735	-1.761	-178.399	176.212	-2.187
Incidentele lasten en baten	-1.940	911	1.029	-1.996	974	1.022	-1.550	509	1.041	-1.550	493	1.057
Resultaat structureel	-153.314	154.343	1.029	-171.113	169.603	-1.510	-181.947	181.226	-720	-176.849	175.719	-1.130

Hoe ziet de balans er in 2025 uit?

Prognose balans

We geven inzicht in de financiële positie van de gemeente aan de hand van de geprognosticeerde balans 2025, het EMU-saldo en de reserves en voorzieningen. De financiële positie geeft een beeld hoe financieel gezond de gemeente is.

De (vereenvoudigde) balans voor 2025 en de meerjarenraming ziet er op basis van de begroting als volgt uit.

(bedragen x € 1.000)	Prognose 1-1-2025	Prognose 31-12-2025	Prognose 31-12-2026	Prognose 31-12-2027	Prognose 31-12-2028
Materiële vaste activa	190.400	180.000	180.400	176.600	192.800
Financiële vaste activa	2.200	2.000	1.900	1.800	1.600
Vlottende activa	21.500	54.000	51.100	38.400	37.300
Overig	pm	pm	pm	pm	pm
Totaal activa	214.100	236.000	233.400	216.800	231.700
Vaste passiva (reserves)	53.800	54.700	55.800	56.600	57.300
Voorzieningen	39.600	37.700	36.700	33.400	31.600
Schulden	120.700	143.600	140.900	126.800	142.800
Overig	pm	pm	pm	pm	pm
Totaal passiva	214.100	236.000	233.400	216.800	231.700

Activa en passiva

Vaste activa

Door investeringen in met name de openbare ruimte en riolering neemt de boekwaarde van de vaste activa in 2025 toe. Daarnaast zullen de gronden van de nieuwe woonwijk Haansberg, die in 2024 nog onder de vaste activa staan, in 2025 overgaan naar de voorraden. Per saldo neemt de activa daardoor wat af.

Vlottende activa

Dit zijn de grondvoorraden van het Grondbedrijf. In 2025 neemt de boekwaarde toe als gevolg van de nieuwe woonwijk Haansberg.

Vaste passiva

Onder de vaste passiva vallen alle reserves. We verwachten dat de reserves in de komende jaren op hetzelfde niveau blijven. Hierbij houden we geen rekening met een positief of negatief rekeningresultaat. Een overzicht van mutaties in de reserves leest u hier.

Voorzieningen

De voorzieningen dalen ieder jaar. Dit komt door bestedingen van de onderhoudsvoorzieningen. Een overzicht van mutaties in de voorzieningen leest u hier.

Langlopende en kortlopende schulden

Om de investeringen te financieren zetten we eerst de eigen financieringsmiddelen (reserves en

voorzieningen) in.

Het geld wat we dan tekort komen lenen we.

Hoeveel we precies moeten lenen is afhankelijk van de “snelheid” waarmee we investeringen en grondexploitaties realiseren.

In 2025 verwachten we dat externe financiering (leningen) nodig is. De financieringsstrategie lichten we toe in de paragraaf Financiering. Een overzicht van de opgenomen geldleningen nemen we daar ook op.

EMU-Saldo

Het EMU-saldo (Economische en Monetaire Unie) is een in Europees verband gehanteerd en gedefinieerd macro-economisch begrip. Het kan worden omschreven als het verschil tussen de inkomsten en uitgaven van de overheid (collectieve sector).

Het EMU-saldo van een gemeente kan in de jaren sterk fluctueren. Voorbeelden hiervan zijn investeringsuitgaven in een bepaald jaar (uitgaven) of grondverkoop (inkomsten).

Op basis van het Besluit Begroting en Verantwoording nemen we in de begroting een berekening van het EMU-saldo op over het vorige begrotingsjaar, het begrotingsjaar en het jaar volgend op het begrotingsjaar.

Het EMU-saldo van de gemeente Etten-Leur is in de begroting 2025:

(bedragen x € 1.000.000)	2024	2025	2026
EMU-saldo	-37,5	-13,7	1,7

Zoals uit bovenstaande tabel blijkt verwachten we voor het komende jaar een tekort op het EMU-saldo.

Dit tekort wordt met name veroorzaakt door grondaankopen voor de nieuwbouwwijk Haansberg en het uitvoeren van geplande investeringen.

Reserves en voorzieningen

Reserves

De uitgangspunten van de financiële positie reserves en voorzieningen uit de Kadernota 2025-2028 gebruiken we voor het opstellen van de begroting 2025.

Het verwachte verloop van de reserves voor het begrotingsjaar 2025 is als volgt:

2025 (bedragen x € 1.000)	Stand 1-1-2025	Toevoeging ten laste van exploitatie	Vermindering ten gunste van exploitatie	Stand 31-12-2025
Algemene reserve*	21.815	1.537	0	23.352
Bestemmingsreserves (dekking)	14.228	0	757	13.471
Bestemmingsreserves (overig)	4.693	1.500	167	6.027
Reserves Grondbedrijf	13.115	407	208	13.314
Totaal reserves	53.852	3.444	1.132	56.163

* Bij de algemene reserve houden we geen rekening met verwachte rekeningresultaten.

De belangrijkste mutaties lichten we hier toe.

We nemen ook een overzicht per reserve op met de begin- en eindstand 2025 en de begrote toevoegingen en onttrekkingen.

Reserves 2025

(bedragen x € 1.000)	Stand 1-1-2025	Toevoeging ten laste van exploitatie	Vermindering ten gunste van exploitatie	Vermindering ter dekking van afschrijving	Stand 31-12-2025
Algemene reserve*	21.815	1.537	0	0	23.352
Totaal algemene reserves	21.815	1.537	0	0	23.352
Dekkingsreserve kapitaallasten Onderwijs	9.275	0	471	0	8.804
Dekkingsreserve Sportvoorzieningen	4.953	0	0	286	4.667
Totaal bestemmingsreserves (dekking)	14.228	0	471	286	13.471
Reserve Kwaliteitsverbetering Landschap	501	0	0	0	501
Reserve Optimalisatie bedrijfsvoering	0	0	0	0	0
Reserve Automatisering	141	0	141	0	0
Reserve Bomenfonds	25	0	0	0	25
Reserve Nog uit te voeren werkzaamheden	26	0	26	0	0
Reserve Infrastructurele oplossingen	4.000	1.500	0	0	5.500
Totaal bestemmingsreserves (overig)	4.693	1.500	167	0	6.027
Reserve Realisatie Omgevingsvisie	2.322	0	0	0	10.500
Reserve Compenserend groen	84	332	83	0	2.571
Reserve Exploitatierisico's	10.500	75	75	0	84
Reserve Cultuur	210	0	50	0	160
Totaal reserves Grondbedrijf	13.115	407	208	0	13.314
Totaal reserves Algemene Dienst en Grondbedrijf	53.852	3.444	846	286	56.163

* Bij de algemene reserve houden we geen rekening met verwachte rekeningresultaten.

Toelichting mutatie reserves

Algemene reserves

In 2025 voegen we € 1.537.000 toe. Dit is het resterende bedrag van de € 3 miljoen die we bij de begroting 2023 reserveerden voor de uitvoering van het college uitvoeringsprogramma.

Bestemmingsreserves (dekkingsreserves)

Deze reserves zetten we voor € 757.000 (€ 470.000 + € 286.000) in als dekking om af te schrijven op activa met economisch nut (onderwijs- en sportaccommodaties).

Bestemmingsreserves (overig)

Toevoeging

In 2025 voegen we € 1.500.000 toe aan de reserve Infrastructurele oplossingen.

Onttrekking

In totaal onttrekken we € 167.000 aan de bestemmingsreserves:

- Reserve Automatisering: inzet voor incidentele kosten automatisering € 141.000.
- Reserve Nog uit te voeren werkzaamheden: voor de uitvoering van vitaal en verkrachtig halen we € 26.000 uit de reserve.

Reserves Grondbedrijf

Toevoeging

In totaal voegen we € 407.000 toe aan de reserves van het Grondbedrijf:

- Reserve Realisatie Omgevingsvisie: tussentijdse winstnemingen op diverse grondexploitaties (€ 332.000);
- bijdrage aan de reserve Compenserend groen naar rato van de grondverkoop binnen de grondexploitaties en saldoregulatie (€ 75.000);

Onttrekking

In totaal onttrekken we € 208.000 aan de reserves van het Grondbedrijf:

- Reserve Realisatie Omgevingsvisie: dekking exploitatietekorten verspreide percelen (€ 32.000);
- Reserve Realisatie Omgevingsvisie: saldoregulatie ten gunste van reserve compenserend groen (€ 51.000);
- Reserve Compenserend groen: dekking kosten aanleg ecologische verbindingzones (€ 75.000);
- Reserve Cultuur: dekking kosten voor het realiseren van kunst in de wijk (€ 50.000).

Meerjarenperspectief reserves

Het verloop van de reservepositie in de komende jaren ziet u hier:

2026	Stand	Toevoeging	Vermindering	Stand
(bedragen x € 1.000)	1-1-2026	ten laste van exploitatie	ten gunste van exploitatie	31-12-2026
Algemene reserve*	23.352	0	0	23.352
Bestemmingsreserves (dekking)	13.471	0	765	12.706
Bestemmingsreserves (overig)	6.027	1.500	0	7.527
Reserves Grondbedrijf	13.314	1.524	1.128	13.710
Totaal reserves	56.163	3.024	1.893	57.295

2027	Stand	Toevoeging	Vermindering	Stand
(bedragen x € 1.000)	1-1-2027	ten laste van exploitatie	ten gunste van exploitatie	31-12-2027
Algemene reserve*	23.352	0	0	23.352
Bestemmingsreserves (dekking)	12.706	0	746	11.960
Bestemmingsreserves (overig)	7.527	1.500	0	9.027
Reserves Grondbedrijf	13.710	0	50	13.660
Totaal reserves	57.295	1.500	796	57.999

2028	Stand	Toevoeging	Vermindering	Stand
(bedragen x € 1.000)	1-1-2028	ten laste van exploitatie	ten gunste van exploitatie	31-12-2028
Algemene reserve*	23.352	0	0	23.352
Bestemmingsreserves (dekking)	11.960	0	729	11.231
Bestemmingsreserves (overig)	9.027	1.500	0	10.527
Reserves Grondbedrijf	13.660	0	50	13.610
Totaal reserves	57.999	1.500	779	58.720

* Bij de algemene reserve houden we geen rekening met verwachte rekeningresultaten..

Voorzieningen

Het verwachte verloop van de voorzieningen voor het begrotingsjaar 2025 is als volgt:

2025 (bedragen x € 1.000)	Stand 1-1-2025	Toevoeging ten laste van exploitatie	Aanwending of vrijval	Stand 31-12-2025
Onderhoudsvoorzieningen	26.627	3.466	5.150	24.944
Overige voorzieningen	10.842	134	305	10.671
Voorziening Grondbedrijf	2.105	0	0	2.105
Totaal voorzieningen	39.574	3.600	5.455	37.720

De belangrijkste mutaties lichten we hier toe.

We nemen ook een overzicht per voorziening op met de begin- en eindstand 2025 en de begrote toevoegingen en onttrekkingen.

Voorzieningen 2025

(bedragen x € 1.000)	Stand 1-1-2025	Toevoeging ten laste van exploitatie	Afname door Vrijval	Afname door Aanwending	Stand 31-12-2025
Voorziening Verhandingen	22.030	1.911	0	3.567	20.374
Voorziening Onderhoud Gebouwen	1.693	595	0	889	1.398
Voorziening Sportaccommodaties	1.255	473	0	501	1.228
Voorziening Inventaris gymlokalen	190	33	0	144	79
Voorziening Onderhoud zwembad	593	101	0	0	694
Voorziening Onderhoud Nobelaer	713	238	0	0	950
Voorziening Veiligheid elektrische installaties	153	117	0	49	221
Totaal onderhoudsvoorzieningen	26.627	3.466	0	5.150	24.944
Voorziening Riolering	3.598	0	0	0	3.598
Voorziening Afval	3.250	0	0	172	3.078
Voorziening Dubieuze debiteuren	200	50	0	50	200
Voorziening Dubieuze debiteuren Werkplein	522	0	0	0	522
Voorziening Pensioen politieke ambtsdragers	2.259	84	0	83	2.260
Voorziening Personeel	118	0	0	0	118
Voorziening Spaarovereenkomsten personeel	116	0	0	0	116
Voorziening Verlof individueel keuzebudget	780	0	0	0	780
Totaal overige voorzieningen	10.842	134	0	305	10.671
Voorziening exploitatietekorten Grondbedrijf	2.105	0	0	0	2.105
Totaal voorzieningen Algemene Dienst en Grondbedrijf	39.574	3.600	0	5.455	37.720

Toelichting mutatie voorzieningen

Onderhoudsvoorzieningen

Op basis van meerjarenonderhoudsplanningen voor gebouwen, sportaccommodaties, inventaris gymlokalen, onderhoud zwembad De Banakker, onderhoud Nobelaer, veiligheid elektrische installaties en de openbare ruimte onttrekken we jaarlijks de werkelijke kosten. We storten een gemiddeld bedrag in de onderhoudsvoorzieningen. Voor 2025 is de storting € 3.466.000 en de onttrekking € 5.150.000.

Overige voorzieningen

- Aan de voorziening Afval onttrekken we € 172.000 voor verlaging van het afvaltarief.
- We betalen € 83.000 aan pensioenen uit de voorziening Pensioen politieke ambtsdragers.
Om de voorziening op peil te houden voegen we € 84.000 toe.
- We voegen € 50.000 toe aan de voorziening dubieuze debiteuren om deze op peil te houden.

Voorziening Grondbedrijf

Deze voorziening gebruiken we om het berekende negatieve resultaat op exploitaties of projecten op te vangen.

In 2025 verwachten we geen mutaties.

Meerjarenperspectief voorzieningen

Het verloop van de voorzieningen in de komende jaren ziet u hier:

2026	Stand	Toevoeging	Aanwending	Stand
(bedragen x € 1.000)	1-1-2026	ten laste van exploitatie	of vrijval	31-12-2026
Onderhoudsvoorzieningen	24.944	3.466	4.255	24.155
Overige voorzieningen	10.671	134	305	10.500
Voorziening Grondbedrijf	2.105	0	0	2.105
Totaal voorzieningen	37.720	3.600	4.560	36.760

2027	Stand	Toevoeging	Aanwending	Stand
(bedragen x € 1.000)	1-1-2027	ten laste van exploitatie	of vrijval	31-12-2027
Onderhoudsvoorzieningen	24.155	3.466	6.640	20.981
Overige voorzieningen	10.500	134	305	10.329
Voorziening Grondbedrijf	2.105	0	0	2.105
Totaal voorzieningen	36.760	3.600	6.944	33.415

2028	Stand	Toevoeging	Aanwending	Stand
(bedragen x € 1.000)	1-1-2027	ten laste van exploitatie	of vrijval	31-12-2027
Onderhoudsvoorzieningen	20.981	3.466	5.119	19.328
Overige voorzieningen	10.329	134	305	10.158
Voorziening Grondbedrijf	2.105	0	0	2.105
Totaal voorzieningen	33.415	3.600	5.424	31.591

Incidentele baten en lasten

Incidentele baten en lasten

Bij het opstellen van de begroting stellen we een overzicht van incidentele baten en lasten op. We doen dit om te beoordelen of er sprake is van materieel evenwicht (structurele lasten worden gedekt door structurele baten). Dit overzicht gebruikt de provincie voor hun beoordeling als toezichthouder.

In hoofdlijn zijn alle baten en lasten structureel. Of een bedrag incidenteel is, is afhankelijk waarvoor dit bedrag bedoeld is.

Ook moet er sprake zijn van een duidelijke einddatum. We nemen bedragen op groter dan € 50.000.

In de meerjarenraming nemen we per programma de volgende incidentele lasten en baten op:

bedragen x € 1.000	2024	2025	2026	2027	2028
Incidentele lasten	-	-	-	-	-
1 Eigentijdsbestuur en dienstverlening	-382	-141	-	-	-
2 Sociaal	-50	-50	-50	-50	-50
3 Ruimte voor wonen en leven	-868	-1.749	-1.946	-1.500	-1.500
4 Economie en werk	-	-	-	-	-
5 Duurzaam denken en doen	-38	-	-	-	-
Totaal incidentele lasten	-1.338	-1.940	-1.996	-1.550	-1.550
Incidentele baten					
1 Eigentijdsbestuur en dienstverlening	2.360	141	-	-	-
2 Sociaal	1.042	521	528	509	493
3 Ruimte voor wonen en leven	868	249	446	-	-
4 Economie en werk	170	-	-	-	-
5 Duurzaam denken en doen	579	-	-	-	-
Totaal incidentele baten	5.019	911	974	509	493
Saldo incidentele baten en lasten	3.681	-1.029	-1.022	-1.041	-1.057

1. Eigentijds bestuur en dienstverlening

In deze tabel staan de incidentele posten. Daaronder lichten we deze posten kort toe.

Omschrijving	2025	2026	2027	2028
(bedragen x € 1.000)	Lasten	Baten	Lasten	Baten
1. Kosten automatisering	-141			
1. Reserve automatisering		141		
Totaal	-141	141	0	0

1. Automatisering

We actualiseren de planning voor incidentele automatiseringskosten. We gebruiken hiervoor de

reserve automatisering.

2. Sociaal Etten-Leur

In deze tabel staan de incidentele posten. Daaronder lichten we deze posten kort toe.

Omschrijving (bedragen x € 1.000)	2025 Lasten	Baten	2026 Lasten	Baten	2027 Lasten	Baten	2028 Lasten	Baten
1. Onttrekking dekkingsreserve onderwijs		471		478		459		443
2. Kunst in de wijk	-50		-50		-50		-50	
2. Reserve Cultuur		50		50		50		50
Totaal	-50	521	-50	528	-50	509	-50	493

1. Onttrekking dekkingsreserve Onderwijs

In de begroting nemen we een vast bedrag op voor kapitaallasten onderwijs.

Wanneer de kosten hoger zijn dan dit opgenomen bedrag zetten we de reserve hiervoor in.

2. Kunst in de wijk

Voor de realisatie van kunst in de wijken, gebruiken we de reserve Cultuur.

3. Ruimte voor wonen en leven

In deze tabel staan de incidentele posten. Daaronder lichten we deze posten kort toe.

Omschrijving (bedragen x € 1.000)	2025 Lasten	Baten	2026 Lasten	Baten	2027 Lasten	Baten	2028 Lasten	Baten
1. Saldo baten en lasten grondexploitaties		249		446	0		0	
1. Reserves grondexploitaties	-249		-446			0		0
2. Reserve Infrastructurele oplossingen	-1.500		-1.500		-1.500		-1.500	
Totaal	-1.749	249	-1.946	446	-1.500	0	-1.500	0

1. Saldo baten en lasten grondexploitaties

Het resultaat binnen de grondexploitaties verrekenen we met de reserves Grondbedrijf.

In de begroting en jaarrekening verwerken we het resultaat van het Grondbedrijf budgetneutraal.

2. Reserve Infrastructurele oplossingen

Onder andere voor de toekomstige tunnel reserveren we jaarlijks € 1.500.000.

4. Economie en werk

Binnen dit programma zijn geen incidentele posten

5. Duurzaam denken en doen

Binnen dit programma zijn geen incidentele posten

Totaal

Samenvatting van alle programma's:

Omschrijving (bedragen x € 1.000)	2025		2026		2027		2028	
	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten
Programma 1 Eigentijdsbestuur en dienstverlening	-141	141	0	0	0	0	0	0
Programma 2 Sociaal	-50	521	-50	528	-50	509	-50	493
Programma 3 Ruimte voor wonen en leven	-1.749	249	-1.946	446	-1.500	0	-1.500	0
Programma 4 Economie en werk	0	0	0	0	0	0	0	0
Programma 5 Duurzaam denken en doen	0	0	0	0	0	0	0	0
Totaal	-1.940	911	-1.996	974	-1.550	509	-1.550	493

Verwachte structurele toevoegingen en onttrekkingen reserves

Een overzicht van de begrote toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves leest u hier. Toevoegingen aan en onttrekkingen uit de reserves zijn in principe incidenteel. Behalve als het gaat om reguliere onttrekkingen aan dekkingsreserves (kapitaallasten).

In het overzicht hierna leest u daarom de structurele mutaties in de reserves, zoals voorgeschreven in artikel 19, onder d. van het BBV.

Lasten (stortingen reserves)

(bedragen x € 1.000)	2025	2026	2027	2028
Algemene reserve	-1.537	0	0	0
Totaal stortingen reserves	-1.537	0	0	0

Baten (onttrekkingen reserves)

(bedragen x € 1.000)	2025	2026	2027	2028
Dekkingsreserve kapitaallasten Sportvoorzieningen	286	286	286	286
Totaal onttrekkingen reserves	286	286	286	286

Taakvelden

Om de vergelijkbaarheid tussen gemeenten mogelijk te maken is een vaste indeling en beschikbaarheid van gegevens noodzakelijk: de taakvelden.

Ook geven we aan hoe de taakvelden zijn verdeeld over de programma's.

Totaal taakvelden

We tonen de verdeling van de taakvelden over de verschillende thema's.

Thema 0 is opgebouwd uit onderstaande taakvelden. Welke activiteiten onder deze taakvelden vallen leest u hier.

0. Bestuur en ondersteuning (bedragen x € 1.000)	Lasten	Baten	Saldo
0.1 Bestuur	-2.552	0	-2.552
0.2 Burgerzaken	-2.682	944	-1.738
0.3 Beheer overige gebouwen en gronden	-81	0	-81
0.4 Overhead	-17.070	2.794	-14.276
0.5 Treasury	-66	43	-23
0.61 Onroerendezaakbelasting woningen	-613	6.455	5.842
0.62 Onroerendezaakbelasting niet-woningen	-99	4.176	4.077
0.63 Parkeerbelasting	0	895	895
0.64 Belastingen overig	-16	217	200
0.7 Algemene uitkering en overige uitkeringen gemeentefonds	-534	98.136	97.602
0.8 Overige baten en lasten	-916	-270	-1.186
0.9 Vennootschapsbelasting	0	0	0
0.10 Mutaties reserves	-3.444	1.132	-2.312
0.11 Resultaat rekening baten en lasten	0	0	0
Totaal	-28.074	114.522	86.449

Thema 1 is opgebouwd uit onderstaande taakvelden. Welke activiteiten onder deze taakvelden vallen leest u hier.

1. Veiligheid (bedragen x € 1.000)	Lasten	Baten	Saldo
1.1 Crisisbeheersing en brandweer	-3.154	0	-3.154
1.2 Openbare orde en veiligheid	-1.527	37	-1.490
Totaal	-4.681	37	-4.644

Thema 2 is opgebouwd uit onderstaande taakvelden. Welke activiteiten onder deze taakvelden vallen leest u hier.

2. Verkeer, vervoer en waterstaat (bedragen x € 1.000)	Lasten	Baten	Saldo
2.1 Verkeer en vervoer	-6.835	965	-5.870
2.2 Parkeren	-1.964	1.851	-113
2.3 Recreatieve havens	0	0	0
2.4 Economische havens en waterwegen	-160	106	-54
2.5 Openbaar vervoer	0	0	0
Totaal	-8.959	2.922	-6.037

Thema 3 is opgebouwd uit onderstaande taakvelden. Welke activiteiten onder deze taakvelden vallen leest u hier.

3. Economie (bedragen x € 1.000)	Lasten	Baten	Saldo
3.1 Economische ontwikkeling	-605	0	-605
3.2 Fysieke bedrijfsinfrastructuur	0	0	0
3.3 Bedrijfsloket en regelingen	-84	171	86
3.4 Economische promotie	0	84	84
Totaal	-689	254	-435

Thema 4 is opgebouwd uit onderstaande taakvelden. Welke activiteiten onder deze taakvelden vallen leest u hier.

4. Onderwijs (bedragen x € 1.000)	Lasten	Baten	Saldo
4.1 Openbaar basisonderwijs	-96	0	-96
4.2 Onderwijs huisvesting	-3.015	320	-2.696
4.3 Onderwijsbeleid en leerlingenzaken	-5.303	1.374	-3.929
Totaal	-8.415	1.693	-6.721

Thema 5 is opgebouwd uit onderstaande taakvelden. Welke activiteiten onder deze taakvelden vallen leest u hier.

5. Sport, cultuur en recreatie (bedragen x € 1.000)	Lasten	Baten	Saldo
5.1 Sportbeleid en activering	-277	1	-276
5.2 Sportaccommodaties	-3.302	1.337	-1.965
5.3 Cultuurpresentatie, productie en participatie	-4.669	782	-3.887
5.4 Musea	-280	41	-238
5.5 Cultureel erfgoed	-149	0	-149
5.6 Media	-33	0	-33
5.7 Openbaar groen en recreatie	-4.798	159	-4.639
Totaal	-13.507	2.319	-11.188

Thema 6 is opgebouwd uit onderstaande taakvelden. Welke activiteiten onder deze taakvelden vallen leest u hier.

6. Sociaal domein (bedragen x € 1.000)	Lasten	Baten	Saldo
6.1 Samenkracht en burgerparticipatie	-6.151	1.695	-4.456
6.2 Toegang en eerstelijnsvoorzieningen	0	0	0
6.21 Toegang en eerstelijnsvoorzieningen WMO	-2.501	6	-2.496
6.22 Toegang en eerstelijnsvoorzieningen Jeugd	-2.758	0	-2.758
6.23 Toegang en eerstelijnsvoorzieningen Integraal	0	0	0
6.3 Inkomensregelingen	-19.790	14.821	-4.969
6.4 WSW en beschut werk	-6.685	0	-6.684
6.5 Arbeidsparticipatie	-1.993	1	-1.993
6.60 Hulpmiddelen en diensten (WMO)	-7.306	382	-6.924
6.752 Jeugdhulp ambulant regionaal	-8.118	0	-8.118
6.762 Jeugdhulp met verblijf regionaal	-6.527	0	-6.527
6.791 PGB Wmo	-6.757	0	-6.757
6.811 Beschermd wonen (Wmo)	-386	685	299
6.821 Jeugdbescherming	-1.087	1	-1.086
6.822 Jeugdreclassering	-375	0	-375
Totaal	-70.433	17.590	-52.843

Thema 7 is opgebouwd uit onderstaande taakvelden. Welke activiteiten onder deze taakvelden vallen leest u hier.

7. Volksgezondheid en milieu (bedragen x € 1.000)	Lasten	Baten	Saldo
7.1 Volksgezondheid	-3.097	747	-2.350
7.2 Riolering	-2.595	3.248	654
7.3 Afval	-5.848	7.354	1.506
7.4 Milieubeheer	-2.946	459	-2.488
7.5 Begraafplaatsen	-134	97	-37
Totaal	-14.619	11.904	-2.716

Thema 8 is opgebouwd uit onderstaande taakvelden. Welke activiteiten onder deze taakvelden vallen leest u hier.

8. Volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en stedelijke vernieuwing (bedragen x € 1.000)	Lasten	Baten	Saldo
8.1 Ruimtelijke ordening	-1.804	131	-1.673
8.2 Grondexploitatie (niet-bedrijven terreinen)	-2.391	2.640	249
8.3 Wonen en bouwen	-1.680	1.239	-441
Totaal	-5.875	4.010	-1.865

Totaal Taakveld (bedragen x € 1.000)	Lasten	Baten	Saldo
0. Bestuur en ondersteuning	-28.074	114.522	86.449
1. Veiligheid	-4.681	37	-4.644
2. Verkeer, vervoer en waterstaat	-8.959	2.922	-6.037
3. Economische zaken	-689	254	-435
4. Onderwijs	-8.415	1.693	-6.721
5. Sport, cultuur en recreatie	-13.507	2.319	-11.188
6. Sociaal domein	-70.433	17.590	-52.843
7. Volksgezondheid en milieu	-14.619	11.904	-2.716
8. Volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en stedelijke vernieuwing	-5.875	4.010	-1.865
Totaal	-155.253	155.253	0

Programma 1 Eigentijds bestuur en dienstverlening

(bedragen x € 1.000)	Lasten	Baten	Saldo
0.1 Bestuur	-2.552	0	-2.552
0.2 Burgerzaken	-2.682	944	-1.738
0.3 Beheer overige gebouwen en gronden	0	0	0
0.4 Overhead	-17.070	2.794	-14.276
0.5 Treasury	-66	43	-23
0.61 Onroerendezaakbelasting woningen	-613	6.455	5.842
0.62 Onroerendezaakbelasting niet-woningen	-99	4.176	4.077
0.64 Belastingen overig	-16	217	200
0.7 Algemene uitkering en overige uitkeringen gemeentefonds	-534	98.136	97.602
0.8 Overige baten en lasten	-916	-270	-1.186
0.9 Vennootschapsbelasting	0	0	0
0.10 Mutaties reserves P1	-1.537	167	-1.370
Totaal	-26.086	112.661	86.576

Programma 2 Sociaal

(bedragen x € 1.000)	Lasten	Baten	Saldo
4.1 Openbaar basisonderwijs	-96	0	-96
4.2 Onderwijshuisvesting	-3.015	320	-2.696
4.3 Onderwijsbeleid en leerlingzaken	-5.303	1.374	-3.929
5.1 Sportbeleid en activering	-277	1	-276
5.3 Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	-4.669	782	-3.887
6.1 Samenkracht en burgerparticipatie	-6.151	1.695	-4.456
6.21 Toegang en eerstelijnsvoorzieningen WMO	-2.501	6	-2.496
6.22 Toegang en eerstelijnsvoorzieningen Jeugd	-2.758	0	-2.758
6.60 Hulpmiddelen en diensten (WMO)	-7.306	382	-6.924
6.752 Jeugdhulp ambulant regionaal	-8.118	0	-8.118
6.762 Jeugdhulp met verblijf regionaal	-6.527	0	-6.527
6.791 PGB Wmo	-6.757	0	-6.757
6.811 Beschermd wonen (Wmo)	-386	685	299
6.821 Jeugdbescherming	-1.087	1	-1.086
6.822 Jeugdreclassering	-375	0	-375
7.1 Volksgezondheid	-3.097	747	-2.350
0.10 Mutaties reserves P2	0	521	521
Totaal	-58.423	6.512	-51.911

Programma 3 Ruimte voor wonen en leven

(bedragen x € 1.000)	Lasten	Baten	Saldo
0.3 Beheer overige gebouwen en gronden	-81	0	-81
0.63 Parkeerbelasting	0	895	895
1.1 Crisisbeheersing en brandweer	-3.154	0	-3.154
1.2 Openbare orde en veiligheid	-1.527	37	-1.490
2.1 Verkeer en vervoer	-6.835	965	-5.870
2.2 Parkeren	-1.964	1.851	-113
2.3 Recreatieve havens	0	0	0
2.4 Economische havens en waterwegen	-160	106	-54
2.5 Openbaar vervoer	0	0	0
5.2 Sportaccommodaties	-3.302	1.337	-1.965
5.4 Musea	-280	41	-238
5.5 Cultureel erfgoed	-149	0	-149
5.6 Media	-33	0	-33
5.7 Openbaar groen en recreatie P3	-755	152	-603
7.2 Riolering	-2.595	3.248	654
7.5 Begraafplaatsen	-134	97	-37
8.1 Ruimtelijke ordening	-1.804	131	-1.673
8.2 Grondexploitatie (niet-bedrijven terreinen)	-2.391	2.640	249
8.3 Wonen en bouwen	-1.680	1.239	-441
0.10 Mutaties reserves P3	-1.907	445	-1.462
Totaal	-28.750	13.185	-15.565

Programma 4 Economie en werk

(bedragen x € 1.000)	Lasten	Baten	Saldo
3.1 Economische ontwikkeling	-605	0	-605
3.2 Fysieke bedrijfsinfrastructuur	0	0	0
3.3 Bedrijfsloket en regelingen	-84	171	86
3.4 Economische promotie	0	84	84
6.3 Inkomensregelingen	-19.790	14.821	-4.969
6.4 Begeleide participatie	-6.685	0	-6.684
6.5 Arbeidsparticipatie	-1.993	1	-1.993
0.10 Mutaties reserves P4	0	0	0
Totaal	-29.156	15.076	-14.081

Programma 5 Duurzaam denken en doen

(bedragen x € 1.000)	Lasten	Baten	Saldo
5.7 Openbaar groen	-4.043	6	-4.036
7.3 Afval	-5.848	7.354	1.506
7.4 Milieubeheer	-2.946	459	-2.488
0.10 Mutaties reserves P5	0	0	0
Totaal	-12.837	7.819	-5.019

(bedragen x € 1.000)	Lasten	Baten	Saldo
TOTAAL	-155.253	155.253	0

Uitgangspunten 2025-2028

Inwoner- en woningaantallen

De begroting gaat voornamelijk over het jaar 2025. Maar we geven in de begroting ook inzicht in de drie jaren volgend op het begrotingsjaar. Dit zijn de uitgangspunten die we daarvoor gebruiken.

Inwoner- en woningaantallen

De actuele cijfers baseren we op de Basisregistratie Adressen en Gebouwen (BAG) en het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS). We houden voor de groei van de woningvoorraad vanaf 2024 nadrukkelijk rekening met aantallen te bouwen woningen zoals vastgelegd in de regionale Woondeal van maart 2023. Indicatief wordt van Etten-Leur gevraagd tot en met 2030 nog minstens 2.000 nieuwe woningen, waaronder tijdelijke woningen, te realiseren.

Omdat de definitie van een woning(eenheid) voor de verschillende onderdelen binnen de begroting verschillend is, geven we de mutatie van de woningaantallen als kader mee.

	woningen	toename	inwoners	toename
2024	20.121	306	45.252	398
2025	20.427	300	45.650	390
2026	20.727	400	46.040	520
2027	21.127	300	46.560	390
2028	21.427	275	46.950	358
2029	21.702	275	47.308	358
2030	21.977	275	47.666	358
2031	22.252	250	48.024	325
2032	22.502	200	48.349	260
2033	22.702	200	48.609	260
2034	22.902		48.869	

Kosten

Personeelskosten

De huidige cao heeft een looptijd tot 31 maart 2025. Voor de volgende jaren baseren we ons op de door het Centraal Planbureau (CPB) gepubliceerde cijfers van de 'prijs overheidsconsumptie, beloning werknemers'.

Op basis van deze aannames ziet de indexering van de totale personeelslasten er als volgt uit:

	2025	2026	2027	2028
CAO ontwikkelingen	4,40%	3,40%	4,30%	3,90%

Kosten derden

Voor de kosten derden zoals inhuur personeel, energie, duurzame zaken en overige goederen en diensten gebruiken we de volgende indexeringspercentages:

	2025	2026	2027	2028
Inhuur personeel	2,20%	2,20%	2,20%	2,20%
Duurzame zaken	2,20%	2,20%	2,20%	2,20%
Sociale uitkeringen	4,40%	3,40%	4,30%	3,90%
Overige goederen en diensten	2,20%	2,20%	2,20%	2,20%

Deze percentages baseren we op de door het CPB gepubliceerde cijfers van de 'prijs netto materiële overheidsconsumptie'. Bij de stijging van de sociale uitkeringen zoeken we aansluiting bij de uitgangspunten voor de stijging van de loonkosten.

Onvoorzien

In de meerjarenraming 2025-2028 nemen we de post onvoorzien op:

(bedragen x € 1.000)	2025	2026	2027	2028
Onvoorzien	-150	-150	-150	-150

Opbrengsten

Voor de gemeentelijke opbrengsten rekenen we in de begroting met de verhogingen die we in de kadernota 2025-2028 opnamen.

Onroerendezaakbelasting

	2025	2026	2027	2028
Onroerendezaakbelasting*	7,20%	2,20%	2,20%	2,20%
Hondenbelasting	2,20%	2,20%	2,20%	2,20%
Precariobelasting	2,20%	2,20%	2,20%	2,20%
Toeristenbelasting	2,20%	2,20%	2,20%	2,20%

*Inclusief extra verhoging van 5% in 2025.

Rechten en heffingen

	2025	2026	2027	2028
Lijkbezorgingsrechten	2,20%	2,20%	2,20%	2,20%
Marktgelden	2,20%	2,20%	2,20%	2,20%

We baseren deze percentages op de door het CPB gepubliceerde cijfers van de 'prijs netto materiële overheidsconsumptie'.

Bij de rioolheffing en de afvalstoffenheffing is sprake van kostendeckende tarieven. De opbrengsten zijn afhankelijk van de kosten. Voorstellen voor tariefaanpassing doen we bij de belastingvoorstellen 2025.

Overige

	2025	2026	2027	2028
Leges	4,40%	3,40%	4,30%	3,90%
Huren en pachten	2,20%	2,20%	2,20%	2,20%
Overige inkomsten	2,20%	2,20%	2,20%	2,20%

Bij de stijging van de leges zoeken we aansluiting bij de uitgangspunten voor de stijging van de loonkosten. Het merendeel van de legeskosten bestaat uit loonkosten. We baseren ons op de cijfers die het CPB publiceert over de 'prijs overheidsconsumptie, beloning werknemers'.

De huren en pachten baseren we op de door het CPB gepubliceerde cijfers van de 'prijs netto materiële overheidsconsumptie'.